

SAMUEL BECKETT

Malone meghal

MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST

Samuel Beckett
MALONE MEURT

Les Éditions de Minuit, 1951

Fordította
TÖRÖK GÁBOR

A szöveghűséget ellenőrizte
BENYHE JÁNOS

© Les Éditions de Minuit, Paris
Hungarian translation Török Gábor

A védőborítón Raymond Hains festménye

Nemsokára mégiscsak végképp meghalok. Talán a jövő hónapban. Április lesz akkor vagy május. Mert ezer apró jelből tudom, hogy még az év elején járunk. De tán tévedek, és megérem Szent János napját, sőt július 14-ét, a szabadság ünnepét. Az semmi, elhúzhatom esetleg Úrnapjáig is, ahogy ismerem magam, vagy akár Mária mennybemeneteléig. Bár nem hiszem, nem hinném, hogy tévedek, amikor kijelentem, hogy ezekre a népünnepélyekre nélkülem kerül sor ebben az évben. Már néhány napja ez az érzésem, és hitelt adok neki. De különbözik-e ez az érzés a többitől, mely mindig becsapott, amióta csak a világon vagyok? Nem, ilyen kérdést nem teszek fel többé, nem érdekel már a retorika. Ma is meghalhatnék, ha akarnék, csak egy kicsit igyekeznem kellene, ha lenne még bennem akarat, ha tudnék igyekezni. Mégis inkább szép kényelmesen halok meg, nem siettetem a dolgokat. Bizonyára megváltozott valami itt belül. Pártatlan leszek, nem hajlok többé se erre, se arra. Semleges és tárgyilagos. Könnyű lesz. Csak a rohamaimmal kell vigyáznom. Egyébként nem nagyon jönnek rám, mióta itt vagyok. Persze a türelmetlenség időnként még rám jön. Most

ettől kell őrizkednem két-három hétig. Csak semmi túlzás, nyugodtan sírni és nevetni, nehogy felizgassam magam. Igen, természetes leszek végre, többet szenvedek majd, azután kevesebbet, de mindebből nem vonok le semmiféle következtetést, nem vizsgálgom magam, nem leszek se hideg, se meleg, hanem maradok a középúton, ímmel-ámmal halok meg, lelkesedés nélkül. Nem nézem végig a halálomat, az mindent elrontana. Az életemre figyeltem talán? Panaszkodtam valaha? Akkor most minek örüljek? Elégedett vagyok, az biztos, de annyira azért nem, hogy tapsikoljak örömben. Mindig elégedett voltam, tudtam, hogy vár a jutalmam. Hát most itt van a régi adósom. Ez ok lenne az ünneplésre? A kérdésekre nem felelek többé. Nem is teszek fel kérdéseket. Majd elföldelnek, ezentúl színemet se látja egy teremtett lélek sem. Mostantól történeteket mesélek magamnak, ha tudok. Nem olyanokat, mint eddig, az biztos. Nem lesznek se szépek, se csúnyák, nyugodtak lesznek, nem lesz már bennük csúfság, szépség, sem lázas kutatás, majdnem olyan élettelenek lesznek, mint a művész. Mit is mondtam? Mindegy. Sok örömet várok tőlük, elég sokat. Elégedett vagyok, hát igen, ez rendben volna, kárpótoltak, nincs már szükségem semmire. Először is kijelentem, hogy nem bocsátok meg senkinek. Rohadt életet kívánok mindannyiuknak, később pedig a pokol lángját és jegét, az eljövendő gyalázatos nemzedékek meg csak tiszteljék a nevüket. Elég ma estére.

Ezúttal tudom, merre tartok. Ez már nem a régi éjszaka, hanem az új. A játéokra került a sor, játszani fogok. Mostanáig nem tudtam játszani. Kedvem volt hozzá, de tudtam, hogy lehetetlen. Mégis gyakran megpróbáltam. Kivilágítottam mindent, alaposan körülnéztem, majd játszani kezdtem azzal, amit láttam. Az emberek és a tárgyak nagyon szívesen játszanak, meg egyes állatok is. Jól kezdődött, mindannyian hozzám jöttek, örültek, hogy végre játszik velük valaki. Ha azt mondtam: Na most egy púpost ide!, már jött is, csinos kis púpját büszkén viselve, hiszen a púpnak köszönhette a szerepét. Eszébe sem jutott, hogy megkérhetem, vetközzön le. De hamarosan egyedül találtam magam a sötétben. Ezért mondtam le a játékról, végeztem a formákkal, és örökre vállaltam a csendet, a közönyös szemlélődést, a sötétséget, a tapogatózó, bizonytalan járást meg a rejtőzködést. Ebből a komolyságból már közel egy évszázada képtelen vagyok kigyógyulni. De most aztán vége, ezentúl nem csinálok mást, csak

játszom. Nem, kár lenne mindjárt túlzással kezdenem. De időm nagy részét játékkal töltöm, mostantól, a legnagyobb részét, ha tudom. Bár tán most sem sikerül jobban, mint régen. Talán megint magamra maradok, játékok nélkül, a sötétben. Akkor majd egyedül játszom, és a közönség is én leszek. Bátorít, hogy kiagyaltam ezt a tervet.

Éjszaka biztos az időbeosztásomon gondolkodtam. Úgy vélem, négy történetet mesélek magamnak, mindegyiket más témáról. Az egyik egy férfiről szól, a másik egy nőről, a harmadik valami tárgyról, a negyedik meg egy állatról, talán madárról. Azt hiszem, nem feledkezem meg semmiről. Jó lenne. A férfit és a nőt tán ugyanabban a történetben léptetem fel, olyan kevés a különbség férfi és nő között, legalábbis, ahogy én képzelem őket. Talán nem lesz időm befejezni. Másrészt viszont netán túl korán fejezem be. Na tessék, már megint itt vagyok, régi apóriáim kellős közepén. De igazi apóriák-e? Nem tudom. És ha nem fejezem be őket? Annyi baj legyen! Hát ha túl korán végzek? Az se számít. Mert akkor majd a javaimról beszélek, ez a terv már régóta foglalkoztat. Amolyan leltárt veszek fel róluk. Ezt mindenképpen az utolsó pillanatra tartogatom, mert meg akarok győződni róla, hogy nem hagyok ki semmit. De feltétlenül elvégzem ezt a munkát, az biztos. Negyedóra alatt elintézem. Na persze tarthat tovább is, ha úgy tetszik nekem. De ha az utolsó pillanatra marad, és nagyon sürges az idő, negyedóra is elég lesz a leltáramhoz. Eldöntöttem, hogy ezentúl világosan beszélek, vége a tébolyult fecsegésnek. Nem vitás, hogy bármikor meghalhatok, egyik pillanatról a másikra. Nem kellene most mindjárt a javaimról beszélnem? Már óvatosságból is. Ha kell, az utolsó pillanatban még elvégezhetném a javításokat. A józan ész ezt tanácsolja. Bár e pillanatban a józan észnek nincs fölöttem hatalma. Minden a kezemre játszik. De leltár nélkül halni meg? Rá tudnám szálni magam? Már megint kezdem az akadémikuskodást. Biztos rászánám magam, mert vállalom a kockázatát. Egész életemben halogattam ezt a mérlegkészítést, egyre csak hajtogatva: korai, még korai. Nahát, még most is korai. Egész életemben arról a pillanatról álmodoztam, hogy révbe érve, már amennyire lehet, mielőtt mindent elveszítenék, meghúzhatom a vonalat, és elvégezhetem az összeadást. Közeledik már a pillanat. De nem veszítem el a lélekjelenléteimet. Előbb tehát a történeteim, a végén pedig, ha minden jól megy, a leltáram. Majd a férfival és a nővel kezdem, hogy soha többé

színüket se lássam. Ez lesz az első történet, ebből amúgy sem jön ki kettő. Szóval csak három történetet beszélek el, az említettet, az állatról szólót és végül egyet a tárgyról, valószínűleg kőről. Világos, mint a nap. Utána csak a javaimmal törődöm. És ha még a leltár után is élek, alaposan ellenőrzöm a leltáramat, nem hagytam-e ki valamit. Hát ez eldőlt. Régebben nem tudtam, merre tartok, de mindig tudtam, hogy megérkezem, véget ér egyszer a hosszú, céltalan út. Istenem, micsoda féligazságok. Jól van. Most a játékon a sor. Csak ügyyel-bajjal szoktam meg ezt az ötletet. Szólít a régi homály. Megfordult a helyzet. Mert jól látom az utat, csak nem érek a végére, úgy érzem. Bár vérmes reményeim vannak. Vajon mit teszek most? Időt nyerek éppen, vagy tékozlom az időt? Elhatároztam azt is, hogy röviden leírom a jelenlegi helyzetemet, mielőtt a történetekbe kezdenék. Azt hiszem, hiba. Amolyan gyöngeség. De elnézem magamnak. Később majd annál lelkesebben fogok játszani. Egyébként ez a helyzetleírás a leltár méltó párja. Az esztétika engem támogat, legalábbis egy bizonyos esztétika. Mert ha beszélni akarok a javaimról, megint csak meg kell komolyodnom. Öt részre oszlik a maradék idő. Miféle részekre? Nem tudom. Minden önmagára oszlik, szerintem. Ha megint elmélkedni kezdek, tönkreteszem a halálomat. Valljuk meg, ebben van valami vonzó. De résen állok. Néhány napja mindenben találok valami vonzót. Térjünk vissza az öt részhez. A jelenlegi helyzet, a három történet és a leltár. Nincs kizárva, néhány dolog közbejöhethet. Teljes program. Csak akkor térek el tőle, ha nem tehetek mást. Eldőlt. Hatalmas baklövést követek el, érzem. Mindegy.

A jelenlegi helyzet. Ez a szoba talán az enyém. Különben miért lennék itt. Egész idő alatt. Hacsak nem a vezetőség akaratából. Ami nem túl valószínű. Miért változtatta volna meg a vezetőség irányomban a nézetét? Fogadjuk csak el a legegyszerűbb magyarázatot, még ha nem is túl egyszerű, és nem is leszünk tőle sokkal okosabbak. Nem kell a nagy világosság, idegen világban elég a gyenge fény is, ha rendesen ég. Talán valaki meghalt itt, és én örököltem a szobáját. Ennyi elég is, nem firtatom tovább az ügyet. Nem kórházi szoba, és nem is tébolydában van, az biztos. Feszülten füleltem a különféle napszakokban, de sohasem hallottam gyanús vagy szokatlan hangokat, csak mindig a szabad ember világának békés hangjait, felkelés, lefekvés, étkezés, jövés-menés, sírás-nevetés zaját, vagy semmit. Amikor kinézek az ablakon, jól látom, bizonyos jelekből, hogy

nem üdülőben vagyok. Nem, közönséges szoba ez, látszatra közönséges épületben. Nem emlékszem, hogyan kerültem ide. Mentőkocsin talán, biztos valami járműn. Egyszer csak itt találtam magam az ágyban. Bizonyára elveszítettem az eszméletemet valahol, és csak itt kezdett működni az emlékezetem, amikor magamhoz tértem. Az ájulást megelőző eseményekre viszont egyáltalán nem emlékszem. Pedig akkor nem lehettek közömbösek számomra. De hát kinek nem hagy ki néha az emlékezete? Előfordul gyakran, ha másnapos az ember. Időnként azzal szórakoztam, hogy megpróbáltam kitalálni azokat az eseményeket. De nem mulattam igazán jól. Azt sem sikerült kitalálnom, mit csináltam utoljára, mielőtt magamhoz tértem itt. Pedig kiindulópontnak jól jött volna. Bizonyára mentem, egész életemben mentem, az első hónapokat kivéve, meg amióta itt vagyok. De a nap végén már nem tudtam, merre jártam, sem azt, hogy mi minden fordult meg a fejemben. Akkor meg mire emlékeznék és mivel? Egy hangulatra emlékszem. Az ifjúságom változatosabb volt, időnként még eszembe is jut. Akkor persze, ifjúkoromban, nem nagyon láttam benne semmit. Amolyan kábulatban éltem. Az eszméletvesztés nekem ugyan nem sokat jelentett. De talán leütöttek, erdőben netán, igen, most, hogy erdőt mondtam, homályosan egy erdőre emlékszem. Mindez már a múlté. Most azonban a jelennel kell törődnöm, különben rosszul járok. Ez itt közönséges szoba. Nemigen ismerem a szobákat, de ez közönséges szobának látszik. Igazság szerint, ha nem érezném, hogy haldoklom, halottnak is képzelhetném magam, lehetnék a pokolban, bűneimért vezekelve, vagy a mennyek országában. De a perceim meg vannak számlálva. Tudom. Fél évvel ezelőtt még elevenebb volt bennem ez a síron túli élmény. Ha akkor valaki azt mondta volna, hogy egyszer majd így élek, mosolyogtam volna. Nem látszott volna rajtam, de tudtam volna, hogy mosolygok. Jól emlékszem rájuk, arra a néhány utolsó napra, több emlék él róluk bennem, mint az őket megelőző harmincezerről. Az ellenkezője kevésbé lenne meglepő. Ha végeztem a leltárommal, és nem jön még értem a halál, megírom az emlékirataimat. Vicces, nahát, mondtam egy viccet! Jó, jó. Van itt egy szekrény, soha bele sem néztem. A holmim a sarokban, összedobálva. Hosszú botommal turkálhatok közte, magamhoz húzhatom, visszatolhatom a helyére. Ágyam az ablak mellett van. Többnyire az ablak felé fordulok. Tetőket látok, meg égboltot és egy utcarészletet, ha nagy erőfeszítés árán felemelkedem. Mezőket nem látok, és hegyeket sem. Pedig

közel vannak. Bár nem biztos. A tengert sem látom, csak dagálykor hallom a hangját. Belátok a szemközti ház egyik szobájába. Különösek az emberek. Talán nem is normálisak. Ők is látnak engem, látják nagy, bozontos fejemet az ablak mögött. Sohasem volt ilyen sűrű, hosszú a hajam, mint most, ezt bátran állíthatom. De éjjel nem látnak, mert sohasem gyújtok lámpát. Kicsit tanulmányoztam a csillagokat itt. De nem ismerem ki magam köztük. Valamelyik éjjel nézegettem őket, és egyszer csak Londonban találtam magam. Lehet, hogy egészen Londonig jutottam volna? Mi dolguk van a csillagoknak azzal a várossal? A holddal viszont megbarátkoztam. Már jól ismerem változásait, pályáját, nagyjából tudom, mikor találom meg az égbolton, meg azt is, mikor nem jelentkeznek. Mi van még? A felhők. Azok változatosak, tényleg, roppant változatosak. És mindenféle madár. Az ablakpárkányra telepednek. Enni kérnek! Megható. Csőrükkel kocogtatnak az ablakon. Soha nem adtam nekik semmit. Mégis jönnek. Mire várnak? Nem dögkeselyűk. De nemcsak egyszerűen itt hagytak ám ebben a szobában, hanem még törődnek is velem! Elmondom, hogyan. Az ajtó félig kinyílik, egy kéz tálat tesz az asztalkára, elveszi az előző napi tálat, az ajtó becsukódik. Ezt naponta megteszik értem, valószínűleg ugyanabban az időben. Ha étkezni akarok, megcsáklyázom az asztalkát a botommal, és magamhoz húzom. Kerekei vannak, csikorogva gurul felém, ide-oda döccen. Ha már nincs szükségem rá, visszatolom az ajtóhoz. A tálban leves van. Biztos tudják, hogy fogatlan vagyok. Átlagban kettőből egyet, háromból egyet eszem meg. Ha a bilim megtelik, az asztalra teszem, a tál mellé. Ilyenkor huszonnégy órára bili nélkül maradok. Nem, két bilim van. Mindenre gondoltak. Meztelenül fekszem az ágyban, a takarók alatt, melyeknek számát csökkentem vagy növelem az évszakok szerint. Sohasem fázom, és soha nincs melegem. Nem mosdok, de nem is piszkítom be magam. Ha piszkosnak érzem magam valahol, megnyálazom az ujjam, és megdörzsölöm azt a helyet. Az evés meg az ürülés a lényeg. Tál és bili, tál és bili, ez a két pólus. Kezdetben másként mentek a dolgok. Az a nő bejött a szobába, sürgölődött körülöttem, megkérdezte, mire van szükségem, kívánnék-e valamit. Üggyel-bajjal végül sikerült a fejébe vernem az igényeimet és a kívánságaimat. Nem volt könnyű. Nem értette. Míg végre megtaláltam a neki való szavakat és hangsúlyt. Mindez félig tán a képzelet műve. Ő adta nekem ezt a hosszú botot. Kampós a vége. Ezzel tudom ellenőrizni odúm legtávolabbi szögleit is. Én aztán sokkal tartozom a

botoknak! Olyan sokkal, hogy már-már megfeledkezem az ütésekről, melyeket kaptam tőlük. Vénasszony az a nő. Nem tudom, miért jön hozzám. Igen, nevezzük csak jóságnak, félre a szörszálhasogatással! Szerinte biztos jóság ez. Azt hiszem, még öregebb, mint én. Csak nem tartja olyan jól magát, a mozgékonyága ellenére. Talán valami módon a szobához tartozik. Ez esetben nem kell külön tanulmányoznom. Bár elképzelhető, hogy irgalmasságból teszi, amit tesz, esetleg irántam érzett szánalomból vagy szeretetből. A végén még elhiszem, hogy minden lehetséges. De inkább felteszem, ez kényelmesebb, hogy ez a nő is jár nekem, mint a szoba. Csak aszott kezét látom, meg ruhaujjának egy részét. Még annyit se, még azt se! Talán már meghalt, megelőzött, talán másvalaki aszott kezét látom, amint megrakja és leszedi az asztalkámat. Megvallom, nem tudom, mióta vagyok itt. Csak azt tudom, hogy már nagyon öreg voltam, amikor idekerültem. Úgy kilencvenéves lehetek, de nincs rá semmiféle bizonyítékom. Talán csak ötvenes vagyok, esetleg negyvenes. Egy örökkévalóság óta nem tartom számon, mármint az éveimet. Tudom, melyik évben születtem, nem felejtettem el, csak azt nem tudom, mikor kerültem ide. De azt hiszem, már jó ideje itt vagyok. Mert jól tudom, mit tehetnek ellenem az évszakok e falak rejtekében. Ilyesmit nem lehet egy-két nap alatt megtanulni. Egyetlen szempillantás is mintha napokig tartana. Van még valami? Tán néhány szót magamról. A testem, ha ugyan testnek nevezhető, teljesen tehetetlen. Úgyszólván mindenre képtelen. Hiányzik néha, hogy nem tudom már vonszolni magam. Bár nincs bennem hajlam a nosztalgiára. A karom, ha már megmozdítottam, képes erőkifejtésre, csak nemigen tudom irányítani. Talán fogynak a vörös vérsejtek. Kissé reszketek, de csak egy kicsit. A sodrony nyikorgása az életemhez tartozik, nem szeretném, ha elnémulna, még a halkulását is nehezen viselném el. A hátamon, azaz a hasamon, nem, hanyatt fekvé érzem legjobban magam, így nem nyomnak annyira a csontjaim. A hátamon fekszem, de az arcom a párnán. Csak kinyitom a szemem, és máris rám tör az ember világának füstje és égboltja. Nagyon rosszul látok és hallok. A külvilágból távoli visszfényeket észlelek csupán, magamra irányulnak az érzékeim. Sötétben, némán rothadom. Mi közöm lenne már a külvilághoz? Messze vagyok a vérkeringés, légzés örült zshivajától, elbújok, meghúzó magam. Nem beszélek a szenvedéseimről. Beléjük burkolózom, nem érzek semmit. Így is halok meg, s ostoba testem észre sem veszi. Ami látszik belőlem, ami

kiabál és küzd, csupán szárnalmas maradék. Nem is tud magáról. S a zűrzavar mélyén valahol makacsul küszködik a gondolkodás, az is rossz helyen kutat. Szintén engem keres, most is, mint mindig, csak éppen ott, ahol nem vagyok. Nem nyughat, egyetlen pillanatra sem. Na elég! Zúdítsa másokra a haldoklás dühét! Legalább addig nyugtom lesz. Nagyjából ilyen a helyzetem.

A férfit Saposcatnak hívják. Mint az apját. Az utóneve? Nem tudom. Nem lesz szüksége rá. Sapónak szólítják az ismerősei. Miféle ismerősei? Nem tudom. Néhány szót az ifjúságáról. Elkerülhetetlen.

Koraérett gyerek volt. Nem érdekelte a tanulás, és nem is nagyon látta hasznát tanulmányainak. Az órák alatt máson járt az esze, vagy egyszerűen csak üres fejjel üldögélt.

Az órák alatt máson járt az esze. Bár a számtant szerette. Csak a módszert nem, ahogy tanították. A konkrét számokkal végzendő műveleteket kedvelte. De a számítások is csak akkor érdekelték, ha megadták az egységet. Gyakran végzett fejszámolást egyedül meg társaságban is. És a fejében menetelő számjegyek ilyenkor színekké, formákká változtak.

Micsoda unalom!

Szegény, beteges szülők legidősebb gyermeke volt. Sokszor hallotta őket, amint arról beszéltek, mit kellene tenniük valamivel több pénzért meg jobb egészségért. Mindig meghökkent e tétova, bizonytalan hangú beszélgetéseken, és nem is csodálkozott, hogy sohasem lett belőlük semmi. Apja bolti eladó volt. Gyakorta mondogatta a feleségének, dolgoznom kellene esténként meg szombat délután is. Majd elhaló hangon hozzátette, és vasárnap. A felesége pedig így felelt, de ha többet dolgozol, megbetegszel. Saposcat pedig nyomban elismerte, hogy bizony vétek lenne nem pihenni vasárnap. Na. Ezek legalább felnőtt emberek. De annyira azért nem gyengélkedett, hogy esténként és szombat délután ne dolgozott volna. Aztán mit dolgoznál? – mondta a felesége. Talán valami másolást vállalnék – felelte a férfi. Hát a kertben ki dolgozik? – mondta a felesége. Saposcaték élete tele volt axiómákkal, az egyik úgy szólt, hogy bűnös felelőtlenség

valakitől, ha a kertjében nem nevel rózsát, ha elhanyagolja a pázsitot és a fákat. Főzelékféléit természetnék – mondta a férfi. Olcsóbb, ha megvesszük – mondta az asszony. Sapo csodálkozva hallgatta ezeket a párbeszédet. Gondolj csak arra, mibe kerül a trágya! – mondta az anyja. S a szavait követő csendben Saposcat kitartóan, lelkiismeretesen, egyébként mindent így csinált, törte a fejét a drága trágján, amely megakadályozza szeretteit abban, hogy egy kicsit jobban éljenek, a felesége pedig már-már mardosó önvádat érzett, hogy nem tesz meg minden tőle telhetőt a családjáért. De az asszonyt nem volt nehéz meggyőzni róla, hogy nem dolgozhat többet, mert megbetegszik. Gondolj csak a megtakarított orvosi költségekre! – mondta Saposcat. Meg a gyógyszer árára! – tódította az asszony. Nem maradt más hátra, szerényebb lakásba kellett volna költözniük. De már itt is szűken vagyunk – mondta Saposcatné. Ami azt jelentette, hogy évről évre szűkebben lesznek, míg az idősebbek indulása ki nem egyenlíti némiképp az újszülöttek érkezését. Akkor létrejön valami egyensúly. És apránként kiürül a ház. A szülők magukra maradnak az emlékeikkel. Akkor majd lesz idő elköltözni. A férfi már nyugdíjban lesz, az asszony a végét járja. Vesznek egy kunyhót vidéken, ott aztán, mivel már az égvilágon semmi szükségük rá, akár szekérderéknyi trágját is vásárolhatnak. A tengernyi áldozatért hálás gyermekek pedig majd eljönnek segíteni nekik. Többnyire ilyen zabolátlanul csapongó ábrándozással végződtek ezek a tanácskozások. Saposcaték mintha tulajdon tehetetlenségükből merítették volna életerőt. De néha, mielőtt elérkeztek idáig, megvizsgálták legidősebb fiuk esetét. Hány éves is most? – kérdezte Saposcat. Felesége felvilágosította, mivel magától értetődött, hogy ez az ő szakterülete. Mindig tévedett. Saposcat halkán, gondterhelten mormolgatta bajusza alatt a téves adatot, mintha elsőrendű fogyasztási cikk, mondjuk a hús árának emelkedéséről volna szó. Ugyanakkor gyógyírt keresett fia látásában a hallottakra. Mint aki eltöpreng, legalább szép az a hátszín? Sapo az apja arcát nézte, szomorú, csodálkozó, gyengéd, csalódott, mégis bizakodó arcát. Vajon az évek könyörtelen múlására gondolt, vagy arra, hogy mikor lesz már keresőképes a fia? Időnként határozatlanul sajnálkozását fejezte ki, hogy a fia nemigen igyekszik hasznosítani magát. Készüljön csak a vizsgára – mondogatta ilyenkor a felesége. Ha egyszer eljutottak a témához, létrejött köztük a tökéletes összhang. Alapjában véve nem is beszélgettek. Úgy használták a szavakat, akár a bakter a zászlait

vagy a lámpáját. Mint akik jelzik egymásnak, na itt megállunk. Ha szoba került a fiuk, mindketten szomorúan eltűnődtek, vajon nem a felsőbbrendű szellem sajátossága-e, hogy valaki megbukik az írásbelin, és nevetségessé teszi magát a szóbelin. De nem mindig időztek csendben ugyanannál a témánál. Legalább egészséges – mondta néha Saposcat. Nem egészen – mondta a felesége. De semmi komoly – mondta a férfi. Szép is lenne az ő korában – mondta az asszony. Fogalmuk sem volt, miért ragaszkodik a szabad foglalkozáshoz. Tehát ez is magától értetődött. Következésképpen elképzelni sem tudták, hogy alkalmatlan lenne rá. Szerették volna, ha belgyógyász lesz. Majd gondukat viseli, ha megöregszünk – mondta Saposcatné. És a férje így felelt: Inkább legyen csak sebész! Mintha bizonyos életkoron túl az embereket nem lehetne megoperálni.

Micsoda unalom! És még ezt nevezem játéknak! Minden óvatosságom ellenére, vajon nem magamról beszélek-e megint? Még most is, amikor pedig olyan közel már a vég, képtelen lennék valaki másról hazudozni? Érzem, hogy szólít a magány, sűrűsödik körülöttem a régi homály, melyben olyan jól magamra találok, a tudatlanság, mely lehetne nemes is, de nem több gyávaságnál. Mit is mondtam? Nem így kell játszani! Hamarosan már azt sem tudom, honnan jön a kis Sapo, és azt sem, hogy miben bízok. Talán abbahagyhatnám ezt a történetet, és áttérhetnék a másodikra, sőt a harmadikra, mely a kőről szól. Nem, az sem változtatna semmin. Csak feszültebben kell figyelnem. Most majd jobban meggondolom, mit mondtam az imént, mielőtt továbbmennék. És ha zűrzavar veszélye fenyeget, szünetet tartok, és alaposan szemügyre veszem magam. Éppen ezt akartam elkerülni. De úgy látszik, nincs más megoldás. Az iszapfürdő után jobban elviselem majd a világot, melyet nem szennyezek be önmagammal. Micsoda észjárás! Tágra nyitom a szemem, nézem reszkető kezem, felhabzsolom a levest, nézem a sarokban összedobált holmimat, a javaimat, kiadom testemnek a régi parancsokat, melyeket képtelen már végrehajtani, tudom, tanácsot kérek viharvert tudatomtól, tönkreteszem a haláltusámat, ha át akarom élni igazán, messze, távol már e világtól, mely kitágul végre, és elbocsát.

Megpróbáltam gondolkodni a történetem elején. Néhány dolgot nem értek. De nem számít. Folytatom.

Sapónak nem voltak barátai... nem, nem jó.

Sapo jó viszonyban volt pajtásaival, bár nem nagyon szerették. A hülye ritkán magányos. Jól bokszolt és birkózott, gyorsan futott, kigúnyolta a tanárait, sőt nem is ritkán, pimaszul felelgetett nekik. Gyorsan futott? Na jó. Egyszer rá is kiabált a tanárra, mivel agyongyötörte mindenféle kérdésekkel. Nem megmondtam már, hogy nem tudom? Ideje nagy részét az iskolában töltötte, mert folyton megbüntették, bezárták, és gyakran csak este nyolc körül vetődött haza. Filozofikus nyugalommal tűrte az effajta zaklatást. De megütni nem hagyta magát. Egy nap, amikor az elkeseredett tanár türelme fogytán pálcával a kezében fenyegetően közeledett feléje, Sapó kitepte kezéből a pálcát, és a csukott ablakon át, mert télen történt, kivágta az osztályból. Ezért nyugodtan kirúghatták volna. De Sapót nem rúgták ki, sem akkor, sem később. Pihent fejjel majd megpróbálok rájönni, miért nem rúgták ki Sapót, noha bőségesen rászolgált. Mert nem tűröm a homályt történetében. Pillanatnyilag nem sokat számít, ha kissé homályos és zavaros a történet. Nem törődünk vele, folytatjuk. De ismerem én a homályt. Egyre sűrűsödik, áthatolhatatlan lesz, aztán hirtelen elborít mindent.

Képtelen voltam kieszelni, miért nem rúgták ki. Függetlenül kell hát hagynom ezt a kérdést. De nem érem be ennyivel. Gyorsan megfosztom ettől a könnyelmű, érthetetlen bűnbocsánattól, és úgy rendezem be az életét, mintha megbüntették volna, ahogy nagyon is rászolgált. Hátat fordítunk ennek a kis felhőnek, de nem tévesztjük szem elől. Nem takarja el fölöttünk az égboltot, koromfekete égre nem pillantunk fel hirtelen, nyílt terepen, távol minden emberlakta helytől. Ezt legalább eldöntöttem. Más megoldást nem látok. Igyekszem mindent elkövetni.

Tizennégy éves korában jól megtermett, pirospozsgás fiú volt. Ízületei vastagok voltak, láttukra anyja azt szokta mondogatni, hogy a fiú még az apjánál is magasabb lesz. Furcsa következtetés. De nagy, kerek feje volt a legfeltűnőbb, bozontos, szőke haja szénaboglya gyanánt kócolódott. Még tanárai is elismerték, hogy nem mindennapi, értelmes feje van, annál érthetlenebb volt számukra, hogy nem tudnak beléverni semmit. Egyszer még mindannyiunkat bámulatba ejt, szokta mondogatni jókedvében az apja.

Sapo fejformája alapján kockáztatta meg e véleményét, a tények és jobb meggyőződése ellenére időnként hangoztatta is. De nem tudta elviselni a fia tekintetét, és kitért az útjából, hacsak tehetette. A szeme a tiéd – szokta mondani a felesége. Ilyenkor Saposcat alig váltta, hogy magára maradván megnézhesse szemét a tükörben. Halványkék volt. Csak egy árnyalattal világosabb – mondta Saposcatné.

Sapo szerette a természetet, érdeklődött a...

Micsoda nyomorúság!

Sapo szerette a természetet, érdeklődött az állatok és növények iránt, szívesen kémlelte az égboltot, nappal és éjjel egyaránt. De nem tudta, hogyan szemlélje ezeket az élőlényeket és tárgyakat, hiába nézte őket, nem árultak el magukról semmit. Összetévesztette egymással a madarakat, összekeverte a fákat, és nem tudta megkülönböztetni a gabonaféléket. A sáfrány nem jelentette számára a tavaszt, a krizantém sem az utószezont. A nap, a hold, a bolygók és a csillagok nem okoztak fejtörést neki. Időnként megkísértette a vágy, hogy megismerje ezeket a különös, néha csodaszép dolgokat, melyeket világéletében maga körül látott. Bár tudatlansága is, hogy egy kukkot sem ért belőlük, afféle örömmel töltötte el, mint minden egyéb, amit csendben hallgatott, ahogy mormolja: Tökfilkó vagy. De szerette a sólyom röptét, és ezer más madár között is megismerte volna. Mozdulatlanul dermedve megállt, követte szemével repülésének hatalmas ívét, a nyugtalan körözést a magasban, az ólomsúlyú zuhanást hátracsapott szárnyal és a dühödt emelkedést. Földbe gyökerezett a lába ennyi ínség, gőg, türelem és ilyen magány láttán.

Még nem adom fel. Megettem a levesem, a helyére toltam a kis asztalt, az ajtó mellé. A szemközti ház egyik ablakában világosság gyúlt az imént. Mert két ablakot is látok, és még csak nem is kell felemelkednem a párnámról. Őszintén szólva nem látok két teljes ablakot, csak egy egészet és a másiktól egy részt. Az utóbbiban gyúlt ki a fény. Egy pillanatra láttam, amint a nő jön-megy a szobában. Aztán elhúzta a függönyt. Holnapig nem látom, talán csak az árnyképét, időnként. Nem mindig húzza össze a függönyt. A férfi még nem tért haza. Utasítottam néhányszor a lábamat, a lábfejemet, hogy mozduljanak. Jól ismerem őket, éreztem, milyen

nehezükre esik az engedelmeskedés. Velük éltem át azt a kis időt, mely az üzenet vétele és a szálnalmas válasz között telt el. Az öreg kutyák életében is eljön az óra, amikor már képtelenek mozdulni a gazda füttyszavára, aki hajnalban, bottal a kezében ered útnak. Ilyenkor a vackukon maradnak, vagy a kosarukban, bár nincsenek megkötve, és hallgatják a távolodó lépteiket. Az ember is szomorú. De a jó levegő meg a napfény megvigasztalja hamar, és öreg társa nem jut eszébe egészen estig. Házának fényei barátságosan hívogatják, s a gyenge ugatásról eszébe jut: Legfőbb ideje már annak az injekciónak! Ez aztán szép részlet! Hamarosan lesz még szebb is. Csak kotorászom egy kicsit a javaim között. Aztán fejemre húzom a takarót. Akkor majd jobbra fordulnak Sapo dolgai, meg az utána következő is, aki nem akar mást, csak követni őt, a lába nyomában úgyszólván, a kitaposott, járható utakon.

Sapo flegmatikus nyugalma, szófukarsága nem nagyon tetszett senkinek. Az iskolában osztálytársai között meg odahaza is, mozdulatlanul egy helyben maradt, gyakran állva, és maga elé bámult világos merev szemével, mely a sirály szemére hasonlított. Tűnődtek rajta, min járhat az esze hosszú órákig. Apja úgy vélte, tán a nemi érés zavarta meg a fiát. Tizenhat éves koromban én is ilyen voltam – mondogatta. Tizenhat éves korodban megkerested a kenyeredet – mondta a felesége. Az igaz – mondta Saposcat. Tanárai viszont egyszerűen az elbutulás jeleit vélték felfedezni a fiún. Sapo leengedte az állát, és a száján keresztül lélegzett. Nem egészen világos, hogy miért ne férne össze efféle viselkedés az erotikus gondolatokkal. Bár nem is annyira a lányokról ábrándozott, mint inkább önmagáról, az életéről, a jövőjéről. Ha valóban értelmes és érzékeny a fiú, ez igazán elegendő ok rá, hogy eltársa a száját, és egy időre elduguljon az orra. De a biztonság kedvéért rövid pihenőt tartok.

Nem szeretem ezt a sirályszemet. Régi hajótörésre emlékeztet, már nem emlékszem, melyikre. Ez csak részlet, tudom. De elgyávultam. Ismerem ezeket a rövid mondatokat, ártalmatlannak látszanak, de ha elharapóznak, megfertőzik az egész nyelvet. A semminél semmi sem valóságosabb. Az apró-cseprő részletek felemelkednek a mélyből, és magukkal rántják az embert. De ezúttal őrizkedem tőlük.

Aztán sajnálta, hogy nem tanulta meg a gondolkodás művészetét, középső és mutatóujját behajlítva, majd mutatóujját az alanyra, középső ujját az állítmányra téve, hogy kukkot sem ért, vagy csak nagyon keveset, a fejében kavargó kételyek, vágyak, képzelgések és félelmek zúrzavarából. És ha nincs benne annyi erő és bátorság, feladta volna ő is, nem akarta volna megismerni önmagát, és élni sem akart volna legyőzötten, vakon egy örült, vad világban, idegenek között.

Kimerítették ezek az álmodozások, sápadt lett, amitől apjában megszilárdult a meggyőződés, hogy sikamlós gondolatokat forgat a fejében. Többet kellene sportolnia – mondogatta. Majd csak eljön az ideje. Azt mondták, jó atléta lenne – mondta Saposcat –, de már mégsem tagja egyik egyesületnek se. Nagyon lekötik a tanulmányai – mondta Saposcatné. Mindig utolsó – mondta Saposcat. Gyalogolni szeret – mondta Saposcatné –, a hosszú gyalogtúrák jót tesznek. Saposcat pedig savanyú képet vágott, mert egyszerűen nem tudta elképzelni, miért tennének jót a fiának a hosszú, magányos séták. Elkeseredésében néha már odáig jutott, hogy megjegyezte: A legjobb volna valami iparra adni. Ilyenkor általában, bár nem mindig, Sapó elment, anyja pedig felkiáltott: Ó, Adrién, fájdalmat okoztál neki!

Haladunk. Senki sem hasonlít kevésbé hozzám, mint ez az értelmes, türelmes fiú, aki fényre szomjazva hosszú évek során egy szál magában elkövetett mindent, hogy egy kis világosságot gyűjtsen maga körül, és semmitől sem idegenkedett úgy, mint a homálytól. Igen, ez az, éppen erre az élénk, ritka levegőre van szükségem, jó messze a tápláló sötétségtől, mely kikészít. Már csak azért térek vissza porhüvelyembe, hogy kipuhatoljam, mennyi ideje van még. Benne leszek majd, röviddel az örök alászállás előtt, még egyszer, utoljára, felnyitom az önmagamra néző kedves, öreg kémlelőnyílast, elbúcsúzom a börtönömtől, ahol éltem, elsötétítem az odúmat. Mindig érzélgős voltam. De most már lesz időm bohóckodni, ahogy kedvem tartja, meghitt társaságom vesz körül, mindig is erre áhítoztam, mindig ezt a társaságot kerestem, csak hát nem kért belőlem soha. Igen, most nyugodt vagyok, a játszmát megnyertem, tudom, a többit elvesztettem, de csak ez az utolsó számít. Legszívesebben azt mondanám, hogy szép ez a munka, ha nem félnék, hogy ellentmondok önmagamnak. Ellentmondok önmagamnak! Ettől félnék? Ha ez így megy tovább, még

eltévedek a számtalan úton, mely mind hozzám vezet. És úgy járok, mint a mesebeli szerencsétlenek, akik annyira várták kívánságuk beteljesülését, hogy tönkrementek bele. Különös vágy kerít hatalmába, érzem, szeretném tudni, mit csinállok, miért, és még el is mondanám mindezt. Szóval közeledem a célhoz, melyet fiatalkoromban tűztem ki magamnak, és amely elrontotta az életem. A nemlét küszöbén sikerül valaki mássá változnom végre. Igazán kedves.

A nyári szünidő. Délelőtt különórákra járt. A szegényháza juttatsz – mondogatta Saposcatné. Gyümölcsöző befektetés – felelte a férje. Délutánonként hóna alá fogta könyveit, és elment azzal a kifogással, hogy a szabadban jobban tud tanulni, nem, magyarázat nélkül. Amikor kiért a városból, jókora kő alá rejtette könyveit, aztán nekivágott a határnak. Ez a nyári munkák kellős közepén történt, amikor a parasztok látástól vakulásig dolgoznak, és még a hosszú, világos napok is rövidek a tömérdék teendőhöz. Gyakran még a holdvilágot is kihasználják, utoljára kerülnek egyet, kihajtanak a távoli mezőre, majd vissza a magtárhoz, a szérúbe, vagy ellenőrzik a gépeket, és felkészítik a korai hajnalra. A korai hajnalra.

Elaludtam. Pedig nem akarok aludni. Időbeosztásomban nincs már hely az alvásnak. Nem akarok... nem, de nem tartozom magyarázattal. Az öntudatlanság legyen csak az eleveneké. Az elevenek! Mindig többen voltak, mint amennyit el tudtam volna viselni, nem jó, nem így akartam mondani, bosszúsan nyögve figyeltem, ahogy jönnek-mennek, aztán megöltem őket, elfoglaltam a helyüket, vagy elmenekültem. Érzem, hogy felizzik bennem a régi örület, de már nem lobbant lángra soha többé, tudom. Leállítok mindent, és várok. Sapo fél lábon mozdulatlaná dermed, különös szeme csukva. A külvilág ezernyi értelmetlen képpé esik szét körülötte. A kis felhő, mely lassan vitorlázik diadalittas napjuk előtt, addig borítja sötétbe a földet, ameddig akarom.

Élni és alkotni. Megpróbáltam. Biztos megpróbáltam. Alkotni. Nem jó szó. Élni. Ez se. Mindegy. Megpróbáltam. Míg bensőmben csak úgy dühöngött a fene nagy komolyság, üvöltve, bölgve ízekre szedett. Megtettem. Egyes-egyedül, rejtőzködve játszottam a bohócot, órákig, mozdulatlanul, gyakran állva, mint akit elvarázsoltak, nyöszörögve. Ez az,

nyöszörögtem, bizony. Nem tudtam játszani. Sürgölődtem, tapsikoltam, rohangáltam, kiabáltam, végignéztem elvesztett s megnyert játszmáimat, ujjongtam, szenvedtem sokat. Majd hirtelen a játékszerekre vettem magam, ha kéznél voltak, tönkretettem őket, vagy elrontottam a gyerekek örömét, aztán gyorsan odébbálltam és elrejtőztem. De nyomomban voltak a felnőttek, az igaz emberek, utolértek, megverték, visszaűztek a körbe, a játszamához, az örömhöz. Mert már akkor a komolyság prédája voltam. Ez az én igazi, nagy betegségem. Komolynak születtem, ahogy mások vérbajosnak. És komolyan igyekeztem szabadulni a komolyságtól, élni, alkotni, tudom én, mit beszélek. De ahányszor csak megkísérleltem, elveszítettem a fejem, az árnyaimhoz menekültem a homályba, mint valami szentélybe, a lábai elé vettem magam annak, aki képtelen élni s az élet látványát sem szenvedheti. Élni. Csak beszélek róla, és azt sem tudom, mit jelent. Megpróbáltam, és azt sem tudtam, egyáltalán mit próbálok meg. Tán mégis éltem, csak épp nem tudtam róla. De miért is beszélek minderről? Aha, hogy elűzzem az unalmat. Élni és életet adni. Ne hárítsunk semmit a szavakra, a hangzásuk nem üresebb a jelentésüknél! A kudarc, a vigasz, a pihenő után elkezdem előlről, élni akartam, életet adni, megváltozni, önmagamban, másban. Milyen hamisan cseng ez az egész! Soha ilyet! Ez most a legfontosabb. Ugye? Elkezdtem újra. Csak a céloom változott meg apránként. Már nem a sikerért küzdöttem, hanem a kudarcért. Árnyalatnyi különbség. Mit kerestem, amikor kimásztam az odúmból, a hunyorgó fényben vonszolva magam elérhetetlen ködképek felé? A szédület, a szabadság, a bukás, a zuhanás boldog önkívületét, a visszautat a sötétbe, a semmibe, a komolysághoz, haza, valakihez, aki még mindig vár, akinek szüksége van rám, és akire nekem is szükségem van, aki a karjába zár, és azt mondja, ne hagyjam el soha, aki átadja a helyét, és virraszt fölöttem, aki szenvedett, ahányszor csak elhagytam, akit gyakran meggyötörtem, és akinek ritkán okoztam örömet, akit sosem láttam. Na tessék, már megint tombol bennem a lelkesedés! Nem is rólam van szó, hanem másról, akit említeni sem lehet egy napon velem, mégis irigylem, és akinek unalmas történetét most elmondhatom végre, csak nem tudom, hogyan. Magamról sem tudtam mesélni soha, nem tudtam élni, sem elbeszélni a mások életét. Hogy tudtam volna, ha soha meg sem próbáltam? De ha most, az enyészet küszöbén, az isteni kegyelem jóvoltából, idegenként kerülnék szembe

önmagammal, hát az sem lenne ám akármí. Csukott szemem mögött végignézném, ahogy valaki más szeme becsukódik. Micsoda vég!

A piac. A város és a falu fejletlen kapcsolatai nem kerültek el a szépreményű ifjú figyelmét. Törte is a fejét ezen a kérdésen, és az alábbi következtetésekre jutott, melyek esetenként egész közel jártak az igazsághoz, máskor viszont messze jártak tőle.

Hazájában, ami az élelmezést illeti, a, az... nem, képtelenség.

A parasztok. Látogatásai a parasztoknál. Nem, képtelenség, összegyűltek az udvaron, és nézték, amint bizonytalanul, botorkálva távolodik, mintha nem érezné a földet a lába alatt. Gyakran megállt, imbolygott egy helyben, aztán elindult más irányba. Valahogy tehetetlenül sodródva járt, mintha a földforgás lökné előre. És amikor a pihenő után elindult újra, jókora pehelyre emlékeztetett, melyet a szél időnként felkap a földről.

.Kotorásztam kicsit a holmim közt, szétturkáltam, magamhoz húztam a bottal, szemlét tartottam fölöttem. Nem tévedtem nagyot, amikor úgy véltem, hogy akár csukott szemmel is felsorolhatom őket. Csak a bizonyosság kedvéért csináltam. És jól tettem. Mert most már tudom, hogy e tárgyak képe, melyet dédelgettem magamban mostanáig, csak nagyjából pontos, részleteiben nem. Márpedig nem szeretném elszalasztani ezt az egyetlen alkalmat, mely kínálja sőt szinte rám erőszakolja a lehetőséget, hogy kimondjak valamit, ami nem is jár messze az igazságtól. Száműzők minden gyanús féligazságot. Ha majd felvirrad a nagy nap, nyugodt lélekkel akarok felsorolni mindent, amit csak ez a hosszú várakozás hozott és meghagyott nekem, vigyázva, nehogy kihagyjak bármit is e kacatok közül. Ez már valóságos rögeszme.

Szóval úgy látom, hiányzik néhány tárgy, pedig azt hittem, megvan mind. Csak nem gurultak egy bútor mögé? Csodálkoznék rajta. Hogy gurulhatna például egy cipő bútor mögé? Pedig csak egy fél pár cipőt látok. És miféle bútor mögé? Tudtommal ebben a szobában egyetlen bútor állhat csak közém és javaim közé. A szekrény. De annyira közel van a falhoz, két falhoz is, mert a sarokba tolták, hogy szinte összeolvad velük. Azt is

mondhatnátok netán, hogy a bakancsom, mert amolyan bakancsféle, a szekrényben van. Nekem is eszembe jutott. Bár megnéztem a szekrényt, kinyitottam a szekrényajtókat a botommal, kotorásztam a fiókokban, talán ez volt az első dolgom, összeturkáltam mindent. Semmi. Szó sincs róla, hogy a bakancsom a szekrényben lenne. Sőt. A szekrény üres. Nem, ez a bakancs már nincs meg, és hiányzik még néhány értéktelen holmi, például egy szép, fényes cinkgyűrű. Pedig azt hittem, megvannak. Láttam viszont javaim kis kupacában legalább két-három tárgyat, melyre már nem is gondoltam, például egy pipafejet. Ez aztán végképp nem ébreszt bennem semmilyen emléket. Nem emlékszem, hogy valaha is pipáztam volna. Emlékszem a szappanbuborék-fúvó pipára, mellyel gyerekkoromban szivárványszín buborékokat fújtam, mielőtt eldobtam a fenébe. Mindegy, most enyém ez a pipafej, akárhonnán származik is. A legtöbb kincsem mintha az égből pottyant volna. Egy megsárgult újságpapírba göngyölt kis csomagot is felfedeztem. Emlékeztet valamire. De mire? Egész közel húztam magamhoz, az ágy mellé, és megtapogattam a bot vastagabb végével, szóval mozsártörőként használva a botot, persze csak finoman. A kezem megértette, hogy valami lágy és könnyű tárgy van a kis csomagban, jobban megértette így, mintha közvetlenül megtapogatta volna. Nem akartam kibontani, fogalmam sincs, miért. Visszatoltam a sarokba a többi közé. Tán beszélek róla, ha eljön az ideje. Már szinte hallom, amint azt mondom: Item, egy pehelykönnyű és puha kis csomag, újságpapírba göngyölve. De addig megőrzöm magamnak ezt a titkot. Nem osztom meg senkivel! Talán százezer tallér van benne. Vagy hajtincs.

Azt is mondtam magamnak, hogy gyorsabban kell haladnom. Az igazi életrajz nem tűri a körülményeskedést. Az ilyesmiben leselkedik ám a veszély, ahogy a proztata redői között lappang a gonococcus. Sürget az idő. Hisz csodaszép tavaszi napon is, amikor az egész természet tündökölve mosolyog, egyszer csak, alacsonyan úszva, hatalmas, sötét felhők jelennek meg feledhetetlen alakzatban, és mindörökre elsöprik az égbolt azúr ragyogását. Tényleg kényes helyzetben vagyok. Hány meg hány szép, fontos dolgot rontok el félelmemben, félek, hogy visszaesem régi hibáimba, nem végzek idejében, és még utoljára is, miközben az utolsókat rúgom, csak úgy dúskálok majd a bánatban, a tehetetlenségben és a gyűlöletben. Változatosak a formák, köztük csak a formátlanság örök. Hát igen,

világéletemben elmélyülten gondolkodtam, különösen az év elején. Az előbbi gondolat már legalább öt perce motoszkál bennem. Remélem, nem támad többé ilyen mélyenszántó gondolatom. Végül is, valljuk meg, nem nagy ügy, ha nem végzek. A határozatlanság önmagában nem is olyan nagy bűn. De hát erről van szó ? Esetleg. Egyetlen esélyem, hogy utolsó leheletemig beszéljek emberemről. Úgy látszik, megváltoztattam a nézeteimet. Ennyi az egész. Szóval világos. Úgyis megérezem majd, ha fogytán az élet. Mielőtt elhagynám, csak azt akarom tudni róla, akinek az élete olyan jól kezdődött, hogy csak halálom gátolja meg benne, hogy tovább éljen, hogy nyerjen, veszítsen, örüljön, szenvedjen, rothadjon továbbra is, és végül meghaljon, és hogy amíg élek, türelmesen várt volna, csak akkor fejezve be, amikor elhal a teste. Felénk valahogy így fest a szerénység.

A testem még nem döntött. De azt hiszem, súlyosabban nehezedik a matracra, szétesik, ellapul. Akadozó, ziháló lélegzetem megtölti zajával a szobát, pedig mellkasom nem emelkedik magasabbra, mint egy alvó gyermeké. A szemem nyitva, rezzenetlen tekintettel, hosszan bámulom az éjszakai égboltot. Valaha, nagyon régen, kölyökkoromban így bámultam az új dolgokat, aztán a régiségeket. Az égbolt és köztem ott az évek mocskától homályos ablak. Szívesen rálehnék, de túl messze van. Nem is igaz. Mindegy. Legalább a leheletem nem koszolja be. Kaspar Dávid Friedrich szerette az ilyen viharos, világos éjszakákat. Ez a név jut eszembe és ezek a keresztnevek. Az áttetsző háttéren a szél szabdalja, úzi, hajtja a felhőket. Ha lenne türelmem, meglátnám a holdat is. De nincs. Most, hogy láttam, hallom is a szelet. Becsukom a szemem, a szélzúgás elvegyül a lélegzetemmel. Szavak és képek örvénylenek a fejemben, szakadatlan jönnek, soha véget nem érő sorban, üldözik egymást, összeecsapnak, széthasadnak. De ezen a zűrzavaron túl nagy nyugalom honol és igazi közöny, soha többé nem zaklat már fel semmi, tudom. A matrac bemélyedt, mint valami vályú. Középuitt feküdtem a mélyedésben, a két széle között. Kissé megfordulok, a párnához szorítom a számat, az orromat, azt hiszem, öreg, hófehér hajam is összeborzolom, a fejemre húzom a takarót. Fájdalmat érzek valahol a törzsemben, sajnálom, ennél pontosabban nem tudom mondani, fájdalmat, olyat, amelyet eddig mintha nem éreztem volna. Talán a hátamban érzem a fájdalmakat. Ritmikusan lüktetnek, még

összhangzatuk is van. Kékes árnyalatúak. Istenem, viszonylag tűrhető ez az egész. Majdnem teljesen hátracsuklik a fejem, mint egy madárnak. Kinyitom a szám, a párna csücske a számban van, érzem a nyelvemmel, az ínyemmel. A számban, a számban. Szopom. Nem keresem már önmagam. Eltemetkeztem a világban, mindig tudtam, egyszer megtalálom benne a helyem, és győzelmesen magába zár a vén világ. Boldog vagyok, tudtam, hogy egyszer még boldog leszek. De nem bölcs. Mert a bölcsesség azt tanácsolná, hogy most menjek el, ebben a boldog pillanatban. És mit csinállok? Visszatérek a fényhez, a mezőkre, melyeket annyira akartam szeretni, az apró, könnyű báránnyal tarkított égbolthoz, az élethez, amelyet képtelen voltam vállalni, az én hibámból talán, gögből, kicsinyességből, bár nem hiszem. Az állatok legelnek, melegít a napfény, megcsillan a sziklákon. Igen, elhagyom a boldogságomat, és visszatérek az emberekhez, akik jönnek-mennek, lelkükben a hétköznapi nyomorúságával. Tán rosszul ítélt meg őket. Bár nem valószínű. Egyébként nem is ítélt meg őket. Csak még egyszer, utoljára megpróbálnám felfogni, csak egy kicsit megérteni, hogy egyáltalán miképp létezhetnek efféle lények. De nem is a megértésről van szó. Hát miről? Nem tudom. Mégis belevágok. Pedig nem kellene. Éj, vihar, bánat, a lélek katalepsziája, és csak most látom, hogy mindez így van jól. Még nem hangzott el az utolsó szó köztem és a... de igen, elhangzott. Talán csak még egyszer akarom hallani. Csak még egyszer. Mégsem. Nincs kedvem semmihez.

Louis-ék. Louis-ék nehezen éltek, nemigen volt mit a tejbe aprítani. Férj, feleség és két gyerek, egy fiú meg egy lány. Na! Ez legalább nem szorul bizonyításra. Az apát mindenki csak így hívta: a nagy Louis, és tényleg nagy volt. Fiatal unokahúgát vette feleségül, és akkoriban vele élt. Ez volt a harmadik vagy negyedik házassága. Más gyerekei is voltak, felnőtt férfiak és nők, akik keményen küzdöttek a megélhetésért, nem remélve már semmit maguktól, sem mástól. Eljöttek néha segíteni neki, ahogy idejük engedte, iránta érzett hálából, mert hiszen nélküle soha nem pillantották volna meg a napvilágot, vagy elnézően azt gondolták netán, mindegy, ha nem ő lett volna apám, akkor valaki más. A nagy Louis-nak nem volt egyetlenegy foga sem, szipkából szívta a cigarettáit, a pipája után bánkódva. Jó böllér és hentes hírében állt, nagyra becsülték, eléggé

becsülték ebben a minőségében, mert kevesebbet kért, mint a hivatásos mészáros, munkadíj fejében gyakran beérte sonkával, egy darab disznósajttal. Jól van, mindez egész valószínűen hangzik. Mert szerette ezt a munkát, büszke volt szakértelmére, sőt kissé már-már művésznek tekintette magát. Apja hagyta rá örökül e mesterség különféle fortélyait, és úgy vélte, ő a szakma egyetlen letéteményese. Gyakran emlegette apját, gyengéden és tisztelettel. Ha egyszer elmegyek – mondogatta –, sohasem látjátok párját. Persze nem szó szerint idézem. Decemberben és januárban érkezett el Louis ideje, februártól már türelmetlenül várta az idény visszatértét, melynek legfontosabb eseménye vitathatatlanul az istállóban született Megváltó ünnepe, s év közben azon tűnődött, vajon kihúzza-e még odáig. Amikor eljött az idő, útnak indult, hóna alatt a gondosan csomagolt késekkel, melyeket annyi szeretettel élesített előző este a tűz mellett, és zsebében a papírba göngyölt köténnyel, melyet azért vitt magával, hogy munka közben ne piszkítsa be ünneplőjét. Öreg szíve hevesebben dobogott a gondolatra, hogy ő, a nagy Louis, úton van a távoli tanya felé, ahol várják, és ahol hajlott kora ellenére még mindig szükség van rá, mert olyasmire ért, amihez a fiatalok nem értenek. Késő éjszaka tért vissza ezekről az utakról, tökrészezen, kimerülten a hosszú úttól meg az élményektől. Napokig másról sem beszélt, csak a disznóról, melyet elküldött... majdnem azt mondtam, a másvilágra, ha nem tudnám, hogy a disznóknak csak ez az egy van. Családját szörnyen bosszantotta az egész. De nem mertek szólni, mivel féltek tőle. Igen, abban a korban, amikor a legtöbb ember meghúzza magát és örül, hogy még él egyáltalán, Louis rettegésben tartotta a környezetét, úgy viselkedett, ahogy tetszett neki. Még fiatal felesége is lemondott róla, hogy észre térítse a pinája segítségével, ami a fiatalasszonyok legfőbb ütőkártyája. Mert tudta, mit tenne a férje, ha nem tárná jól szét a combját. Sőt a férfi követelte, hogy könnyítse meg a dolgát, méghozzá olyan úton-módon, melyet gyakran már túlzásnak tartott a menyecske. És azt is tudta, hogy a lázadás legcsekélyebb jelére a férfi szaladna a mosókonyhába a mángorlóért, és addig verné, amíg jobb belátásra nem tér. Ezt csak úgy melleleg. Most térjünk vissza a disznókhöz. Esténként Louis mindig a gyertyavilágnál a disznaját emlegette, azt, amelyiket éppen megölt, amíg csak máshová nem hívták, hogy egy másikat öljön meg. Attól fogva a társalgás az utóbbira terelődött, mely minden szempontból különbözött az előbbitől, és mégis, alapjában

véve, ugyanolyan volt. Mert, ha tényleg jól ismerjük őket, minden disznó hasonló, mind ugyanúgy rúgkapál, visít, vérzik, sivalkodik, rúgkapál, hörög és múlik ki, nagyjából ugyanúgy, nem mint a bárány, például, vagy a gida. De márciustól a nagy Louis visszanyerte nyugalmát és lecsendesedett. November végétől a család türelmetlenül várta, mikor teregethetik már a trágyát és ültethetik a paszulyt.

A fiú vagy örökös, ha tetszik, nagy melák volt, iszonyatos fogakkal. Edmond-nak hívták.

A tanya. Louis-ék földje egy völgyelésben volt, télen elárasztotta a víz, nyáron salakká perzselte a hőség. Szép mezőn vezetett az út a tanya. Csakhogy ez a szép mező nem Louis-éké volt, hanem más gazdáké, akik távolabb laktak. Szinte hihetetlenül sűrűn nőtt itt a nárcisz, ha eljött az ideje. És Louis nagy ravaszul kihajtotta a kecskéit legelészni alkonyatkor.

Louis nagyszerűen tudott disznót vágni, de – bizony különös – nevelni annál kevésbé, ritkán fordult elő, hogy saját disznaja hatvan kilónál súlyosabbra hízott volna. Áprilisban, amikor meghozta, mindjárt be is zárta a kis ólba, és ott is maradt a disznó, csak karácsonykor került elő. A nagy Louis akkor vágta le. Makacsul féltette a disznait állandóan, bár minden év meghazudtolta gyakorlatát, mivel az állatok sosem híztak. Féltette őket még a fénytől és a jó levegőtől is. Végül gyenge, vak, sovány disznót fektetett a hátára, s miután összekötözte a lábait, méltatlankodva, de ráérősen megölte, fennhangon szemére vetve az állatnak hálátlanságát. Nem tudta, vagy nem akarta megérteni, hogy nem a disznóban van a hiba, hanem őbenne, mivel túlságosan kényeztette, dédelgette. Képtelen volt belátni tévedését.

Holt világ. Víz nincs, elfogy a levegő. Ilyenek az emlékeid. Távolról néha a kráter mélyén egy-egy aszott zuzmó árnyéka. És háromszáz órás éjszaka. Drága fény, fakó, ólomszín, sivár világosság. Kiszűrődő visszfény. Mennyi ideig világíthatott? Öt percig? Tíz percig? Igen, tovább nem, legfeljebb addig. De égbolttfoszlányaimon még mindig tükröződik. Hajdan számoltam, elszámoltam háromszázig, négyszázig is valaha, számoltam az esőcseppeket, a harangütéseket, a verebeket a hajnali csivitelés zsivajában, vagy csak egyszerűen számoltam, majd osztottam hatvannal. Ezzel is múlt

az idő, én voltam az idő, felzabáltam a világot. Most már nem. Megváltozik az ember. Az öregséggel.

A mocskos, földpadlós konyhában Sapónak az ablaknál volt a helye. A nagy Louis és a fia abbahagyta a munkát, kezet ráztak vele, aztán mentek a dolgukra ismét, magára hagyva Sapót az anyával meg a lánnyal. De nekik is dolguk volt, elmentek hát, a fiú egyedül maradt. Sok volt a munka, kevés az idő és a dolgos kéz. A rengeteg lóvás-futás, a tömérdek teendő közepette az asszony megállt néha egy pillanatra, égnek emelte a karját, de a súlyos kar tehetetlenül le is hanyatlott azonnal. Érthetetlen mozdulattal jobbról-balról derekához szorította karját, majd rázogatni kezdte derékából, de olyan furán, hogy szinte nem lehet leírni. Aztán széttárta őket, mondhatnám, hadonászott velük, ha még kevésbé ismerném nyelvetek szellemét. Dühödt, mégis hanyag mozdulatok voltak, mint amikor porrongyot ráz ki az ablakon az ember. Az erőtlen, üres kéz olyan gyorsan rezgett, mintha négy vagy öt fityegne a karok végén. S közben ingerült hangon megválaszolatlan kérdéseket tett fel magának. Például: Hát ezt meg minek? Azt ugyan mi végre? Haja kibomlott, arcába hullt. Sűrű, szürke, piszkos haja volt, mert idő hiányában nem tudta ápolni, arca pedig sápadt, sovány, mélyen belevésődtek a gondok meg ikertestvérük, a keserűség. A melle... nem, csak a fej a fontos és a kar, melyet elsőnek hív segítségül, keresztbe tesz, hadonászik vele, majd szomorúan folytatja a munkát, emelgetve az ósdi, tehetetlen tárgyakat, rendezgetve őket, szakadatlan cserélgetve helyüket. De nem közönségnek szánta a pantomimot meg a kitöréseket. Mert mindennap többször előadta ezt a műsort, a házban és a mezőn egyaránt. Olyankor bizony nem törődött vele, egyedül van-e vagy sem, sürgős-e a munkája, vagy éppen nem túl sietős. Ha rájött az ötperc, egyszerűen abbahagyta a munkát, kiabált, hadonászott, tőle aztán akár össze is dőlhetett a világ. Majd elhallgatott, egy darabig csendesen álldogált, aztán csinálta tovább félbehagyott munkáját, vagy más teendő után nézett. Sapo egyedül maradt az ablaknál, előtte az asztalon egy bögre kecsketej, amiről már megfeledkezett. Nyár volt. A helyiségben sötétség ólálkodott, bár ajtót, ablakot nyitva hagytak, odakinn vakítóan sütött a nap. Az egymástól távol eső keskeny nyílásokon beszűrődött a fény, megvilágított egy kis teret, de nem szóródott szét, hanem elhalt. Bizonytalan volt ez a fény, nem folytonos, valahogy nem függött a kinti világosságtól. A konyha fénye nem

hasonlított a nyugodt, folytonos fényre odakint, mely egyenletesen árasztott el mindent ég és föld között. Fokozatosan, hullámokban szűrődött be, majd elhalt. Apránként felfalta a sötétség. És egyre kevesebb fény szűrődött be, a konyha pedig egyre jobban elsötétedett, míg végül nem lehetett látni semmit. Mert diadalmaskodott a sötétség. És Sapo a föld felé fordulva, mely olyan vakítóan fénylett, hogy a szeme belefájdult, érezte, amint a legyőzhetetlen sötétség körülfogja megvilágított arcát, és mindent betölt a háttérben. Néha hirtelen szembefordult vele, megkönnyebbülten elmerült benne, átadta magát a sötétségnek. Olyankor jobban hallotta a sürgölődők neszezését, a lányt, aki a kecskét hívta, és az apát, aki az öszvérét átkozta. De a sötétség mélyén csend honolt, a por és a tárgyak csendje, melyek nem mozdulnának soha, ha csak tőlük függne. És a láthatatlan óra ketyegése, mintha maga a csend hangja lett volna, a csendé, mely mint a sötétség, egy nap majd diadalmaskodik. És akkor minden csendes lesz és sötét, és a tárgyak mindörökké a helyükön maradnak. Végre. Végül Sapo kiszedegette zsebéből szegényes ajándékait, az asztalra tette őket, és elment. De néha, mielőtt úgy döntött volna, hogy elmegy, jobban mondva, mielőtt elment, mert sehogy sem döntött, előfordult, hogy egy tyúk az ajtón bemerészkedett a konyhába. Előbb egyik lábával a levegőben, félrefordított fejjel, éberén pislogva megállt a küszöbön. Aztán nekibátorodva, feszülten, mereven előrelépdelt, harmonikázó nyakkal. Szürke tyúk volt, tán mindig ugyanaz. Sapo már jól ismerte, és úgy rémlett neki, hogy a tyúk fikarcnyit sem zavartatja magát. De talán több tyúk volt, több szürke tyúk, csak annyira hasonlítottak egymásra, hogy Sapo hasonlóságra mohón vágyakozó szeme nem tudta megkülönböztetni őket. Néha a szürkét követte egy második, harmadik, sőt negyedik tyúk is, egyik sem hasonlított rá, meg egymásra sem, más és más volt a tolluk, az alakjuk. Ezek nem viselkedtek olyan furán, mint a szürke, mely elsőnek merészkedett be, és nem esett bántódása. Az ajtóban a fény élénken megvilágította őket egy pillanatra, de amint befelé lépdeltek, egyre kevesebb látszott belőlük, végül eltűntek. Előbb csendesen megültek valahol, nem akarták elárulni a helyüket, aztán elégedetten kapirgálni, kotkodácsolni kezdtek, lármásan tollázkodtak a sötétben. De gyakran csak egyedül jött a szürke, vagy valamelyik szürke, ha úgy tetszik, mert ez soha nem derül ki, bár egy kis igyekezettel könnyű lett volna tiszta vizet önteni a pohárba. Csak ott kellett volna lenni Louis-néval, amikor az udvaron kiabált: Pi-pi-pi-pi-pi!, egy hasznavehetetlen kanállal

ósvári fazekat verve, és mindenhol futottak hozzá a tyúkocok. Akkor kiderült volna, hogy egy szürke tyúk van-e vagy több. De hát az is mire jó? Mert könnyen lehet, hogy több szürke tyúk volt, de mindig csak egy jött a konyhába. Bár egyszer azért meg lehetett volna próbálni. Mert könnyen lehet, hogy csak egyetlen szürke tyúk volt, még az etetésnél is. Ami tényleg perdöntő. Pedig mégsem derül ki soha. Mert akik tudták, meghaltak régen, és akik élnek, elfelejtették. És már késő volt, amikor Sapo mindenáron tisztázni akarta ezt a kérdést. Aztán később már sajnálta, hogy nem értette meg időben, milyen fontosak lesznek egyszer még neki azok a Louis-ék konyhájában eltöltött órák, amikor félig-meddig indulófélben már alig várta, hogy újból úton legyen, de addig is szórakozottan sok mindent megfigyelt, például azt a nagy, nyugtalan, hamuszín madarat, mely tanácstalanul megállt a világos küszöbön, majd kotkodácsolt, kapirgált a kemence mögött, s verdesett megnyirbált szárnyával, de hamarosan kikergették seprűvel, dühösen kiabálva, és mégis visszajött, óvatosan, apró, tétova léptekkel, gyakran megállt, fülelt, kinyitotta, majd becsukta apró, fekete, csillogó szemét. És Sapo gyanútlanul elment, azzal a benyomással, hogy egyszerű, hétköznapi jelenet tanúja volt csupán. Lehajolt, hogy kiferjen az ajtón, meglátta a kutat, a hengerkerékkel, a láncsal, a vödörrel, a gyakran a napon száradó, rongyos fehérneműk hosszú sorát, mely meg-meglebbent a szélben. A keskeny gyalogösvényen ment, nagy fák árnyékában a patak partján, melynek sáros medrében göcsörtös gyökerek és jókora sziklák zsúfolódtak. Így távolodott, gyakran nem is vették észre, bár nagyon furcsán haladt, sokszor megállt, aztán hirtelen indult el megint. Vagy nagyon is jól látták Louis-ék, egyesek közeli, mások távoli látták, amint kilép a fehérnemű mögül, és nekivág az ösvénynek, de nem próbálták tartóztatni, még csak nem is búcsúztak el tőle kiabálva, és nem bántódtak meg ettől a látszólag barátságatlan távozástól, mert tudták, hogy nincs benne sértő szándék. Vagy pillanatnyilag egy kicsit talán haragudtak rá, de hamarosan elszállt a haragjuk, amikor megpillantották a konyhaasztalon a gyűrött papírba csomagolt apró bazarárut. És ezek a szerény, mégis nagyon hasznos ajándékok meg az ajándékozásnak ez a finom módja teljesen lefegyverezte őket, nem haragudtak még a félig elfogyasztott vagy érintetlen kecsketej miatt sem, pedig faluhelyen ilyesmiért általában megsértődnek az emberek. De ha jól meggondolom, Sapo távozása csak ritkán kerülte el figyelmüket. Mert földjeiken a legcsekélyebb mozgásra is,

mondjuk akár egy-egy felröppenő madárra, felkapták fejüket, és tágra nyitott szemmel figyeltek. Az úton jó mérföldnyire elláttak, így ott se történhetett semmi tudtuk nélkül, nagyon messziről is felismerték az embereket, pedig a távolban csak gombostűfejnyinek látszottak, sőt gyanították, honnan jönnek, hová mennek és miért. Akkor aztán odakiáltották egymásnak a hírt, mert gyakorta messze dolgoztak egymástól, vagy jeleket váltottak, felegyenesedve mind s az esemény felé fordulva, mert igenis eseményszámba ment az ilyesmi, majd görnyedezve folytatták a munkát az anyaföldön. Az első pihenőnél, az asztal körül vagy másutt, mindegyikük a maga módján mondta el a történeteket, aztán meghallgatta a többieket. És ha mindjárt nem értettek egyet, makacsul folytatták a vitát, amíg csak nem jutottak közös nevezőre, vagy lemondtak erről, egyszer s mindenkorra. Sapo tehát nemigen surranhatott el észrevétlenül a patakot szegélyező fák árnyékában, még akkor sem, ha tényleg surrant volna, bár inkább úgy mozgott, mintha kínlódva mocsárban botorkálna. Mind felemelték fejüket és nézték, aztán egymást nézték, végül görnyedezve folytatták a munkát. Föld felé hajló arcukon talán bizonytalan mosoly bujkált, vagy nem is mosoly, hanem enyhe fintor, de rosszindulat nélkül, s tán mind azon tűnődtek, hogy a többi is ugyanazt érzi-e, és elhatározták magukban, hogy a legközelebbi pihenőnél majd megkérdezik a többieket. De Sapo arca, Sapóé, aki távolodott az évszázados fák árnyékában, melyeknek nem tudta a nevét, vagy a mező szikrázó fényében, mert csellengett összevissza, komoly volt, mint mindig, vagy inkább kifejezéstelen. És amikor megállt, nem azért állt meg, hogy gondolkodjon, vagy nyugodtabban szemlélje álmoképeit, hanem mert elnémult benne a mozgásra ösztönző hang. Akkor a földre szegezte világos szemét, de nem látta a föld szépségét, hasznosságát, sem az ezernyi árnyalatban pompázó apró vadvirágokat, melyek buján tenyésztek egyéb kultúrák meg a gaz között. De csak rövid időre szokott megállni, mert még fiatal volt. És hirtelen újra botorkálni kezdett a földön, árnyékból a fénybe, fényből az árnyékba, közönyösen.

Amikor szünetet tartok, mint most is, különös erővel hangzanak fel a külvilág zajai. Mintha visszanyerném ifjúkori hallásomat. Akkor hajdan ágyamban fekvé a sötétben, viharos éjszakákon jól megkülönböztettem a kintről beszűrődő üvöltésben a lombok, ágak, törzsek nyögdecselését, sőt a

fű susogását és a zörejeket is a házból, mely oltalmazott. Minden fa más-más hangon kiabált, és csendes időben megint csak a maga módján suttogott. Hallottam távolról a vaskapuk csikorgását, a kapuszárnyak csapódását és a rácsok között süvöltő szelet. Még a fasorok földjére szórt homok sem maradt néma. A csendes éjszakák, csendesek, mint a sír, más vihart hoztak el nekem, tele megszámlálhatatlan sokféle suttogással, s én örömmel ismertem fel jó néhányat. Igen, fiatalkoromban szívesen füleltem úgynevezett csendes éjszakákon. Kedvenc zajomban nem volt semmi nemes. A kutyaugatást szerettem igazán, éjszakánként, a hegyoldalban megkapaszkodó apró tanyákon hangzott fel, ahol a kötőrök éltek, nemzedékek óta. A síkságra, a házba, mely engem rejtett, a hang vadul, dallamosan érkezett, alig hallhatóan, és gyorsan elhalt. A völgy kutyái válaszoltak öblös, acsarkodó, habzó szájú ugatással. A hegyek másfajta örömet is tartogattak nekem, örömet az elszórt tétova fényeknek, melyek alkonyatkor születtek, s az égbolt színénél alig valamivel világosabb foltokká olvadtak össze, alig világosabbá a csillagfénynél, s a leghalványabb holdfény is kioltotta Őket, alig gyúltak fel, mindjárt ki is hunytak. Éppen csak megszülettek a csend és az éjszaka határán, máris elenyésztek. Most már, nyugodtan, így okoskodom. Magas ablakomnál állva, átadtam magam e látványnak, az eltűnését vártam, hogy elmúljon az örömöm, odafönt, távol tőlem, önmagamban, amint az elveszített boldogság öröme után sóvárgok. De e pillanatban nem ezekről a vacakságokról van szó, hanem a fülemről, melyből sárga, ragacsos szőrcomók merednek ki, valószínűleg a fülzsír sárgította meg őket, meg az elhanyagoltság. Olyan hosszúak, hogy elrejtik a fülcimpámat. Tárgyilagosan megállapítom, hogy bizonyos ideje javul a hallásom. Ó, nem voltam én süket soha, még átmenetileg sem. Csak jó régóta zavarosan hallok. Na! Már megint kezdem! Tán semmi mást nem akarok mondani, csak ezt: A világ roppant változatos zajait egykor nagyszerűen meg tudtam különböztetni egymástól, talán éppen azért, mert mindig ugyanazok a régi, jól ismert zajok záporoztak rám, mostanában viszont összeolvadtak egyetlen, hangos, folytonos mormolássá. A hangerő nem változott semmit, csak felbontóképességem tompult el. A természet, az emberek világának zajai, sőt saját világom zajai is egyetlen érthetetlen zagyvalékká olvadtak össze. Elég! A végén még balsorsomat okolnám hallási zavaraimért, ha nem inkább jótéteménynek tekinteném a részleges süketséget. Balsors, jótétemény, nincs időm válogatni a szavak

közt, sietős a dolgom, végezni akarok. És mégsem, nem is olyan sietős. Hát ma este állandóan csak hazudozom, tényleg nem mondok semmit igazi szándékaimról? Mert este van, sőt éjszaka, még hozzá olyan, hogy ennél sötétebbre nem is emlékszem. Rövid az emlékezetem. A kisujjam a ceruza előtt kúszik apapíron, s a lap szélére érve figyelmezteti, hogy véget ér a sor. De nincs kalauzom, amikor a másik, a függőleges irányban haladok. Nem akartam írni, de végül rászántam magam. Csak azért írok, hogy mindig tudjam, hol tartok, és hol tart ő. Kezdetben nem írtam, csak mondtam a mondókámat. Aztán elfelejtettem, mit mondtam az imént. Ha él az ember, tényleg nélkülözhetetlen bizonyos minimális memória. A családjáról például már jóformán nem tudok semmit. De nyugodt vagyok, valahová feljegyeztem ám a család viselt dolgait. Csak így tudom szemmel tartani. Ami viszont engem illet, esetemben aztán semmi szükség írásra. A magam történetét sem ismerem, lépten-nyomon elfelejtem, s nem is nagyon kell ismernem. És mégis ugyanazzal a ceruzával, ugyanabba a füzetbe írok magamról, mint róla. Talán mert nem vagyok már önmagam, be kellett volna vallanom régen, hanem valaki más, akinek csak most kezdődik az élete. Igaz, neki megvan a története, emlékei, a maga esze, ő felismeri a jót a rosszban, a rosszat a rosszabbban, és így öregszik meg lassanként szürke napok végtelen során, s egyszer majd meghal, s az a nap is olyan lesz, mint a többi, csak rövidebb. Számomra ez az egyetlen bocsánat. Bár talán akad más is, elfogadhatóbb. Igen, tökéletes a sötétség. Nem látok semmit. Még az ablakot is alig látom, meg a falat, mely pedig olyan élesen válik el az ablaktól, mintha a két sík törésvonalánál szakadék széle húzódná. De hallom a papíron kúszó kisujjam zaját, meg a ceruzáét, mely annyira más. Igazán meglepő. Bizonyára megváltozott valami. Ezért jutott hát eszembe ez a gyerek, aki én is lehettem volna akár. Miért ne? Még hallok, csak hogy végre eljutottunk idáig, egy kórust is, elég távolról, így aztán elmosódik a hangja, amikor halkulnak a szólamok. Ismerem ezt a dalt, nem tudom, honnan, ha teljesen elhalkul, majd elnémul, folytatódik bennem, csak lassabban vagy gyorsabban. Mert amikor elérkezik hozzám újra, már előbbre tart, vagy elmarad az enyémhez képest. Vegyes kórus. Vagy tévednék netán? Gyerekek is szerepelnek benne talán. Az a különös érzésem támadt, hogy nő vezényli. Régóta éneklik ugyanazt a dalt. Biztos próbálnak. Most már vége, még utoljára elénekelték a diadalmas zárótételt. Nagyhét lenne? Akkor csak ünnepélyesen ám! Ha igen, ezt a dalt, mely

még nem is némult el teljesen bennem, vajon nem annak a dicsőségére énekelték, aki elsőnek támadt fel halottaiból, aki megváltott engem, húsz évszázaddal ezelőtt? Elsőnek? A zárótétel ezt sugallja.

Azt hiszem, már megint elaludtam. Nem találom a füzetemet, hiába tapogatok utána. De a ceruza a kezemben van. Meg kell várnom a hajnalt Isten tudja, addig mit csinálok.

Az imént azt írtam: Azt hiszem, már megint elaludtam stb. Remélem, nem hamisítom meg túlságosan a tényeket. Gyorsan írok még néhány sort, mielőtt újra elveszíteném az eszméletemet. Már nem olyan lelkesen válok meg az öntudatomtól, mint, mondjuk, egy hete. Már egy hétnél hosszabb ideje mehet ez így, már több mint egy hete mondhattam: Nemsokára mégiscsak végképp meghalok. Bár csak lassan! Ezt nem is mondtam, akár mérget vehetnék rá. Hanem írtam. Ha nem csal az érzésem, már leírtam valahol, vagy kimondtam az idézett mondatot, szóról szóra. Igen, nemsokára mégiscsak végképp stb. stb., ezt írtam, amikor rájöttem, hogy már nem tudom, mit beszéltem összevissza a mondókám elején meg utána is, amikor megszületett többek között az a tervem, hogy élni fogok, és életre keltek embereket, játszom majd végre, s aztán elevenen meghalok. Attól félttem, sokkal többet várat majd magára a hajnal. De nem! Már itt is van. Nem vitás. Bár nem is félttem, nem félek én már semmitől. Tényleg a tavasz elején járhatunk. Láttam, hogy megborzong, elsápad az ablak a kísérteties napkeltében. Nem közönséges üveg, elhozza nekem a hajnalt és az alkonyt. A füzet leesett a földre. Sokáig tartott, míg megtaláltam. Az ágy alatt volt. Hogyan lehetséges ilyesmi? Csak ügyyel-bajjal kaparintottam meg újra. Megcsáklyáztam. Máshogy nem ment. Nem lyukasztottam át, de rossz állapotban van. Vaskos füzet. Biztos elég lesz. Ezentúl mindkét oldalára írok. Honnan vettem? Nem tudom. Találtam a holmim közt, amikor éppen szükségem volt rá. Úgy tudtam, nincs füzetem, mégis turkáltam a holmimban, remélve, hogy találok egyet Nem éreztem csalódást, sem meglepetést. Ha holnap, mondjuk, egy régi szerelmes levélre volna szükségem, akkor sem csinálnék mást. Kockás füzet. Az első oldalak tele vannak számokkal, jelekkel, ábrákkal s helyenként egy-egy rövid mondattal. Számítások lehetnek. Hirtelen szakad végük, szinte elhamarkodottan. Mintegy kedveszegetten. Asztronómia vagy asztrológia.

Nemigen néztem. Húztam egy vonalat, nem, még vonalat se húztam, csak leírtam: Nemsokára mégiscsak végképp meghalok, s a következő üres oldalra már nem is írtam semmit. Legalább ezzel a füzetrel nem kell vesződnöm, ha eljön a leltár ideje. Csak azt mondom: Item, egy füzet. Legfeljebb még a színét közlöm. Akár el is veszíthetem egyszer s mindenkorra. A ceruza viszont régi ismerős. Már akkor is nálam lehetett, amikor idehoztak, ötszögletű. Nagyon rövid, mindkét vége ki van hegyezve. Vénusz. Remélem, elég lesz. Azt mondtam, hogy már nem válok meg olyan lelkesen az öntudatomtól, mint ezelőtt. Bizonyára ez a dolgok természetes rendje, mindent e rend számlájára kell írunk, még azt is, hogy fogalmam sincs, miféle rendről van szó. Mivel sohasem ismertem semmiféle rendet, sem önmagamban, sem a külvilágban. A látszatokban bízom, bár tudtam, hogy hiába. Nem bocsátkozom részletekbe. Fuldoklás, merülés, felbukkanás, fuldoklás, feltevés, tagadás, állítás, tagadás. Jól van. Nem olyan szívesen válok meg az öntudatomtól. Ámen. Vártam a hajnalt. Mit csináltam? Nem tudom. A dolgomat. Bámultam az ablakot. Szabadjára eresztettem a fájdalmaimat. A tehetetlenségemet. És végül, egy pillanatra, úgy tűnt, mintha látogatóm érkezett volna.

A nyári szünidő a vége felé járt. Közeledett a döntő pillanat, amikor Sapo beváltja a hozzá fűzött reményeket, vagy csalódást okoz. Nagyszerűen felkészült – mondogatta Saposcat. A felesége, akiben mindig feltámadt a vallásos érzés, ha válságos idők elé néztek, buzgón imádkozott a fia sikeréért. Az asszony esténként, hálóingben térdepelve, áhítatosan fohászokodott, de halkán, mert a férje rosszalotta volna: Ó, Istenem! Add, hogy átmenjen! Add, hogy átmenjen! Akár elégséggel is!

Ha megállja ezt az első nagy próbát, majd évről évre újabb próbákkal találja magát szemben, évenként többel is, még öt-hat évig. De Saposcaték úgy érezték, hogy azok nem lesznek olyan iszonytatók, mint ez az első, amely feljogosítja őket, vagy éppen megfosztja a jogtól, hogy azt mondják: Orvos lesz. Vagy: Ügyvédnek tanul. Mert egyszerűen nem tudták elképzelni, hogy egy többé-kevésbé normális, ha ugyan nem egyenesen értelmes fiatalember, túl a felvételi vizsgán, ne tudná megtanulni, majd gyakorolni e mesterségeket. Hiszen akadt már dolguk orvosokkal és ügyvédekkel, mint majdnem mindenki másnak.

Egy nap Saposcat töltőtollat vásárolt. Árengedménnyel. Egy Blackbirdöt A vizsga reggelén majd odaadom neki – mondta. Felemelte a hosszú kartontok fedelét, és megmutatta a tollat a feleségének. Hagyd a dobozban! – kiáltott fel, amikor az asszony a kezébe akarta venni. A toll a tájékoztatóba csavarva feküdt, két széle majdnem összeért felette. Saposcat széthúzta a papírt, s felemelte a dobozt, hogy jobban lássa a felesége. De az asszony nem a tollat nézte, hanem a férje arcát. A férfi megmondta az árat. Talán jobb lenne – mondta az asszony –, ha egy nappal a vizsga előtt adnád oda, így még idejében megszokhatná a tollhegyet. Igazad van – mondta a férfi –, erre nem gondoltam. Netán két nappal a vizsga előtt is odaadhatnád – mondta az asszony –, így még volna idő kicserélni, ha nem felel meg a tollhegy. A fedelet egy rigó képe díszítette. Sárga csőrét tágra nyitotta, annak jeléül, hogy éppen énekel. Saposcat visszatette a fedelet, műértő kézzel selyempapírba csomagolta a dobozt, s vékony gumival fogta össze. Elégedett volt. Közepes tollhegy – mondta –, miért ne lenne jó neki.

Másnap újra szóba hozták ezt a dolgot Saposcat így szólt: Mi lenne, ha csak kölcsönadnánk a tollat, és azt mondanánk, hogy akkor tarthatja meg, ha átment a vizsgán. Tényleg ezt kell tennünk, mégpedig tüstént – mondta Saposcatné –, különben nincs értelme az egésznek. Ekkor Saposcat, bizonyos megfontolás után, megkockáztatta első ellenvetését, majd újabb megfontolás után a második ellenvetését. Először is, mondta, ha a fia mindjárt megkapja a tollat, esetleg eltöri vagy elveszti, még az írásbeli előtt. Másodszor pedig, ha a fia mindjárt megkapja a tollat, s mondjuk nem töri össze, nem veszi el, megszokja és kiismeri a hibáit, összehasonlítva vagyonosabb osztálytársai tollával, még elmegy a kedve tőle. Nem tudtam, hogy értéktelen holmi – mondta Saposcatné. Saposcat az abroszra tette a kezét, és hosszan nézte. Aztán összehajtogatta a szalvétáját, felkelt, és kiment a szobából. Gyere vissza, fejezd be az étkezést! – kiáltotta utána az asszony. Aztán egyedül hallgatta a kerti ösvényen távolodó, közeledő, távolodó, közeledő férfilépteket.

Louis-ék. Egy nap Sapo a szokásosnál később ért a tanyára. De hát tudjuk, mikor szokott odaérni? Megnyúltak a sápadt árnyak. Sapo már jó messziről csodálkozva látta a fiatal tarlón Louis papa hatalmas piros-fehér

fejét. Testét elrejtette a jókora gödör, melyet az öszvérenek ásott. Az állat az éjjel döglött meg. Edmond a száját törölgetve lépett ki a házból, és csatlakozott az apjához. Akkor az apa kimászott a gödörből, a fiú bemászott. Közelükbe érve Sapo meglátta az öszvér fekete hulláját. Akkor mindent megértett. Az öszvér az oldalán feküdt, szabályos testhelyzetben. Mellső lába egyenes, merev volt, a hátsó a hasa alá húzva. A félig nyitott száj, a felhúzott ajkak, a hatalmas fogak, a dülledt szem már-már a halál nem mindennapi képét idézték. Edmond feladta apjának a csákányt, az ásót meg a lapátot, és kikecmergett a gödörből. Egyikük az öszvér elülső, másikuk a hátsó lábát fogva, a gödör szélére vonszolták a tetemet, majd lassan leeresztették a hátára. A mellső lábak égnek meredve kissé kiálltak a gödörből. Louis papa erélyesen rájuk vágott néhányat, legörbítette őket az ásójával, majd odaadta az ásót a fiának, és a ház felé indult. Edmond nekilátott a gödör betemetésének. Sapo nézte. Nagy nyugalom áradt el rajta. Nagy nyugalom, ez túlzás. Mondjuk, csak jobban érezte magát. Egy élet vége mindig látványos. Edmond az ásóra támaszkodva, lihegve megpihent. Mosolygott. Jókora rések voltak a metszőfogai között. A nagy Louis az ablak mellett ült, innen jól láthatta a fiát. Törkölypálinkát iszogatva cigarettázott. Sapo leült vele szemben, kezét az asztalra téve, homlokát a kezére támasztva, mint aki egyedül van. Másik kezét a feje elé tette az asztalra, és nem mozdult. Louis beszélni kezdett. Jókedvűnek látszott. Az öszvér, szerinte, végelgyengülésben múlt ki. Két évvel ezelőtt vette, már akkor is a vágóhídtól mentette meg. Szóval nem panaszkodhat. Amikor megkötötték az üzletet, a régi tulajdonos közölte, hogy az öszvér az első komolyabb munka után rögvest kileheli a párját. De a nagy Louis szakértő volt öszvérdologban. Az öszvérenek mindig a szemét kell nézni, a többi nem számít. Tehát jól az állat szemébe nézett a vágóhíd kapujában, és mindjárt látta, hogy az még tud dolgozni. És az öszvér viszonzta a pillantását a vágóhíd udvarán. Ahogy múlt az idő, a vágóhíd egyre többször került szóba Louis elbeszélésében. Az üzletkötés helye is állandóan változott, először a vágóhíd felé vezető utat emlegette az öreg, aztán a kapuját, végül az udvarát. A végén még kiderül, hogy a sintérrel alkudozott az öszvérré. Merő könyörgés volt az állat tekintete, mondta Louis, csak vegyem meg. Mindenütt sebek borították, de ezek a kortól vannak az öszvérnél, nem szabad törődni velük. A szeme a fontos. Valaki azt mondta: Most tett meg tíz mérföldet, megdöglök ez, mielőtt hazaérsz vele. Azt hittem, fél évig

húzza – mondta Louis –, és tessék, kettő lett belőle. Beszéd közben a fiát figyelte. Így ültek ott, az asztalnál a homályban, az egyik beszélt, nem törődve azzal, amit mond, a másik hallgatott, oda se bagózva arra, amit hall, nagyon messze egymástól. A földkupac egyre kisebb lett. A föld furcsán csillogott a gyenge esti fényben, foltokban csillant fel néha, mintha belülről világítaná meg valami, a sűrűsödő sötétségben. Edmond gyakran pihent, ásójára támaszkodva nézelődött. Én bizony – mondta a nagy Louis –, a vágóhídon veszem az állataimat. És hozzátette: No, nézd csak azt a naplopót! Kiment és munkához látott a fia mellett. Jó ideig együtt dolgoztak, nem törődve egymással, aztán a fiú eldobta a lapátot, sarkon fordult és elment, lassan, egyenletes, puha léptekkel, simán, a fáradtság legcsekélyebb jele nélkül hagyta ott a nehéz fizikai munkát. Az öszvérből már semmi sem látszott. Nyoma sem marad a föld színén, melyen pedig annyit gürcölt, kínlódott az eke meg a kordé elé fogva. A nagy Louis nemsokára akár nyugodtan felszánthatja azt a helyet, egy másik öszvérrel, öreg lóval vagy vén ökörrel, melyet szintén a vágóhídon vett (egyébként sintértelepnek is hívják), az ekevas nem fordít ki a földből rothadó döghúst, és nem is csorbul ki a felszínre vetődött nagy csontokon. Mert jól tudta, hogy az elásott tetem, a hiedelemmel ellentétben, általában a felszínre emelkedik. Ennyiben hasonlít a vízbefúltak tetemére. Gondolt erre, amikor ásta a gödröt, mely majdnem hat láb mély volt. Edmond és anyja szó nélkül elment egymás mellett. Az anya a szomszédasszonytól jött, egy font lencsét kért kölcsön vacsorára. Egyre a szép mérleg járt az eszében, no meg az, hogy vajon pontosan mért-e. A férje előtt is gyors léptekkel ment el, rá se nézett, s látszólag a férfi sem vette észre őt. Meggyújtotta a kemencepadkán a lámpát, az ébresztőóra és a szögön lógó feszület mellett. E három tárgy szorosan egymás mellé került az egyébként üres kis padkán. Mivel az óra volt a legalacsonyabb, középen állt, a lámpa és a feszület nem cserélhetett helyet, mert az utóbbit szög erősítette a falhoz. Az asszony a falnak támasztva homlokát és kezét, várta, hogy felcsavarhassa a kanócot. Végül felcsavarta és visszatette a sárga cilindert, melyen tágas lyuk éktelenkedett. Amikor meglátta Sapót, az első pillanatban a lányának nézte. Aztán a távol lévő lányra gondolt. Az asztalra tette a lámpát, elsötétült a külvilág. Leült, kiöntötte a lencsét az asztalra, és válogatni kezdte. Nemsokára már két halom volt az asztalon, egy fogyó nagyobb és egy növekvő kisebb. De hirtelen eszeveszett mozdulattal összekeverte őket, egy másodperc törtrésze

alatt tönkretéve két-három perc munkáját. Majd elment, s visszajött egy fazékkal. Csak nem döglenek bele – mondta kezével az asztal, szélére söprögetve a lencsét, aztán a fazékba, mintha csak az lenne a lényeg, hogy ne dögöljenek bele. De olyan ügyetlenül és hevesen csinálta a dolgát, hogy jó adag lencse a földre potyogott a fazék mellett. Aztán fogta a lámpát, és kiment, talán fáért vagy egy darab szalonnáért. A konyha ismét sötétbe borult, odakint viszont kissé földerengett a külvilág, Sapo az ablakra tapasztott szemmel végül felismerte a körvonalakat, például a nagy Louis sötét árnyát, amint a földet tapossa. Sapo nagyon is megértette, hogy valaki abbahagy egy unalmas, fárasztó és ráadásul nem túl hasznos munkát. Mert nagyon sok munka ilyen, nem vitás, és nem is lehet másképp befejezni, csak ha abbahagyja az ember. Louis-né akár hajnalhasadtáig válogathatta volna a lencsét, akkor sem éri el a célját, mármint azt, hogy kiválogassa az egészséges szemeket az üszkösök közül. De végül abbahagyta, azt gondolva magában: Mindent elkövettem, amit csak tudtam. Bár egyáltalán nem követett el mindent, amit tudott. De eljön a pillanat, amikor az ember bölcsen abbahagyja a munkát, csak nem teszi tönkre, amit addig csinált. De ha nem is az üszkösöket akarta kiválogatni a lencse közül, hanem csupán a durvább szemeket? Na? Akkor? Nem tudom. Bár olyan munkák is akadnak, amelyekről súlyos tévedés kockázata nélkül elmondhatjuk: Hát, vége! Csak azt tudnám, melyik. Az asszony visszajött, magasra tartva a lámpát, és egy kicsit oldalt, hogy ne vakítsa el. Másik kezében fehér nyulat tartott, a hátsó lábánál fogva. Mert az öszvér fekete volt, a nyúl meg fehér. Már megdöglött, nem létezett többé. Vannak nyulak, melyeket nem is kell megölni, félelmükben elpusztulnak. Böven van rá idejük, amíg kiráncigálják őket a ketrecből, gyakorta fülüknél fogva, s amíg ráérősen eldöntik, hogy a tarkójára üssenek vagy a gégefőjére. Nemritkán már csak a dögre sújtanak le. Hiszen néhány pillanattal azelőtt még élve látták a nyulat a ketrecben, a széna között. Büszkék magukra, hogy egyetlen csapással elintézték az állatot, mert nem szívesen okoznak felesleges szenvedést, bár valójában semmiségnek tekintik az egész cirkuszt. Különösen éjszaka fordul elő ilyesmi, mert éjjel erősebb a félelem. A tyúkok viszont makacsabban ragaszkodnak az élethez, megesik, hogy fej nélkül is tesznek még néhány utolsó lépést, tántorogva. A galambok is nyugodtabbak, időnként ellenállást fejtenek ki, a fulladással küszködve. Louis-né lihegett. Mocskos dög! – kiabálta. De Sapo már messze járt, a mezőn, kezét

végighúzza a hosszú, sűrű, hajladozó fűszálakon. Kicsit később Louis-t, majd a fiát is becsalta a konyhába az ínycsiklandozó illat. Ügyet sem vetve egymásra asztalhoz ültek és vártak. De az asszony, az anya az ajtóhoz ment, és a lányát hívta: Lise! – kiáltotta torkaszakadtából, nagyon sokszor. Majd visszament a tűzhelyhez. Látta a holdat. Csend támadt. Aztán Louis kijelentette: Holnap levágom Grisette-et. Persze más szavakkal mondta, de ez volt az értelmük. De se a felesége, se a fia nem helyeselt, az előbbi azért, mert jobban szerette volna, ha inkább Noiraud-t vágják le, az utóbbi szerint pedig nem jött még el a kecskék levágásának ideje, de az aztán tökmindegy volt neki, hogy az egyiket vágják le, vagy a másikat. De a nagy Louis megmondta, hogy fogják be a szájukat, és az egyik szegletből elővette a dobozt, melyben a késeit őrizgette féltő gonddal. Három kés volt, csak a zsírt kellett letörölgetni róluk, meg egy kicsit élesíteni őket egymáson. Louis-né az ajtóhoz ment, fülelt, majd a lányát szólította. Messziről a nyáj felelt. Jön már – mondta. De a lány csak sokkal később érkezett meg. Vacsora után Edmond elment lefeküdni, szeretett volna végre nyugodtan maszturbálni, mielőtt bejön a nővére, mert egy szobában laktak. Nem mintha zavartatta volna magát a nővére jelenlétében. A lány sem zavartatta magát a fivére előtt. Szűken voltak, igazi, kifinomult élvezetben nem lehetett részük. Tehát Edmond szó nélkül a vackára indult. Szívesen lefeküdt volna a nővérével, az apa is, úgy értem, az apa is szívesen lefeküdt volna a lányával, mert messze volt már az az idő, amikor mindenáron a nővérével akart lefeküdni. De valami féken tartotta őket. Meg a lány sem igen rajongott az ötletért. De hát még fiatal volt. A levegőben lógott a vérfertőzés. Az egész családban csak Louis-nének nem volt kedve hálni senkivel, közönyösen várta a lefekvés idejét. Kiment. A nagy Louis egyedül maradt a lányával, és csendben figyelte. A lány megtörten, szánalmasan kuporgott a tűzhely előtt. A férfi ráparancsolt, hogy egyen, a lány eszegetni kezdte a nyúl maradékát kanállal, a fazékból. De nehéz dolog kitartóan nézni felebarátunkat, még ha szilárdan eltökélte is az ember, és a nagy Louis hirtelen úgy látta, hogy a lánya már nem a kanalat viszi a fazéktól a szájáig, majd a szájától a fazékig, hanem egész mást csinál, és nem is a tűzhely előtt, hanem másutt. Pedig esküdni mert volna, hogy le sem vette róla a szemét. Azt mondta: Holnap levágjuk Grisette-et, lefoghatod, ha akarod. De amikor látta, hogy még mindig szomorú, s az arcán könnyek folynak végig, feléje indult.

Micsoda unalom! Mi lenne, ha áttérnék a kőre? Nem, az sem változtatna semmin. Louis-ék, Louis-ék, mi van Louis-ékkal? Semmi. De hát róluk van szó? Nem, nem lehet mondani. Csak velük vagyok, nem törődhetek a másikkal. Mi van a terveimmel, az imént még terveim voltak? Futná belőlük akár tíz teljes évre. Azért mégis folytatom egy kicsit, közben másra gondolva, már képtelen vagyok ennél a témánál maradni. Hallgatom majd magam, szórakozottan, amint Louis-ékról, magamról beszélek, csapongva, messze innen, a képzeletem romjai között

Aztán Louis-né egyedül maradt a konyhában. Az ablak mellé ült, lecsavarta a lámpa kanócát, ezt mindig megtette, mielőtt elfújta, mert nem szívesen fűjt el meleg lámpát. Amikor kissé lehűlt a cylinder és a bura, az asszony felkelt, és belefűjt a lámpába. Rövid ideig tanácstalanul álldogált, az asztalra támaszkodott, majd ismét leült. Napja véget ért, de őbenne új nap virradt, a súlyos teherként ránehezülő élet s a szüntelen fájdalmak napja. Ha ült vagy tett-vett valamit, könnyebben elviselte a fájdalokat, mintha feküdt volna. E határtalan törődöttség béklyójában szakadatlanul sóhajtozott, sóvárgott, nappal az éjszaka után, éjszaka a nappal után, állandóan rettegve áhítozott a fényre, melyet mások szerint nem is tud elképzelni, mert voltaképpen nem is igazi fény. A hajnalfényt jól ismerte, különösen a nyári hajnalok fényét, mert néha a konyhában várta meg a pirkadatot, az asztalra borulva vagy a széken üldögélve, ahol keveset aludt és nyugtalanul, de még mindig jobb volt, mint az ágyban. Gyakran felkelt, járkált a konyhában, vagy kiment és megkerülte a rozoga viskót. Csak öthat éve érezte így magát. Női betegségem van, gondolta, de nem mert hinni önmagának. A konyhában, ahol még érződött a nappali munka lázas igyekezete, az éjszaka szinte nem is hatott éjszakának, s a nappal sem volt olyan sivár. Nehéz pillanataiban, amikor már-már elhagyta a bátorsága, görcsösen megmarkolta az ütött-kopott konyhaasztal szélét, körülötte nemsokára összegyűlnek az övéi, s várják, hogy kiszolgálja őket, ő pedig érzi majd a régi edények és evőeszközök megnyugtató közelségét. Az ajtóhoz ment, kinyitotta, felnézett az égre. A hold lement, de élénk fényrel világítottak a csillagok. Sokáig nézte őket. Már többször megkönnyebbült ettől a látványtól. A kúthoz lépett, és megmarkolta a láncot. A vödör a kút alján pihent, a henger kiakasztva. Így történt. Ujjai végigbotorkáltak az ovális láncszemekken. Megfogalmazatlan kérdések motoszkáltak az agyában, összefolytak, elfoszlottak. Mintha a lánya is eszébe jutott volna, de hát ő volt a kisebbik gondja. A lány egyébként rosszul aludt, s már egy ideje ébren volt. Tudta, hogy az anyja virraszt, megfordult a fejében, hogy lemegy hozzá. De csak másnap vagy harmadnap mondta meg neki, amit Sapótól hallott. Hogy elmegy, örökre. És akkor mindannyian gyűjtögetni kezdtek róla az emlékeiket, mint amikor távoli rokon vagy futó ismerős hal meg, és mohón, egymás szájából kapva ki a szót, idézték fel a képét, vitatkoztak, javígtatták egymást. De jól ismerjük ezt a kis lángot és

nyugtalan lobogását a vad árnyak között. Csak később jön el a megnyugvás. A feledéssel.

Halálos unalom! Egyszer régen egy izraelitával tanácskoztam az akaratról. Még akkoriban történhetett, amikor kutattam valaki után, aki hű marad hozzám, s akihez hű lehetek. Tágra nyitottam a szemem, a jelöltek megcsodálhatták feneketlen mélységeit és a távoli visszfényeket, melyek mindazt elmondták, ami nem került szóba köztünk. Arcunk olyan közel volt, hogy éreztem a magamén forró leheletét és nyálát, meg biztos ő is a magáén az enyémet. Ma is látom, amint nevetési rohama múltán szemét, száját törölgeti, meg magamat is, ahogy lesütött szemmel, szomorúan bámulom lábamnál a tócsát, mely a nadrágomon átszivárgó vizeletből keletkezett. Most, hogy már nincs szükségem rá, a nevét is megmondhatom: Jackson. Sajnáltam, hogy nincs macskája vagy legalább egy öreg kutyája. De nem volt más néma társa, csak egy szürke-vörös papagáj, melyet megtanított, hogy azt mondja: *Nihil in intellectu* stb. A madár egész jól kimondta ezt a három első szót, de belesült a híres-neves korlátozásba, s a mondat vége rikácsolásba torkollt. Jackson bosszankodott, és makacsul újra meg újra akarta kezdeni a tanítást, de ilyenkor Polly is dühbe gurult, a kalitka sarkába húzódott és nem mozdult. Tényleg szép kalitka volt, ülőkével, hintával, etetővel, itatóval, lépcsőkkel, széphiahalcsontokkal minden mennyiségben. Túlzsúfolt volt, bizony, legalábbis én szűken lettem volna benne. Jackson merinónak hívott, nem tudom miért, tán a szólás miatt. Én úgy gondoltam, inkább ő hasonlít tévelygő bárányra, nem én. Bár, valljuk meg, sohasem gondoltam másra, – csak a szélre, még akkor is, ha nem ismertem igazán. Jacksonhoz fűződő kapcsolatom nem tartott soká. Ha rajtam múlik, barátok maradhattunk volna, de sajnos, megundorodott tőlem, csakúgy, mint Johnson, Wilson, Nicholson és Watson meg a többi fattyú. Aztán egy ideig az alacsonyabb rendű fajok közt kajtattam rokon lélek után, hajkurásztam a rézbőrűeket, sárgákat, feketéket stb. Ha hozzáférhettem volna a leprásokhoz, biztos belopakodom közéjük, dobogó szívvel, szemforgatva, kacsingatva, hadonászva, vigyorogva, makacsul kutatva, ki lehetne a társam. A tébolydában is kudarcot vallottam, bár csak egy hajszál választott el a sikertől. Így volt régen. De most hogy áll a helyzet? Gyerekkoromban az aggastyánokat nézegettem csodálattal, borzadállyal. Most meg a bömbölő csecsemők kavariják fel a gyomromat. Végül megtelik

velük a ház. *Suave mari magno*, különösen ha kihajózunk. Micsoda unalom! És még azt hittem, hogy mindent alaposan kiagyaltam! Ha ura lennék a testemnek, kiugranak az ablakon. De tán csak azért jut eszembe ilyesmi, mert tehetetlen vagyok. Minden összefügg, s én mindentől csak függök. Sajnos fogalmam sincs, hányadik emeleten vagyok, bár lehetek akár a földszinten is. Az ajtócsapódás, a lépcsőházban felhangzó léptek, az utcazaj nem árulkodik erről. Csak azt tudom, hogy elevenek vannak fölöttem meg alattam is. Szóval nem a pincében vagyok. Egyébként néha látom az égboltot, s az ablakomban más ablakok is megjelennek. Bár ez nem bizonyít semmit. Nem is akarok bizonyítani semmit. Csak úgy mondom. Végül is lehet, hogy amolyan kriptában vagyok, és a sáv, amit utcának nézek, csupán széles árok, melyből más kripták nyílnak. De akkor honnan jönnek ezek a zajok? S a felém tartó léptek? Tán más kripták is vannak itt, még mélyebben, mint az enyém. Miért ne? Ez esetben megint felmerül a kérdés, hányadik emeleten vagyok, mert hiába vélem, hogy pince ez, ha több van egymás fölött. De léteznek-e a valóságban a közeledő léptek? Nem bizonyítja semmi. Mindebből egyszerűen csak az következne, hogy hallucinálok? Nem merném levonni a következtetést. S tényleg azt hiszem, hogy emberek élnek a házban, jönnek-mennek, beszélgetnek, és sok a csecsemő, különösen az utóbbi időben, szüleik meg folyton hordozzák őket ide-oda, nehogy hozzászokjanak a mozdulatlansághoz, jó előre gondolva arra a napra, amikor maguktól kell majd járniuk a gyerekeknek. Bár, ha jól meggondolom, nemigen tudnám pontosan megmondani, hol is lehetnek. Mindenesetre szögezzük le, hogy a lépcsőn felfelé vagy lefelé haladó léptek zaja roppant hasonlít egymásra, sőt az egy szinten való járkálásra is, mármint olyasvalakinek a fülében, aki nem tudja, hol van, sem azt, hogy mi várhat rá a hangok világában, és ráadásul az idő tetemes részében félig süket. Persze már az is megfordult a fejemben, bármily csüggesztő is, hogy meghaltam, és a síron túl is minden megy tovább, mint azelőtt. Talán az erdőben haltam meg. Sőt régebben. Akkor viszont hiába vesződöm már jó ideje, hiába kínlódom egy cél elérése érdekében, amit nem is látok tisztán, csak arra emlékszem, hogy közben úgy éreztem, már nem tart sokáig a kínlódás. Bizony, értelmetlen volt ez a vesződség. De a józan ész azt súgja, hogy még nem leheltem ki a párámat. Különféle megfontolásokkal támasztja alá e nézetét, például rámutat javaim kis kupacára, a táplálkozásra, az anyagcserére, a párra az utca túloldalán, az

égbolt változásaira stb. Bár mindez talán csak a férgek műve bennem. Nézzük például a fényt ebben az odúban! Különös. Ez a legkevesebb, amit elmondhatunk róla, tényleg a legkevesebb. Van nálam éjszaka és nappal, nem vitás, sőt nagyon gyakran, koromsötét éjjel, de nem olyanok, mint azok az éjszakák meg nappalok, melyeket már-már megszoktam, mielőtt idekerültem. Például, mert semmi nem ér fel a példákkal, egyszer koromsötét volt nálam, és kissé türelmetlenül vártam a hajnalt, mivel szükségem volt a fényre bizonyos apró teendőkhöz. Egy idő múlva valóban felderengett a világosság, a botommal megcsáklyázhattam a szükséges tárgyakat. Ám ez nem a hajnalfény volt, hanem nagyon hamar kiderült, hogy az alkony fénye. A nap nem hágott egyre feljebb az égbolton, mint vártam, hanem nyugodni tért, és az éjszaka, melynek végét melegen üdvözöltem a magam módján, könyörtelenül újra rám borult. Most viszont mintha éppen az ellenkezője történe. A nappal amolyan hajnali szürkületben ér véget, megvallom, még sohasem láttam ilyet, és milyen nehéz beismernem, milyen nehezen szánom rá magam, hogy kimondjam, már ilyet is láttam, bizony. És hányszor, de hányszor könyörögtem, utolsó erőmet összeszedve, hogy jöjjön már az éj, jóformán kora reggeltől, és hányszor vártam a hajnalt éjszaka ugyanilyen türelmetlenül. De mielőtt befejezném e témát, és másokra térnék át, nyíltan megmondom, hogy soha sincs világos nálam, soha sincs igazán világos. Kint van az igazi világosság, odakint, szikrázik tőle a levegő, csak úgy csillámlik tőle a szemközti ház gránitfala, a fény rátapad az ablakomra, de nem hatol át rajta, s nálam minden ha nem is homályban vagy félhomályban merül el, de ólomszín fényben fürdik, ez nem vet árnyékot, nem is nagyon tudom, honnan jön, mert mintha mindenhonnan jönne, egyenlő erővel. Meggyőződésem, hogy például az ágyam alatt most éppen olyan világos van, mint a mennyezetnél, amivel ugyan nem mondtunk sokat, de valamit mégis, valamit. Ha csak annyit, hogy hiányoznak innen a színek, bár tán színnek lehetne nevezni e szürke sziporkázást. Igen, nyugodtan mondhatjuk, hogy szürke, tőlem lehet, akkor a szürke fény és a sötétség között zajlik nálam a drámai játszma, bár többnyire a szürke van túlsúlyban a feketével szemben, majdnem azt mondtam, a napszak szerint, csak nem mindig a napszaktól függ ez. Én szürke vagyok, sőt néha úgy érzem, szürke fényt bocsátok ki magamból, mint a takaróim például. Még az éjszakám is más, nem olyan, mint az égbolté. Persze fekete csak egy van. De hát miért nem látogatja szűkös

hajlékomat az égitestek fénye, mikor pedig látom időnként távoli csillogásukat, s még a hold sem világítja meg az arcomat soha, a hold, ahol Káin küszködik iszonyatos terhével. Szóval mintha a külvilág fénye derengene itt, az embereké – akik tudják, hogy a nap ekkor meg ekkor kel, ekkor meg ekkor tűnik el a láthatár mögött, és számítanak is erre, meg hogy állandóan felhők várhatók, de a felhők előbb-utóbb mindig eloszlanak – meg az enyém. De változik is ez a fény, változik az én fényem, nem tagadom, alkonyok és hajnalok múlnak egymás után, ezt én mondom, mert éltem én is egyszer, ami ellen nem lehet tenni semmit. Ha jól megnézem a mennyezetet, a falakat, látom, hogy nálam nincs mesterséges fényforrás, mint például a szemben lakó embereknél. Lámpa kellene, fáklya, vagy mit tudom én, micsoda, bár nem biztos, hogy ez a levegő táplálná az égést. Emlékeztető: keress gyufát valahol, győződj meg róla, ég-e! Elnémulnak a zajok is, kiabálás, léptek, ajtócsapódások és a moraj, teljes napokra, azok a mások napjai. Akkor csend támad, de tudom, amit tudok, és csak annyit mondok, hogy nincs benne... de hogy is mondjam csak... nincs benne semmi negatív talán. Szűkös terem lassanként újra visszhangzik, zakatolva. Tán azt mondjátok, mindez a fejemben játszódik le, gyakran tényleg úgy rémlik, hogy egy koponya belsejében vagyok, s ez a nyolc, nem, hat fal kemény csontból van, de azt nem mondom, hogy ez az én fejem, nem én, soha. És azt sem hallgathatom el, hogy van itt valami légmozgás, bizony, és amikor elnémul minden, hallom, amint a falaknak ütközik, no meg persze, ahogy visszaverődik. És akkor, valahol a központban más hullámok képződnek, egyéb ütközések zajlanak le, ezért hallom hát e légi hullámtörés halk zaját. Ez az én csendem. Vagy hirtelen vihar támad, mint a földön, gyerekek, haldoklók, szeretők kiáltásai hangzanak fel, s naivul még azt hiszem, hogy elhallgatnak, bár valójában sohasem hallgatnak el. Nehéz beszélni erről. A koponyámban légüres tér van talán? Ez itt a kérdés. És ha becsukom a szemem, tényleg becsukom, nem úgy, mint mások, hanem ahogy csak én tudom becsukni, mert a tehetetlenségemnek is vannak határai, ilyenkor néha felemelkedik az ágyam, és lebeg a levegőben, lélekvesztőként hanykolódik a légörvényekben velem. De szerencsére nem szemhéjak kérdése ám ez, hanem a lelket kell elvakítani, melyet hiába tagadunk meg, az éber, nyugtalan, felajzott lelket, mely szakadatlan kering a ketrecében, ahogy lámpafény imbolyog az éjszakában, nem lelve partokat, hajót, anyagot, sem értelmet. Ó, igen, nekem is megvannak a kis

szórakozásaim
és

Biztos kiesett a kezemből a ceruza. Micsoda szerencsétlenség! Pedig csak most találtam meg, negyvennyolc óra múltán (lásd valahol följebb), nem csekély erőfeszítések árán. Hiányzik a botomról egy kis tapadóormány, olyasmí, mint az éjszakai tapíroké. Voltaképpen gyakrabban kellene elvesztenem a ceruzámat, nem ártana, tán jobban érezném magam, vidámabb lennék, az élet is vidámabb lenne. Most töltöttem el két feledhetetlen napot, melyről sohasem tudunk meg semmit, túl késő már beszélni róluk, vagy még nagyon korai, nem is tudom, legfeljebb azt, hogy e két nap alatt rájöttem a megoldásra, és be is tudom fejezni az egész rohadt ügyet, mármint Malone-ét (tényleg, most éppen így hívnak!) meg a másikat, mert a többi nem rám tartozik. Olyan volt ez a két nap, bár szavakkal alig lehet kifejezni, mintha két – igaz, különböző méretű, de valahogy mégis összefüggő – finom homokdomb, finom por- vagy hamuhalmaz lassanként pergett volna el, nem hagyva mást maga után, csak a meghitt kedves úrt, a semmit. A nemlétet. Közben a ceruzámat kerestem. Néha. Kis Vénusz, még zöld, kétségkívül, öt- vagy hatszögletű, mindkét végén kihegyezve, és olyan rövid, hogy ügyyel-bajjal tudom csak a közepén befogni ujjaim satujába. Felváltva használom mindkét hegyét, gyakorta megnyálazom, mert szívesen szopok. Ha eltompul a hegyük, hosszú, hegyes, sárga körmeimmel farigcsálom őket, bár a körmeim könnyen repedeznek, a mész- vagy foszforhiánytól talán. Így aztán a ceruzám apránként rövidül, nem vitás, és eljön a nap, amikor csak egy rövid csonk marad belőle, és én képtelen leszek tartani. Olyan puhán írok hát vele, ahogy csak tudok, de kemény a bele, így nem fogna, ha nem nyomnám mégis egy kicsit. Bár azt gondolom: Ugyan mi lehet a különbség a tartósság szempontjából, a kemény ceruzabél között, melyet erősen kell nyomni a papírra, hogy fogjon, meg a puha között, mellyel alig érintjük a papírt, máris vastag, fekete nyomot hagy maga után? Ó igen, nekem is megvannak a kis szórakozásaim! Pedig van itt az ágyban valahol, igazán különös, egy másik ceruza is, hosszú, henger alakú, francia gyártmány, majdnem vadonatúj. Nyugtalanságra tehát semmi ok. Mégis nyugtalan vagyok. Amikor hajtóvadászatot indítottam a ceruza után, érdekes dolgot fedeztem fel. A padló fehéredik. Többször megkopogtattam a botommal, tompán kongó, hamis hangot adott. Így aztán

feszült figyelemmel vizsgáltam meg a többi felületet is fölöttem és mellettem. Közben pergett a homok, és azt gondoltam: Sohasem találom meg. Mármint a ceruzámat. Megállapítottam, hogy ezek a nagy felületek, pontosabban szólva alulatok és közfalak, a vízszintesek meg a függőlegesek is, bár innen nem látszanak egészen függőlegesnek, szintén fehéredtek legutóbbi vizsgálatom óta, ami nem tudom, mikor történt ugyan, de azt hiszem, a tárgyak általában inkább feketednek idővel, kivéve persze földi maradványainkat s az élő test néhány részét, melyek el-szintelenednek, ha végül kifut belőlük a vér. Mindez netán azt jelentené, hogy most világosabban látok, csak mert tudom, mi történik? Nem, attól tartok, nem, ugyanaz a szürke fény világít, mint ezelőtt, s időnként a szó szoros értelmében felragyog, aztán elhomályosul és gyengül, sűrűsödik talán, ha úgy tetszik, végül minden eltűnik a tekintetem elől, csak az ablak nem, ami mintha a köldököm lenne, és ha az is elsötétül egyszer, nagyjából tudom majd mihez tartani magam. Nem, csak azt akarom mondani, hogy tágra meresztem a szemem, és látom a nyugtalanító homály határán a sápadt ragyogást, mintha csontok fénylenének tompán, pedig mostanáig nem láttam ezt, ha jól tudom, s határozottan emlékszem a falfestésre vagy tapétára, mely itt-ott megmaradt a falon, vonagló rózsák, ibolyák s mindenféle gyönyörű virágok díszítették, de olyan sűrűn, hogy ahhoz foghatót még életemben nem láttam. De mindebből, úgy látszik, nem maradt semmi, és ha a mennyezeten nem voltak virágok, biztos volt valami más, talán angyalkák, de azok is eltűntek. Míg kitartóan hajkurászta a ceruzámat, egyszer csak a lecke-füzetem is, mert olyasféle ugye, lepottyant a földre, de hamar visszaszereztem, úgy, hogy a borítófedélen tátongó szakadásba akasztottam botom kampóját, s finoman felemeltem vele a földről. A kellemetlen eseményekben, kényszerszünetekben bővelkedő rövid időszak folyamán, azt hiszem, minden kiürült a fejből, mintha csak zsilipen keresztül zúdult volna le, nagy örömömre, persze, míg végül nem maradt semmi Malone-ból, sem a másiktól. Sőt mi több, élénk figyelemmel is kísértem e szabadulás különféle szakaszait, és hideg fővel állapítottam meg, hogy néha gyorsul, néha viszont lassul a folyamat, mert, kristálytisztán látva az okokat, tudtam, nem is történhetnek másként a dolgok. És, ettől a látványtól függetlenül, annak is örültem, hogy már tudom, mi a teendő, én, aki egész életemben tapogatózva jártam, sőt a mozdulatlanság is bizonyos tapogatózás volt számomra, igen, gyakran

vesztegeltem tapogatózva. És persze megint becsaptam magam, amikor azt hittem, hogy végre tisztán látom képtelen gyötrelmeim okait, de azért nem haragszom magamra. Mert nemcsak azt gondoltam, hogy: Milyen egyszerű és szép ez az egész!, hanem azt is, hogy: Úgyis minden elhomályosul megint. És nemigen bánkódom, ha olyannak látom viszont kettőnket, amilyenek vagyunk, tudom, hogy szemenként szedegetünk, míg végül kifáradó kezünk játékba nem kezd, felmarkolja a homokot, majd rögtön ki is csorgatja ujjai között, álmatagon, ahogy mondani szokás. Sőt vártam is erre, és azt gondoltam: Na végre! És megvallom, nagyon régóta ismerem már ezt az érzést, jól ismerem ezt a fáradt, bizonytalan kezet, amint finoman vájkál a bensőmben, felmarkolja sejtjeimet, és lepergeti ujjai között. Sőt néha, amikor minden csendes, az is előfordul, hogy, úgy rémlik, könyéig turkál bennem, de szelíden, mintha félálomban mozgatná ujjait. De nemsokára megrándul a kéz, felébred, simogat, ökölbe szorul, belém markol, időnként feldúl, szétzilál, bosszút áll rajtam, amiért nem tudott megsemmisíteni. Érthető. De már annyi különös érzésem volt, és valószínűleg alaptalanul, hogy inkább nem is beszélek róluk. Minek beszélnek például arról, hogy néha folyékonyra, majd sárrá változom? Miért emlegetném azokat az időket, amikor olyan kicsire zsugorodom, hogy a tű fokán is átférnék? Nem, ezek amolyan jámbor kísérletek, de nem változtatnak semmit a dolgok lényegén. Hiszen már beszéltem kis szórakozásaimról, kisdud játékaimról, ugye, és, azt hiszem, igazán beérhetném ennyivel, ahelyett hogy folyvást locsogva, hetet-havat összehordok életről-halálról, ha ugyan arról van szó, és úgy tűnik, igen, mert soha nem is volt szó másról, ha nem csal az emlékezetem. Bár most tényleg nem tudnám pontosan megmondani, miről van is szó. Élet és halál? Zavaros dolgok. Amikor elkezdtem, még lehetett halvány fogalmam róla, egyébként nem is kezdtem volna el, nyugton maradtam volna, továbbra is békésen unatkoznék, például a kúpokkal és hengerekkel játszadozva, a madarak kölesszemeivel meg a többi kölessel, várva, hogy egyszer csak jön valaki, és koporsóba tesz. De teljesen kiment a fejemből. Bár ezen ne múltjék, majd csak eszembe jut valami. Talán újra az előbbi, annyira hasonlítanak egymásra az ötletek, ha egyszer megbarátkoztunk velük. Megszületni, na tessék, most meg ez az ötletem támadt, annyi mint éppen csak megismerkedni a szabad szén-dioxiddal, aztán elbúcsúzni és menni a fenébe. Alapjában véve mindig is ez volt álmaim netovábbja. Valamennyi

közül ez volt csak igazán az álmaim netovábbja. Mennyi íj, és soha sehol egy nyilvánzó! Nem kell ide emlékezet! Igen, most viszont galambösz, tehetetlen, vén magzat vagyok, anyám nem tudott kihordani, elrohasztottam szegényt, bele is halt, már üszkösödik, amikor a világra hoz, tán a papa is jelen van az eseménynél, a hullaházban pillantom meg bömbölve a napot, bár, minnek is bömbölnék, nem érdemes. Micsoda történeteket meséltem magamnak, a rothadó méhlepény nyálkahártyájához tapadva, szépen növe-növögetve. S közben folyton azt motyogtam halkán: Na ez az, végre megvan a legendám. De mi változott meg, hogy egyszerre így felizgatom magam? Nem, dehogy, nem fogok megszületni, ezért nem is halok meg soha, és jobb is így. És ha beszélek magamról meg arról a másikról, aki az én szülöttem és akit majd felfalok, ahogy a többit felfaltam, ezt csak a szeretetéhség teszi, ezt azért nem vártam volna, a teremtményeim utáni vágy, szart ér az egész, mindegy, most már nem hagyom abba. És ha mégis úgy rémlik, hogy megszülettem, sokáig éltem, találkoztam Jacksonnal, bolyongtam városokban, erdőkben, kietlen pusztaságokon, hosszú időt töltöttem a tengerparton, könnyes szemmel bámultam a szigeteket, félszigeteket, ahol éjszakánként felcsillantak az ember világának apró, sárga, hunyorgó fényei és a nagy, fehér vagy színes fények, melyek beszűrődtek a barlangba, ahol boldog voltam, üldögéltem a homokon, a sziklák rejtekében, magamba szívtam az ázott algák és a nedves kő szagát, hallgattam a szélzúgást és a hullámverést, mely magasra korbácsolta a tajtékot, vagy halkán morajlott a parton, a kavicsokat simogatva, nem, boldog nem voltam, az azért soha, csak azt kívántam, hogy sose érjen véget az éj, sohase térjen vissza a fény, mert olyankor mondják az emberek: Múlik az élet, gyerünk, legalább használjuk ki! Egyébként nem sokat számít, megszülettem-e vagy sem, éltem vagy halott vagyok, vagy csak haldoklom, mert teszem, amit mindig is tettem, bár nem tudom, mi az, fogalmam sincs, ki vagyok, honnan vagyok, vagyok-e egyáltalán. Igaz, megpróbálom, alkotok egy lényt, a karomba zárom, a magam képére, mindegy, mit beszélek. És felfalom, ha úgy látom, rosszul sikerült, vagy túlságosan is hasonlít. Aztán hosszú időre egyedül maradok, boldogtalanul, mert majd nem tudom, mit imádkozzam, sem azt, hogy kiért.

Sokáig tartott, míg újra ráakadtam. De megtaláltam! Miről ismertem rá? Nem tudom. Mi változtatta meg ennyire? Tán az élet, a szerelem

megpróbáltatásai, a küzdelem a betevő falatért, a menekülés az igazságosztók karmai közül. A bőrébe bújok, remélem, így megtudok róla valamit. Bár első látásra nincs semmi a lelkében, nem töltötte fel hordalékkal az idő. De végül megtalálom művének romjait. A város szívében botlottam bele, ült egy padon. Már majdnem aggastyán. Honnan tudtam, hogy ő az? Tán a szeméről. Nem, fogalmam sincs, miről ismertem meg, de semmit sem vonok vissza. Talán nem is ő. Mindegy. Most az enyém. Még élőlény, és, természetesen, hímnemű, az élet alkonyát éli, ami olyan, mint valami lábadozás, ha jól emlékszem, amit a nap nyomában botorkálva ízlelgetünk, vagy a föld alatt, a metró folyosóm. Körülötte a tömeg, ingerült emberek jegyet váltanak, csomagokat cipelnek, folyton csak rohannak, ahova nem kell, amikor nem kell. Hát kell ennél több? Igen, akkoriban rövidek voltak a napok, gyorsan telt az idő a hajlék meg a nagyjából ehető eleség keresgélésével. Már-már azt hittük, mindig így lesz. De hirtelen megint dühöngeni, tombolni kezd minden, beleveszünk a szélben csapkodó páfrányok erdejébe, vagy kietlen pusztaságokon úz, hajt a szörnyű orkán, s a végén úgy érezzük, már nem is élünk, észrevétlenül meghaltunk, vagy újjászülettünk valahol. Szóval nemigen hihető, hogy tényleg átéltük e rövid éveket, amikor a pékek gyakran jószívűek voltak estefelé, és jóformán ingyen adták a zsemlét – világéletemben nagyon szerettem a zsemlét –, na persze ha ügyesen kéregetett az ember, s mindig volt egy kis napfény meg hajlék az igazán rászorulóknak. Jé! De hiszen rólam van szó! Nyugodtan ott ül a padján most, háttal a folyónak, mindjárt leírom a ruházatát, bár az öltözködés nem sokat számít, tudom, tudom, csak hogy neki sohasem lesz más ruhája. Érzem. S nem tesz semmit, hogy már olyan régóta hordja ezt a ruhát, azért olyan kopott, ezek az utolsó rongyai. Különösen a kabát érdemel figyelmet, mert beburkolja, elrejtí viselőjét. Mert olyan jól begombolta tetőtől talpig, legalább tizenöt gombbal, három-négy hüvelykre lehetnek egymástól, hogy semmi sem látszik ki a kabát mögül. Részben még az illedelmesen összezárt két lábát is elrejtí, a test kettős hajlata ellenére, mert, ugye, az első törés a törzsnél van, ahol a comb derékszöveget alkot a medencével, a második meg térdben, ahol a sípcsont megint csak függőlegesen tart a földnek, mivel a testtartás tökéletesen merev, már-már azt hihetnénk, hogy a padhoz kötözték ezt az embert, ha köteleket látnánk, de hát egyszerűen csak ül ott, mozdulatlanul, szinte élettelen tartásban, melyet élesen határoznak a szögek és síkok, mint a

Memnon-kolosszusét, a Hajnal hön szeretett fiáét. Tehát a kabátja szó szerint a földet söpri, ha áll, és surrog járás közben. Bizony rojtokban végződik ez a kabát, mint bizonyos függönyök, az ujja is kirojtosodott, hosszú szálak lógnak belőle, s pajkos táncot járnak a szélben. A keze szintén rejtve, mert az ósdi rongy ujja az egészhez méltó. Bár a gallér ép, bársony vagy netán plüss. Most viszont nézzük a színét, mert a szín is fontos ám, ne is tagadjuk. Nos, zöldnek látszik. Fogadni mernék, hogy ez a kabát szép, egyenletes zöld volt hajdanán, új korában, nem is kockáztatnék sokat, szóval zöld, akár a fiákerek, mert régen szép palackzöld fiákerek és omnibuszok csörömpöltek át a városon, biztos még én is láttam őket, sőt nem lepődnék meg, ha kiderülne, hogy utaztam is ilyen kocsiban. Bár tán nem kellene kabátnak hívnom ezt a ruhadarabot, inkább felöltőnek vagy malaclopónak nevezhetném, mert valójában mindent eltakar, persze a fejet kivéve, ami büszkén, gögös közönnyel bukkan ki belőle. Igen, a szenvedélyek nyomot hagytak az arcán, no meg persze a szenvedések is, bár talán megszűnt a szenvedés, mintha már nem is szenvedne. De hát sosem lehet tudni. A gombok pedig egyáltalán nem igazi gombok, inkább két-három hüvelyknyi apró fahengerek, középtűt egyetlen lyukkal a cérnának, mert egy lyuk bőven elég, bátran állítom, a gomblyukak amúgy is mértéktelenül kitértek a használatból. Kissé messzire merészkedem, ha hengereket mondok, mert a pálcikák és pecek között talán akad henger alakú, de olyan is, amelynek nem lehet leírni a formáját. De mindegyik körülbelül kéthüvelyknyi hosszú, és összefogják a két kabátszárnyat, ez a közös vonásuk. No-mármost, ami pedig e ruhadarab anyagát illeti, annyit okvetlenül elmondhatunk róla, hogy alighanem posztó. A nyugtalanul izgőmozgó test nyomán mindenféle púpok, horpadások keletkeznek rajta, sokáig őrzik formájukat, még akkor is, ha emberünk már rég meg se mozdult. Ennyit a kabátról. Ügy vélem, a cipőről másik alkalommal mesélek. A felhajtott, keskeny szélű, büszkén domborodó, acélkemény kalap karimáján tarkónál jókora hasíték éktelenkedik, valószínűleg azért, hogy biztosabban simuljon a fejre. Mert a kabátnak és a kalapnak az a közös vonása, hogy az előbbi túl nagy, az utóbbi meg túl kicsi. Bár a felhasított karima két széle harapófogóként szorítja a fejet, a biztonság kedvéért spárga erősíti a kalapot a kabát első gombjához, felülről lefelé, mert... mindegy. Most már igazán nincs mit mondani erről a kalapról, a legfontosabbat kivéve, persze, a színéről beszélek, amiről mindössze annyit

mondhatunk, hogy természetes fényen világosdrappban és gyöngyszürkében játszik, máskor viszont feketés árnyalatokban, bár sohasem teljesen fekete. Egyáltalán nem lenne meglepő, ha ez a kalap hajdanán sportemberé, bukmékeré vagy kostenyésztoé lett volna. És ha nem külön, hanem egymáshoz való viszonyukban szemlélnénk a kabátot meg a kalapot, kellemes meglepetés érne bennünket, mert mindjárt látnánk, milyen jól illenek egymáshoz. És még azon sem csodálkoznánk, ha kiderülne, hogy nagyjából egy időben vásárolta őket valaki, egyiket a szabónál, másikat a kalaposnál, sőt talán ugyanazon a napon, mondjuk, egy elegáns világfi, mert vannak ám ilyen hat láb magas, sőt magasabb szép szál fiúk, akiknek csak a fejük kicsi. És igazi öröm, hogy az ember ismét szemben találja magát a sor egyenes arányban romló elemeinek állandó viszonyával, s ilyenkor hullafáradtan már-már beletörődik... majdnem azt mondtam, a lélek halhatatlanságába, csak nem értem az összefüggést. De térjünk át az alsó, mondhatnánk intim ruhadarabok leírására, hiszen mostanáig csak azt láttuk, amit bárki láthat nyilvános helyeken. Nos az alsóneműről egyelőre nem állíthatunk semmit teljes bizonyossággal. Mert Sapo... nem, képtelen vagyok így hívni, sőt azt sem értem, hogy tudtam eddig is elviselni ezt a nevet. Na, szóval nézzük csak, mert Macmann, ez a név sem ér ugyan sokkal többet, de nincs vesztegetni való idő, mert Macmann talán olyan meztelen, akár a csiga ez alatt az, ez alatt a maskara alatt, ami egyébként mindent eltakar. Az a baj, hogy nem mozdul. Reggel óta ott ül, s már este van. Egy óra múlva leszáll az éj. A feketére meg vörösre festett kéményű utolsó dereglyéket is bevontatják a kikötőbe, az üreshordó-rakománnyal. A víz már lágyan ringatózik, elcsitult a hullámverés, a felszínén újra megjelennek a nyugvó nap távoli narancs, rózsaszín és zöld lángjai. Hátat fordít ugyan a folyónak, tán mégis érzékeli a sirályok iszonyatos rikácsolásából, a sűrűsödő sötétségben éhségük gyűjti össze őket a csatorna-kifolyóknál, a Bellevue Hotellal szemben. Igen, a sirályok is tesznek még egy utolsó kört izgatottan a szemét felett, mielőtt elülnek éjszakára magas szirtjeiken. De az emberekkel szembefordul, ilyenkor tele velük az utca, mert véget ért a napjuk, s még előttük az egész hosszú este. Kivágódnak az irodák, üzletek meg egyéb munkahelyek ajtói, csak úgy okádják a tömeget. A visszanyert szabadság birtokosai egy pillanatra csoportokba verődnek a járdán vagy a járda mellett, még kissé kábultan, aztán feloszlik a csoport, s mindenki indul a maga útjára.

Többszörre még azok is elbúcsúznak egymástól, akik egy darabig együtt mehetnek, mert először, ugye, nincs nagy választék útirányban, mégis búcsút vesznek és elválnak, de udvariasan, valami kifogással, mondjuk, nagyon sietnek, vásárolni akarnak valamit, vagy egyszerűen magyarázat nélkül, mert végül is mindenkinek megvannak a szokásai, és ismeri a többiekét, jól tudva, nemigen lehet számítani rájuk. Ha valakinek véletlenül kedve támadna, immár újra szabadon, felebarátjával menni egy darabig, akármelyikkel a sok közül, hát az az ő baja, hacsak nincs nagy szerencséje éppen azon az estén, és a műhely vagy bolt kijáratánál olyan emberbe nem botlik, aki szintén kapható ilyesmire. Akkor örömmel tesznek néhány lépést egymás mellett, majd elválnak, s talán mindkettő azt mormolja: A végén még nem tudom lerázni. Netán rövidebb mondatot, sőt befejezetlent, olyanfélét, amilyenekkel a társadalmi élet apró-cseprő fáradalmait szokták kipihenni. Szóval ez az óra nagyon sokakat ismét megajándékoz a pihenés és szórakozás örömeivel, de kevés párt látni, azok is csupán szexuális okból vannak együtt, keveset bizony, a magányosokhoz képest, akik csak úgy hömpölyögnek az utcákon, az útkereszteződéseknél, tolongnak a szórakozóhelyek bejáratánál, különféle korlátokra könyökölnek, épületek falához támaszkodnak. De hamarosan odaérnek, ahol várja őket valaki, egyesek haza, némelyek máshoz, ismét mások szórakozni, ahogy mondani szokás, nyilvános helyre, vagy találkára sietnek, kapualjba vagy boltívek alá, az esőtől tartva. Az utóbbiak közül annak, aki elsőnek érkezett, csak ritkán kell sokáig várnia, mert mindannyian sietnek a találkára, jól tudva, milyen kevés az idejük, hogy mindent elmondjanak egymásnak, ami a szívüket nyomja, vagy megfeküdte a gyomrukat, na meg persze azt is megteszik, amit nem lehet egyedül. Szóval néhány órára biztonságban vannak. Aztán elálmosodnak, előkerül a kis jegyzetfüzet a ceruzával, majd ásítózva elbúcsúznak. Sőt olyan is akad, aki fiákért bérel, így előbb érkezik a találkára, vagy a válás után haza, esetleg szállodába, ahol kényelmes ágy várja. Látjuk a végnapjait élő lovat, mögötte egész pályafutása, volt hátszló, versenyló, igásló, eke elé is befogták, előtte viszont már semmi sincs, csak a vágóhíd. Többszörre búsan álldogál, letörten lógatja a fejét, amilyen mélyre csak engedi a szerszám, vagyis majdnem a kövezetig. De ha elindulhat, megváltozik, legalábbis kezdetben, tán emlékek ébrednek benne, mert attól, hogy futhat, és húzhatja a kocsit, nemigen derül jókedvre, ilyen körülmények között. De amikor felemelkedik a kocsirúd, tudtára adva,

hogy végre utas szállt a kocsiba, vagy a hátszíz szorosabban simul a gerincére – attól függ, hogy az utas menetirányban foglalt-e helyet, vagy háttal, ami kényelmesebb –, akkor a ló szinte elégedettnek látszik, felveti fejét, megroggyant térde kiegyenesedik. A kocsist is látjuk, egyedül a bakon, tízlábnyira a földtől, a térdén mindenféle időben és minden évszakban takaróval, mely valaha gesztenyeszín lehetett, csak az imént kanyarította le a jószág hátáról. Általában dühös és mogorva, talán mert kevés az utas, és a legrövidebb bérfuvar is a végletekig felizgatja. Hatalmas, durva kezével megrántja a gyeplőt, vagy felemelkedik ültében a bakon, előrehajol, s vadul végigvág a gyeplővel a ló hátán. Vaktában nekivág az útnak a zsúfolt, sötét utcákon, szájából meg csak úgy dőlnek a szitkok. Az utas pedig közli az úti célt, tudja, hogy éppúgy nem befolyásolhatja az események menetét, mint a sötét doboz, amelyben helyet foglal, ezért átadja magát a kellemes érzésnek, hogy minden felelősségtől megszabadult, vagy a találkára gondol, ahová megy, esetleg ahonnan jön, magában motyogva: Tán csak nem ugyanolyan lesz, mint eddig – majd nyomban utána: De hiszen mindig ugyanolyan volt; mert nincs ám négyszázféle utas. Ló, kocsis és utas így halad sietve az úti célja felé, a legrövidebb úton vagy kerülővel, át a tömegen, mert mindenki igyekszik valahová. Mindhármuknak van oka a sietségre, bár menet közben azon néha tűnődnek, vajon valóban van-e okuk, s tényleg oda kell-e menniük, ahová mennek, nem inkább máshová vagy éppen sehová, és a ló fejében is ilyesmi dereng, alig halványabban, mint az emberek fejében, bár rendszerint nem tudja, hová megy, ameddig oda nem ért, sőt akkor sem mindig. És ha tényleg alkonyodik, akkor felhívhatjuk a figyelmet a hirtelen s majdnem egyszerre felfénylő kirakatok és ablakok jelenségére, szinte a napnyugta pillanatában, bár ez az évszaktól függ. De Macmann-nak, na tessék, már megint itt van, igazi tavaszi este ez, vad, márciusi szél dühöng a rakparton, a folyó két partján, ahol magas, vörös házak sorakoznak, többnyire raktárépületek. Bár talán őszi este van, és ezek a levegőben kóválygó falevelek, melyek, nem lehet tudni, honnan jönnek, mert itt nincsenek fák, és nem is alig zöldellő, fiatal levelek, az év első hajtásai, hanem őszi, melyek megismerték a nyár hosszú örömét, de már csak arra jók, hogy békén rohadjanak, halomba gyűlve, most, amikor embernek és állatnak már nincs szüksége árnyékra, sem a madaraknak fészekre, ahol tojnak és költenek, sőt ott is feketednek a fák, ahol nincsen más élőlény, bár olyanok is akadnak, melyek örökké zöldellnek, valami

homályos okból. És Macmann-nak bizonyára tökmindegy, tavasz van-e vagy ősz, bár a nyarat tán jobban szereti a télnél, vagy fordítva, ami nem túl valószínű. De ne higgyük ám, hogy soha többé nem mozdul, nem változtat a testtartásán, mert még előtte az egész öregség, s az epilógusféle, amit egyelőre nem látunk tisztán, és nem fordít majd nagyot a zavaros helyzeten, de meglesz a maga haszna, nem vitás, ahogy a szénát is száradni hagyják betakarítás előtt. Felkel bizony, akár tetszik neki, akár nem, elindul máshová, és más helyekre érkezik, onnan pedig megint csak máshová, hacsak vissza nem tér ide, ahol nem is érzi nagyon rosszul magát, bár ez egyáltalán nem biztos és így tovább, így tovább, hosszú évek során. Mert ha életben akar maradni az ember, folyvást jönnie-mennie kell, hacsak valaki nem hozza helyébe az ételt, mint nekem. Két, három, sőt négy napig is maradhatunk egy helyben, mozdulatlanul, de hát mi az a négy nap, ha előttünk az egész hosszú öregség, meg a párolgás is lassul, csepp a tengerben. Igaz, még nem tudjuk, azt hisszük, paraszthajszálon múlik az életünk, de nem ez a lényeg, nem ez a lényeg. Mert mit számít, hogy nem tudunk ezt-azt, mindent tudunk, vagy semmit sem tudunk, Macmann persze nem tud semmit, s nem is törődik mással, csak azokkal a dolgokkal, amelyeket nem ismer, s ezek félelmet ébresztenek benne, de hát ez emberi dolog, és elmúlik idővel. De rosszul számol, mert az ötödik nap fel kell kelni, és fel is kel, de mennyivel nehezebben, mintha egy nappal előbb szánta volna rá magát, esetleg két nappal előbb, csak fokozza tulajdon gyötrelmeit, rosszul számol hát, ha ugyan tényleg fokozza, ami nem biztos. Mert az ötödik nap, amikor fel kell kelni, nem gondolunk a negyedik, a harmadik napra, csak arra, hogy milyen rosszul vagyunk, mert félig-meddig elvesztettük az eszméletünket. Néha nem is sikerül, mármint felállni, és kénytelen az ember a legközelebbi zöldségtábláig vonszolni magát, a fűcsomókba kapaszkodva, meg kihasználva a talaj egyenetlenségét kúszás közben, vagy a szederbokrok ágaiba fogódzva, melyeken időnként finom dolgok akadnak, bár kissé savanyúak, s melyeknek az az előnye a zöldségtáblákkal szemben, hogy a szederbokrokban elrejtőzhetünk, amit nemigen mondhatunk el például a krumpliföldről, különösen krumpliérés idején nem, mert olyankor gyakorta fura és félnék állatokat riaszt fel ott az ember, tollas és szőrös állatokat egyaránt, melyek csak ritkán támadnak vadul. Ez is afféle jámbor szórakozás. Nem mintha lenne ereje egyetlen rövid nap alatt három hétre vagy egy hónapra elegendő élelmiszerrel ellátni

magát, de hát mi az az egyetlen hónap az egész második gyerekkorhoz képest, nem is szólva a múmiává aszalódásról, igazán semmiség. Bizony nincs ereje, de még ha lenne, akkor sem használná ki, annyira távolinak érzi a másnapot. S tán nincs is másnap, nem jön el soha, hiszen olyan sokáig hiába várta. Talán elérkezett számára az a perc, amikor az élet nem egyéb, csak magányos bolyongás a végtelen pillanat mélyén, ahol nem változik a fény, s hasonlítanak egymásra a roncsok. Tojásfehérjénél alig kékebb szeme az ürbe mered, a mélység örök nyugalomát bámulja. De időnként lecsukódik, az eleven hús hirtelen, szelíd mozdulatával, s bezárul. Akkor meglátszanak a vörös, ráncos, vén szemhéjak, csak nehézkesen, rosszul illeszkednek egymásra, mivel négy van, kettő minden könnyforrásnak. S talán ilyenkor látja régi álma égboltját, a tenger és a föld égboltját, a görcsösen vonagló hullámokat, melyek mind összeborzongnak, ha akár egyetlenegy is mozdul egy kicsit, és az emberek mozgását, mely annyira más, hiszen ők függetlenek egymástól, jöhetnek-mehetnek, ahogy nekik tetszik. És ki is használják ezt, bizony, mert jönnek mennek, kedvük szerint, mindenki a maga útján, megannyi csattogva-kerepelve sürgő nagy ízeltlábú. És ha meghal valaki, az élet megy tovább, mintha mi sem történt volna.

Érzem

Érzem, hogy közeledik. Hát igen, Istennek hála, már közeledik. Csak bizonyosságot akartam, mielőtt leírom. Szórszálhasogató a végsőkig, a kákán is csomót keres. Ilyen ez a Malone! Úgy éreztem, biztosan érezni akartam, hogy közeledik, mert mindig tudtam, hogy előbb-utóbb eljön, azokat a napokat kivéve, amikor úgy rémlett, hogy itt is van. Mert hiába mesélek magamnak történeteket, egy pillanatra sem kételkedem benne, hogy igazi e világi életet élek, a föld levegőjét szívom, még olyankor is, amikor minden ennek az ellenkezőjét bizonygatja. Hamarosan itt lesz, vagyis két-három nap múlva, a napok nyelvén szólva. Amikor kicsi voltam, és a napok nevére meg az óra ismeretére tanítottak, még csodálkoztam is, milyen kevés nap van, s kis öklömet rázva kiabáltam: Még, még! Mi hát ez a két-három nap, végül is, akár van, akár nincs, igazán semmi. De egy szót se, folytassuk csak az elvesztett játszmat, jót tesz az egészségnek, csinálom én tovább, akár Szent János napjáig is, mert azt hiszem, elérkeztem abba a hónapba, melyet májusnak hívnak, nem tudom, miért, úgy értem, nem tudom, miből

gondolom, mert a május Maiától származik, a francba, még ezt is megjegyeztem, a növekedés és a bőség istennőjétől, igen, azt hiszem, elérkeztem a növekedés és a bőség évszakába, ezt csak úgy hiszem, legalábbis a növekedés évszakába, mert a bőség csak később jön, az aratással. Szóval nyugalom, csak nyugalom, csalóka dolog ám ez, itt leszek én még Mindenszentek napján is a krizantémok között, na nem, ez azért túlzás, az idén nem hallom majd susogásukat a kriptákban, a sírokon. Csábító ám, hogy akár addig is elhúzhatom. Minden vonz, lehúz a közeli mélybe, különösen a lábam, már igazán messze van tőlem a lábam, sokkal messzebb, mint a többi testrészem, mármint a fejemtől, mert ott húztam meg magam, a fejemben, nem tévedés, a lábam mintha mérföldekre lenne, és azt hiszem, legalább egy hónapig tartana, ha magamhoz akarnám húzni, hogy megmossam, mondjuk, attól a pillanattól kezdve egy hónapig, amikor egyáltalán megtalálom. Különös, már nem érzem a lábamat, ármányosan kisurrant belőle az érzékelés, csak azt érzem, hogy akár csillagászati távcső látókörén is túl van. Netán erre mondják, hogy fél lábbal a sírban van az ember? S a többi testrészem is, persze, mert ha csak helyi jelenségről volna szó, nem is vettem volna észre, mivel egész életem helyi jelenségekből állt, jobban mondva helyi jelenségek sorozata volt, de azokból sohasem lett semmi. De az ujjaim is más égöv alatt írnak, és a levegő sem ennek az utolsó előtti menedéknek a levegője, susogva jár-kél a lapok között, elfogatja őket, amíg szunyókálok, így aztán az állítmány messzire sodródik az alanytól, a tárgy meg valahová az ürbe pottyán. Jól van ez így. A kezemen talán lombok, virágok árnyéka ez a fényjáték, a régen elfeledett napsütés fényfoltjai. A nemi szervemet viszont, mármint a hímvesszőmet, de különösen a makkot, melyből hajdanán, kamasz koromban vastag sugárban lövellt az ondó, egyenesen az arcom közepébe, egyik sugár a másik után, de olyan gyorsan, mintha egyetlen sugárnyalábbal jött volna, s melyből ma is csepeg még egy kevés vizelet, különben meghalnék urémiában, nos, nem hinném, hogy viszontlátom a hímvesszőmet, nem mintha ragaszkodnék hozzá, láttam már éppen eleget, számtalanszor néztünk farkasszemet, csak úgy mondom. De ez még hagyján, nemcsak a végtagjaim gyengülnek ám, egyre távolodva tőlem, dehogy. Mert például a seggemből, melyről igazán nem mondhatjuk, hogy bárminek is a vége, ugye, hacsak nem az ajkak túlsó vége, ha egyszer csak most jönne a szar, amin roppant csodálkoznék, azt hiszem, Ausztráliában pottyannának ki a

szarcsimbókok. És ha még valaha fel kellene kelnem, amitől Isten oltalmazzon, tekintélyes részét tölteném meg a világnak, ó, persze fekve is megteszem, ami tőlem telik, de állva mégiscsak látványosabb. Mert ha észrevétlenek akarunk maradni, csak lapuljunk meg és ne mozduljunk, világéletemben így gondolkodtam. És tessék, mindig azt hittem, hogy zsugorodom, egyre csak zsugorodom, végül akár ékszerdobozban is el lehet temetni, és most kiderül, hogy nyúlok. Vagy, Jackson nyelvén szólva, olyan kicsi lett a lényeg, hogy hozzá képest szinte nem ismer határt a lényegtelen, lényegen pedig azt a parányi hájfejet értem, mely valódi fejem mélyén lappang valahol, s melyet még nem hajtottam le a lehajtott fejem roncsai között, tényleg parányi, bár fogalmam sincs, hogy mit keres itt a lényeg meg a lényegtelen, nem értem az egészet, tán az utóbbi zsugorodott akkorára, mint egy rovar szeme, az előbbi meg a sötétség leple alatt iszonyatosan nagyra nőtt, talán így kellett volna mondanom. Mindegy, az a lényeg, na már megint előkerült, hogy, bár hetet-havat összehordok, továbbra is itt vagyok ebben a szobában, nevezzük csak szobának, s felesleges aggódnom, megleszek én itt mindvégig. Ha egyszer sikerül megdöglennem, hát nem az utcán döglök meg, nem is a kórházban, hanem itt, a javaim között meg az ablak mellett, melyről néha azt hiszem, hogy csak szemfényvesztés, mert olyan, mint Tiepolo mennyezete Würzburgban, na, micsoda turista lehettem, ugye, még a két pontról sem feledkeztem meg az u-n. Legalább abban lennék biztos, hogy a halálos ágyamon fekszem. Pedig hányszor, de hányszor láttam már az ajtón át eltűnni ezt az öreg fejet, térdmagasságban, mert csontos és nehéz fickó vagyok, és az ajtó is alacsony, szerintem egyre alacsonyabb. A fejem mindig az ajtófélfának ütődik, mert magas vagyok, a lépcsőforduló meg kicsi, és aki a lábamat fogja, nem várhatja meg, amíg a fejem is kijut a szobából a fordulóra, hanem be kell fordulnia, különben a falnak ütközne, a lépcsőforduló falának. Ezért ütődik a fejem az ajtófélfának. Elkerülhetetlen. Neki ugyan mindegy, mármint a fejemnek, mi történik velem, de aki tartja, felkiált: Hé, Bob! Lassan! Talán tiszteletből, mivel nem ismer, nem ismert engem, vagy fél, hogy odacsípi az ujját. Bumm. Lassan! Nyomás! Vigyázz, az ajtó! Végre üres a szoba, alapos fertőtlenítés után, mert sosem lehet tudni, sokgyermekes családot vagy akár turbékoló szerelmespárt is befogadhat. Igen, már megtörtént, csak a megfelelő pillanat nem érkezett még el, hogy felhasználjuk, igen, így gondolom. De annyi mindent gondolok, honnan

tudhatnánk, mi az igazság ebben a zűrzavarban? Nem tudom. Csak azt hiszem, hogy minden igaz, amit mondok, vagyis hát már megesett velem, ami persze nem ugyanaz, de mindegy. Különösen azt becsülöm magamban, legalábbis ez az egyik, amit nagyra tartok, hogy képes vagyok kimondani: *Up the Republic!* Vagy: Drágám! S még csak soha fel sem tettem a kérdést, nem kellene-e hallgatnom vagy valami mást mondanom, bizony, nem tűnődtem rajta, sem előtte, sem utána, csak kinyitom a számat, és máris tanúskodik régi történetemről s a hosszú csendről, mely elnémított, így hát minden e nagy csendben zajlik. És ha valaha elhallgatok, csak azért hallgatok el, mert már nem lesz mit mondanom, még ha nem hangzott is el minden, még ha voltaképpen semmi sem hangzott is el. De hagyjuk ezeket a morbid kérdéseket, inkább térjünk vissza a halálomra, ami két-három nap múlva következik be, ha jól emlékszem. Akkor aztán nem lesz többé Murphy, Mercier, Molloy, Morah, a másik Malone, hacsak a síron túl nem folytatódik ez az egész. De ne vágjunk a dolgok elébe, haljunk csak meg előbb, aztán majd meglátjuk. Hányat, de hányat megöltem már! Fejbe vágtam vagy tűzbe dobtam őket. Kapásból tudnék négyet mondani, ismeretleneket, sohasem ismertem senkit. Szeretnék látni valamit, igen, már a régi szép időkben is előfordult, bármit, amit ne tudnék elképzelni. Na meg az az öreg, azt hiszem, Londonban, már megint London, elvágtam a torkát a borotvájával. Ez már öt. Annak mintha tudtam volna a nevét. Igen, egy kis újdonság, meglepetés kellene most, színesben, ha lehet, bizony jót tenne. Mert talán már csupán egyetlen út áll előttem, a jól ismert hosszú folyosókon át, apró napjaimmal s holdjaimmal megyek, tele minden zsebem kavicssal, azok jelképezik az embereket és az időpontokat, az lesz az utolsó út, bárcsak megérném. Aztán visszatérek ide, magamhoz, zavaros ügy, s nem is távozom már innen, nem kérek magamtól semmi olyat, amit megadni ne tudnék. Talán mind visszajövünk, aztán sohasem hagyjuk el egymást, vége a spicliskedésnek, ebbe a mocskos fehérés, boltozatos kis szobába, melynek mintha elefántcsontból lennének a falai, még hogy elefántcsontból, inkább olyan, mint egy óriási rohadt fog belseje. Vagy egyedül jövök, egyedül, ahogy elmentem, bár nem hiszem, hallom is őket, amint kiabálnak utánam a folyosón, botladozva a törmelék közt, esdekelnek, hogy vigyem magammal őket. Hát ez eldőlt. Még van idő, ha jól számoltam, és ha rosszul számoltam, annál jobb, annak örülnék csak igazán, egyébként nem számoltam sehogy, és nem is örülnék semminek.

Van még időm, az utolsó fordulóra, aztán visszajövök ide, és megteszem, amit meg kell tennem, mert még akadnak itt teendőim, csak már nem tudom, mi, ahá, megvan, rendbe rakni a holmimat, aztán még valami, már nem is tudom, de majd csak eszembe jut, ha eljön az ideje. Csak mielőtt elmennék, keresek egy lyukat itt a falban, mely mögött igazán különös dolgok történnek, állandóan, még hozzá gyakran színesben. Csak egy utolsó pillantás, és boldogan mennék el, mintha... majdnem azt mondtam, Küthérába, mintha Küthérába mennék, na de most már igazán elég ebből. Végül is itt van az ablak, ilyesmire van szükségem, legalábbis nagyjából. Vigyázz, ne járasd le magad! De milyen kerek lett, igazán meglepő, most hajóablakra hasonlít. Mindegy az, ha látni valamit a túloldalán. Először is az éjszakát látom, és csodálkozom rajta. De vajon miért? Mert csodálkozni akarok. Már megint! Mivel nálam nincsen éjszaka, tudom, nincs itt éjszaka soha, még akkor sincs, ha az ellenkezőjét állítottam volna egyszer, viszont gyakran van sötétebb, mint most, odakint pedig sötét éjszaka van, és szórványosan hunyorognak a csillagok, de ebből is biztos lehetek felőle, hogy az emberek sötét égboltja ez, nem az ablaküvegre van festve, mert reszket a fénye, mint az igazi csillagoké, s a festett égbolton nem reszketnek a fények. És az ablak, szemben, az utca túloldalán, mintha csak meg akarna győzni, hogy tényleg a külvilágot látom, hirtelen kivilágosodik, vagy tán már előzőleg is égett ott a lámpa, csak most vettem észre, mert nem olyan ember vagyok, aki mindent áttekint egyetlen gyors pillantással, hanem sokáig nézem a tárgyakat, időt adva nekik, hogy megtegyék a távolságot, ami tőlem elválasztja őket. Ez bizony szerencsés véletlen és jó előjel, ha ugyan nem azért eszelték ki, hogy gúnyt üzzenek belőlem, mert így nincs egyéb látnivaló, csak az éjszakai égbolt, csak ott kalandozhat el a tekintetem, pedig az éjszakai égbolton nem történik semmi, még akkor sem, ha állandóan vad zűrzavar uralkodik rajta. Bár ha előttünk az egész éj, végignézhethetjük az idegen világok lassú zuhanását és emelkedését, ha egyáltalán látni ilyesmit, esetleg meteorok felbukkanását is várhatjuk, de énelőttem nincs ott az egész éj. És nem érdekel, hogy odaát hajnal előtt keltek-e fel, vagy még le sem feküdtek, vagy éjszaka keltek fel, azzal, hogy majd megint lefekszenek, ha befejezték, amit elkezdtek, azzal is beérem, hogy látom őket, ott állnak a sötét függöny mögött, és ez a sötét fény, ha szabad így mondanom, alig rajzolja ki az árnyékukat, mert olyan szorosan simulnak egymáshoz, hogy szinte egyetlen test a testük, így egyetlen

árnyékokat vetnek. De amikor imbolyognak, jól látom, ketten vannak, hiába karolják át egymást szorosan, szinte kétségbeesetten, jól látni, hogy két különálló test az, mindkettőnek megvannak a maga határai, egyiknek sincs szüksége a másikra, egymás nélkül is megvannak, jönnek-mennek a világban, mindegyik a maga útját járva. Talán fáznak, azért dörgölöznek egymáshoz, ilyenkor ugyanis hő képződik, mely még a dörgölözés után is megmarad egy ideig. Igazán vicces és nagyon érdekes ez a több tántorgó támolygó testből álló nagy tömb, mert az is lehet, hogy hárman vannak, bár színekben nem bővelkedik a látvány. De biztos meleg az éjszaka, mert meglebben a függöny, és valóságos színskála tűnik elő, van ott rózsaszín, test-fehér, aztán élénkebb rózsaszín, ez talán valami ruha színe, még aranyszín is, amit nincs időm elemezni. Tehát nem fázhatnak, ha a huzat kellős közepén jól bírják ilyen lenge öltözékben. Ó, micsoda tökfilkó vagyok, csak most látom, mi ez: hisz ezek biztos szeretkeznek! Biztos így kell azt csinálni. Na, ez igazán jót tett nekem! Meglátom, ott van-e még az égbolt, aztán elmegyek. Most egész közel vannak a függönyhöz, mozdulatlanul. Lehet hogy máris befejezték? Állva szeretkeztek, mint a kutyák. Talán nemsokára szétválnak. Vagy csak kifújják magukat, mert most jön a java. Előre-hátra, előre-hátra. Ez ám az igazi! Csak nem fáj valamijük! De most aztán elég! Viszlát.

Mindenféle fedezéktől távol lepte meg az eső Macmant, megállt hát, lefeküdt a földre, és azt gondolta: így a ruhámnak a talajjal érintkező része száraz marad, állva viszont bőrig áznék, mintha bizony olyasmi volna az eső, mint az elektromosság, egyszerű csepp/óra, és kész. Pillanatnyi gondolkodás után hasra feküdt, mert ugye hanyatt is feketett volna, vagy elvágva a gordiuszi csomót, valamelyik oldalára. Úgy vélte, a tarkója és a háta nem olyan érzékeny, mint a melle és a hasa, azzal persze mit sem törődve – mintha csak paradicsomos-rekesznek képzelte volna magát –, hogy e testrészeinek állapota szorosan és elválaszthatatlanul összefügg, míg csak be nem áll a halál, persze, meg az összes többi testrészének állapota is, melyről halvány fogalma sem volt, és azt sem tudta, hogy egy esőcsepp, mely, mondjuk, a farkcsontra esik, éveken keresztül nevetőgörcsöket okozhat, vagy például mocsáron átgázolva egyszer csak köhögni meg tüszögni kezdünk, bár jóleső érzés melengeti a lábunkat, amit tán a mocsári víz jótékony hatásának köszönhetünk. Sűrű, hideg eső volt,

függőlegesen esett, amiről Macmann-nak az jutott eszébe, hogy rövidesen eláll – mintha bizony fordított arány volna az eső hevéssége és az időtartama között –, ő meg tíz perc, negyedóra múlva felkelhet, poros hassal. Szó se róla, ez jellemző rá, egész életében így gondolkodott, mint most: Lehetetlen, hogy még sokáig essen. Ez valamikor délután történhetett, de nem lehet tudni, hány órakor, mert órák óta tartott már az ólomszürke, borongós félhomály, szóval délután, nagyon valószínű, nagyon. A mozdulatlan, bár nem téliesen hideg levegő semmi jót nem ígért, semmi jele, hogy enyhébbre fordulna. Macmann levette a kalapját, mivel a hasítékon keresztül belefolyt a víz, és a halántékára tette, vagyis elfordította a fejét, és a földre fektette az arcát. Karját kinyújtotta, mindkét kezében görcsösen egy-egy fücsomót szorongatott, de olyan erővel, mintha meredek sziklafalon kellene megkapaszkodnia. Folytassuk csak ezt a leírást! Hátát szakadatlan verte az eső, előbb doboló hangot adva, utóbb mintha mosógép pörgetné a fehérneműt, és locsogó, cuppogó hang hallatszana. Ő maga is jól kivette és érdeklődéssel hallgatta ezt a neszt, csodálkozott, hogy milyen más hangon paskolja az eső a hátát, és megint más hangon a földet, mert a földre tapasztotta a fülét, melynek síkja majdnem megegyezett az arca síkjával, amit csak ritkán tesz az ember esős időben, és hallgatta a vizet beszívó föld távoli moraját meg a csapzott fűszálak sóhaját. Felötlött benne a bűnhődés gondolata, őszintén szólva eléggé rákapott erre az agyrémre, meg hát testhelyzete és görcsbe ránduló ujjai is a keresztalált idézték. Bár nem tudta pontosan, mi a bűne, úgy érezte, az élet önmagában nem elegendő büntetés, vagy ez a büntetés maga is vétek, ami újabb meg újabb büntetések után kiált és így tovább, mintha az élők számára létezne még büntetés az életen kívül. Valószínűleg eltűnődött volna rajta, vajon tényleg bűnösnek kell-e lenni, hogy bűnhődjön az ember, ha nem emlékszik, méghozzá egyre világosabban, hogy ő igenis választotta az életet még az anyaméhben, azért jött a világra élve. Bár ebben a tényben nem látott bűnt, inkább bűnhődést, ami nem térítette helyes útra, azaz nem mosta le róla a bűnt, hanem még mélyebbre taszította a bűnbe. Apránként a bűn és bűnhődés fogalma összekeveredett elméjében, ahogy az ok keveredik össze gyakran az okozattal olyan ember fejében, aki néhanapján még gondolkodik. Nemritkán félt is bizony, citerázott, mint a nyárfalevél, és azt gondolta: Drágán fizetek még ezért! De mivel nem tudta, hogyan kell jól gondolkodni és helyesen érezni, nagy hirtelen, minden ok nélkül

mosolyogni kezdett, akkor is, no meg máskor is, mert régen elmúlt ám az a délután, az a márciusi délután, vagy novemberi talán, nem, októberi inkább, amikor távol minden fedezéktől meglepte az eső, szóval elmosolyodott, és hálát adott a vadul zuhogó esőnek meg az ígéretnek, hogy egy kicsit később meglátja a csillagokat, hogy most már megvilágítják az útját, és tájékozódhat, ha ugyan kedve tartja. Mert nemigen tudta, merre jár, csak azt, hogy síkságon van, és nincsenek messze a hegyek, nincs messze sem a tenger, sem a város, de egy kevés világosság, néhány hunyorgó csillag fénye is elég neki, hogy elérje az egyiket, másikat vagy akár a harmadikat, esetleg a síkságon maradjon, ha netán úgy döntene. Mert ahhoz is fény kell ám, hogy ott maradjunk, ahol vagyunk, hacsak nem járunk körben, ami sötétben úgyszólván lehetetlen, vagy megállunk és nem mozdulunk, amíg fel nem virrad, akkor viszont megfagyunk, hacsak nincs meleg. De hát Macmann emberfeletti lény lett volna, ha a szakadó esőben jó háromnegyed óras bizakodó várakozás után nem haragszik meg magára tettéért, látva, hogy az eső még mindig zuhog, s már jóformán lemegy a nap, szóval azért, hogy lefeküdt a földre, nem pedig folytatta útját, többé-kevésbé egyenes vonalban, remélve, hogy előbb-utóbb fára vagy romépületre bukkan. És nem azon csodálkozott ám, hogy milyen vadul, sűrűn esik, hanem azon, hogy már az első cseppekből nem jött rá, hogy vadul, sűrűn fog esni, nem megállnia kell hát és lefeküdni, hanem menni egyenesen az orra után, sietős léptekkel, ahogy csak a lába bírja, de hát csak emberi lény volt, emberi lények fia és unokája. Bár közte és azok között a komoly, szigorú férfiak között, akik előbb szakállt, aztán bajuszt viseltek, az volt a különbség, hogy az ő ondója nem okozott kárt senkinek soha. Tehát csak felmenői révén tartozott fajtájához, akik meghaltak mind, remélve, hogy megörökítették magukat leszármazottaikban. És Macmann nem mondhatta, hogy jobb későn, mint soha, mint az igazi emberek, az igazi láncszemek, akik beismerik a tévedésüket, majd megbánják, és gyorsan elkövetnek egy másik tévedést, mert Macmann néha úgy érezte, neki az örökkévalóság is kevés volna, hogy kifetregje, -hemperegje magát önnön halandóságában. És ha nem is egészen addig, hát jó ideig, és aki eleget várt, örökké várni fog, mert bizonyos idő elteltével már nem történhet semmi, nem jöhet senki, és nem marad más, csak maga a hasztalan várakozás. Tán éppen ilyen az ő esete. És amikor haldoklunk (például), már késő, túl sokáig vártunk, nincs bennünk elég élet, nem hagyhatjuk abba a várást. Talán éppen eljutott ideig.

Nem, mégsem hiszem, bár a tettek nem sokat számítanak, tudom, tudom, sem a gondolatok. Igen, valóban azt hiszem, hogy nem. Mert szemrehányással illette ugyan magát, tettéért, eget verő baklövéséért, de ahelyett, hogy felállt és továbbment volna, a hátára fordult, hasát és mellét kiszolgáltatva a vízözönnek. Ifjúkora óta, amikor önfeledten róttá útjait szülőföldjén hajadonfőtt, akkor tűnt elő első ízben a haja, mert a feje más helyre került, a kalap meg a régin maradt. Mert amikor egy vad és jószereivel határtalan helyen hason fekszünk, majd hátunkra fordulunk, akkor a test teljes szélességében helyet változtat, hacsak nem helyben maradván fordulunk meg, no meg a fej is, ami X hüvelyknyi távolságra kerül előbbi helyétől, ahol X a hüvelykben kifejezett vállszélesség, mivel ugye a fej a két váll között található. De ha mondjuk keskeny ágyban fekszünk, melyben éppen hogy elférünk, netán szalmazsákon, akkor hiába fordulunk a hátunkra, majd a hasunkra és így tovább, a fejünk mindig ugyanott marad, hacsak szántszándékkal nem hajtjuk oldalt, jobbra balra, s bizonyára vannak olyan emberek, akik veszik maguknak ezt a fáradságot, remélve, hogy némiképp felfrissülnek tőle. Igyekezett kitartóan bámulni az iszonyatosan sötét, patakozó tömböt, mert mindössze ennyi maradt az égboltból, de az esőtől megfájdult a szeme, ezért le is hunyta. Viszont kinyitotta a száját, nyitva is hagyta sokáig, és széttárta a karját, ahogy csak tudta. Mert, és ez tényleg különös, amikor hanyatt fekszünk, nem kapaszkodunk olyan kétségbeesetten a földbe, mint amikor arcra borulunk, nahát, igazán különös észrevétel, még lehet belőle valami. És ahogy egy órája feltúrte ruhaujját, hogy erősebben kapaszkodhasson a fűbe, most feltúrte ismét, mert érezni akarta az eső dobolását a tenyerén, ugye így hívják a kéz belső oldalát, vagy a mancsán, kinek hogy tetszik. És a ... de a végén még megfeledkezem a hajáról, ami, színét tekintve, fehér volt bizony, sőt egyre fehérebb, amint sötétebb lett az éjszaka, és roppant hosszú, hátul is meg mindkét oldalon. Száraz, szeles időben a haja vidáman libegett volna a fűszálak között, tán halkán zizegve, mint maga a fű. De az eső a földhöz tapasztotta, és szinte összegyúrta a fűvel és a földdel, amolyan sáros masszává, nem sáros masszává, csak valami sáros masszafélévé. És szenvedése kellős közepén, mert az ilyen helyzet egy idő után tényleg roppant kínossá fajul, buzgón fohászkodni kezdett, hogy sohase álljon el az eső, tehát ne szűnjön a szenvedése vagy fájdalma sem, mert majdnem biztos, hogy az eső okozta a szenvedését, hiszen a heverészás önmagában nem éppen kellemetlen,

mintha bizony kapcsolat létezne a szenvedés oka és a szenvedő közt. Mert az eső elállhat ugyan, de attól szenvedése nem szűnik meg, vagy elmúlhat a szenvedés, még ha szakad is az eső, mintha dézsából öntenék. És már-már felderengett a fejében ez a meggyőző féligazság. Mert bánkódva, hogy nem töltheti hátralévő napjait (ami egyébként tetemes mértékben csökkentette volna számukat) ebben a sűrű, hideg (bár nem jeges) és függőleges esőben, hol hason, hol pedig hanyatt fekvve, motoszkálni kezdett fejében a kérdés, hogy téved tán, és valójában nem is az eső okozza szenvedését, hanem valami más. Mert az emberek sohasem érik be a puszta szenvedéssel, hanem még a meleg és a hideg is kell nekik, az eső, no meg ellentéte, a szép idő, szerelem, barátság, sötét bűnök, szexuális kielégületlenség és emésztési rendellenességek például, szóval a test tömérdek nyomorúsága, szerencsére nagyon sok van, nem lehet tudni kívülről őket, hát még az agyvelő rengeteg bújaja-baja, ez meg mi a fenét jelent, és a dongaláb, mert mindenáron, pontosan tudni akarják, mi akadályozza felhőtlen boldogságukat. Ezt aztán, török-szakad, mindenképpen tudni kell. Sőt akadnak olyan szörszálhasogatók is, akik nem nyughatnak, amíg ki nem derül, hogy szarkómájuk oka a gyomorszáj kóros elváltozása, nem pedig a nyombél. Macmann persze nem szárnyalt ilyen fennkölt magasságokban, inkább földhözragadt lény volt, nem sok ész szorult belé, különösen olyan helyzetben nem tudott gondolkodni, amelyben hál' istennek leírhattuk. Őszintén szólva természete szempontjából inkább a csúszómászókra hasonlított, mint a madarakra, még komoly csonkításokba sem pusztult volna bele, mert jobban szeretett ülni, mint állni, és jobban feküdni, mint ülni, és hacsak alkalom kínálkozott, mindjárt le is feküdt vagy leült, és csak akkor tápászkodott fel, amikor a struggle for life vagy életösztön csiklandozni kezdte a seggét. Élete jó része egy sóbálvány mozdulatlanságában telt el, mondjuk, a háromnegyede, de tán inkább a négyötöde, előbb csak amolyan látszólagos, felszínes mozdulatlanságban, de utóbb aztán megbénultak, ha nem is a szervei, de az érzékei meg az értelme. Valószínűleg szerencsés véletlen folytán, vasszervezetet kapott számtalan ősetől, na meg a papájától és mamájától, a többi értékes öröklött tulajdonságon kívül persze, különben nem ért volna meg olyan magas kort, amelyet megért, bár ez csupán semmiség ahhoz a magas korhoz képest, melyet majd megér, én mondom, nem más, bár túlzottan nem lelkesedem érte, ha rajtam múlna, tüstént végeznék vele. Mert soha senki nem segített

neki, nem segítettek az ártatlanra leselkedő csapdákat elkerülni az úton, mindig a saját erejére, a maga eszközeire volt utalva, reggeltől estig, estétől reggelig a halálos veszedelmekkel szemben. Pénzt meg aztán nemigen kapott soha, vagy csak nagyon keveset, filléreket, ami nem is lett volna nagy baj, ha arca verítékével vagy eszét használva meg tudja keresni. De ha megbízták, hogy gyomláljon ki, mondjuk, egy fiatal répatáblát vagy retekföldet, három, sőt hat pennyért óránként, gyakran előfordult, hogy mindent kikapált szórakozottságból vagy a jó ég tudja, miféle ellenállhatatlan kényszertől ösztönözve, mely a zöltség, sőt a virágok láttán fogta el, és a szó szoros értelmében elvakította tulajdon érdekeivel szemben, ilyenkor csupán egyetlen vágyat érzett, mégpedig azt, hogy teljességgel megszabadítsa a földet ezektől az élősdiektől. Ha nem mindig így történt is, az tényleg gyakran megesett, hogy elsötétült előtte a világ, és nem tudta megkülönböztetni a kultúrnövényeket, másként szólva az emberi és állati táplálékul szolgáló növényeket a gaztól, melyről azt állítják, hogy semmire se jó, de biztos megvan a maga haszna, ha annyira kedveli a föld, ott van például a kúszótarack, melyet a kutyák rendkívül szeretnek, az ember meg orvosságot csinál belőle. És kiesett kezéből a szerszám. Sőt a szerényebb munkák sem sikerültek jobban, például az utcasöprés, pedig megpróbálta, nem is egyszer, remélve, hogy valójában ő született szemetes, afféle kallódó tehetség. Maga is kénytelen-kelletlen elismerte, hogy körzetében sokkal több a szemét a munkája után, mint előtte, mintha az ördög sarkallta volna, hogy seprűjével, lapátjával és talicskájával, melyet az előljáróság nagylelkűen rendelkezésére bocsátott, hordja össze az eldugott helyeken található szemetet a nyílt színen éktelenkedő mocsok mellé, amit el kellett volna takarítania, így hát körzete már estefelé szépen megtelt narancshéjjal, banánhéjjal, csikkekkal, eldobált papírral, kutyaszarral, lószarral meg más mindenféle hulladékkal, nagy műgonddal elrendezve az úttest közepén meg a járdán, hadd botránkozzanak csak meg minél jobban a járókelők, és legyen minél több baleset, ne adj' isten, akár végzetes is, ha netán elcsúszik valaki. Pedig hát őszintén igyekezett, megfigyelte tapasztaltabb kollégái munkáját, és megpróbálta utánózni őket. De mintha tényleg nem lett volna ura a mozdulatainak, nem tudta, mit csinál, amíg csinálta, no meg később sem jött rá persze, amikor már befejezte művét. Mert még figyelmeztetni kellett: De nézd csak, mit csináltál! És ha nem verik bele az orrát a szemétkupacba, tán észre sem veszi, és úgy gondolja,

pontosan azt csinálta, amit minden jóakarató ember csinált volna a helyében, hasonló eredményt érve el, tapasztalatlansága ellenére. Viszont az apróbb munkákat, nem túl tartós pálcikagombjainak pótlását például, mert ezek többnyire puhafából voltak, és nem nagyon bírták az időjárás viszontagságait, roppant ügyesen csinálta, ahogy mondani szokás, puszta kézzel. Élete jó részét, mondjuk a felét vagy a negyedét, ilyen apró feladatok megoldásával töltötte, melyekért nem jár ugyan fizetség, mégis megkívánják a testmozgás összehangolását, sőt gyakran bizonyos kézügyességet. Ezt kellett tennie, ha jönni-menni akart a földön, amihez őszintén szólva nem is nagyon ragaszkodott, mégis ezt kellett tennie, homályos okokból, csak a Jóisten ismeri őket, bár Istennek egyáltalán nincs szüksége rá, hogy úgy indokolja, mit tesz vagy mit nem tesz, ahogy teremtményeinek kell indokolniuk. Ilyennek látszott ez a Macmann, bizonyos szempontból. Képtelen volt meggyomláni az árvácskát vagy a gólyahírt, mert rögvést kikapálta a kedves virágokat, bezzeg ahhoz értett, hogyan javítsa meg a bakancsát fűzfa-háncsal és fűzfavesszővel, csak hogy jöhessen-mehessen néha a földön, igaz, félhangon szitkozódva, és hogy a kavicsok, tüskék meg az emberi gonoszság termékei, az üvegcserepek, ne sértsék fel a lábát, mindezt csupán egyszerűen azért, mert ezt kellett tennie. Mert nem tudott a lába elé nézni, nem tudta rendesen megfigyelni, hová lép (pedig ha megtanulta volna, járhat akár mezítláb is). Bár abban sem lett volna sok köszönet, hisz nem volt ura a mozdulatainak. Mire jó kinézni magunknak a felszín puha és sima részeit, ha úgymint máshová tesszük a lábunkat, éles kavicsokra, üvegcserepekre vagy térdig a sárba. De térjünk most át más gondolatkörre, és kívánjunk Macmann-nak, mert ugye nem kerül semmibe, esetleg általános paralízist, mely csak a karját kíméli meg, ha ugyan ilyesmi elképzelhető, s hajlékot, ahová nem hatol be szél, eső, zaj, hideg, a nagy meleg, mint a VII. században, sem a napfény, egy-két dunyhával mindenesetre, s egy irgalmas lelket, aki mondjuk hetenként vágott almát meg szardíniát hoz, mely majd késlelteti, amennyire lehet, a végzetes óra eljövetelét. Hát ez pompás lesz! Az eső viszont még mindig változatlan hevességgel zuhogott, hiába fordult Macmann a hátára, úgyhogy végül dobálni kezdte magát jobbra-balra, mint akit magas láz rohan meg, kigombolva, majd begombolva a kabátját, a végén már gurult egy irányba, mindegy, melyikbe, először hosszabb-rövidebb pihenőkkel, aztán megállás nélkül. Elméletileg a kalapnak is vele

kellett volna menni, mert ugye a kabátjához kötötte, a spárgának meg a nyakára kellett volna tekerednie, de nem így történt, mert más az elmélet és más a gyakorlat, a kalap pedig ott maradt, ahol volt, szóval a helyén, mint valami elveszett tárgy. De egy nap tán nagy szél támad, és majd felkapja a megfakult, kiszikkadt kalapot, és az nagy ugrásokkal, a síkságon gurulva eljut a városba vagy az óceán partjára, bár nem biztos. Előfordult már, hogy Macmann hempergett s gurult a földön, de haladás, helyváltoztatás céljából még soha. Akkor viszont egyre távolodva attól a ponttól, ahol meglepte az eső, minden fedezéktől távol, egy olyan helyen, melyet az elveszített kalap tüntetett ki a tér többi pontjával szemben, egyszer csak rádöbbsent, hogy szabályosan halad, ráadásul elég sebesen, valószínűleg egy hatalmas körív mentén, mert úgy érezte, hogy testének egyik végpontja súlyosabb a másikonál, bár nem sokkal, csak nem tudta, melyik. A földön gurulva tervet kovácsolt, hogy akár egész éjjel gurul, ha kell, vagy legalábbis amíg el nem hagyja ereje, és így közeledik e síkság határához, melyet, őszintén szólva, nem is igen akart elhagyni, de tudta, hogy mégis elhagyja. Lassítás nélkül sík vidékről kezdett álmodozni, ahol soha többé nem kell felkelnie, sem állva maradnia egyensúlyozva, előbb a jobb lábán például, majd a balon, és gurulva közlekedhet, mint valami hatalmas henger, az értelem és az akarat képességeinek birtokában. És nem is légvárakat építgetett, mert

A holmimat, gyorsan, gyorsan! Nyugalom, nyugalom, kétszer, van még időm, rengeteg időm van, mint mindig. A ceruzám, a két ceruzám, az, amelynek már csak a bele maradt ormótlan ujjaim között, meg a másik, a hosszú, henger alakú, valahol az ágyban, az volt a tartalék, nem keresem meg, itt van, tudom, ha végeztem és lesz időm, majd megkeresem, ha nem találom, hát nem lesz meg, s másikkal végzem el a javítást, ha még meglesz. Nyugalom, nyugalom! Nem látom a füzetemet, de érzem, a bal kezemben van, nem tudom, hogyan jutottam hozzá, amikor ideérkeztem, nem volt még füzetem, de érzem, hogy az enyém. Ez az, mintha csak hatvanéves lennék! Szóval az ágy is az enyém, a kis asztal, a tányér, a bilik, a szekrény meg a takarók. Dehogy, ezek nem az enyéme! A füzet viszont az enyém, bár fogalmam sincs, miből gondolom. Tehát a két ceruza, a füzet meg a bot, bár botom se volt, amikor idekerültem, mégis a magaménak tekintem. Úgy rémlik, már régebben leírtam. Nyugodt vagyok, időm van, de azért csínján bánok a leírásokkal. Itt van mellettem a botom az ágyban, a

takaró alatt, időnként hozzádörgölözöm, és azt gondolom, hogy csinos asszonyka. De hosszú ám, kilóg az ágyból, messze a fejem mögött van a vége. Emlékezetből folytatom. Sötét van. Alig látom az ablakot. Biztos megint az éjszaka szűrődik be rajta. Most kotorászhatnék a holmimban, egyenként magamhoz húzhatnám a tárgyakat, vagy akár egyszerre többet is, mert talán beleakadnak egymásba, elhagyott tárgyaknál nem ritkaság ilyesmi, de nem látnék belőlük semmit. És talán tényleg van időm, tegyünk úgy, mintha lenne időm, bár inkább ne. Pedig nem is lehetett olyan régen, hogy mindent átnéztem, ellenőriztem, világosban, mert tudtam, hogy eljön ez az óra. Azóta persze elfelejtettem mindent. Na nem, mindent azért nem, olyasmi ritkán fordul elő. Egy tű, mindkét végén egy-egy dugóval, nehogy megszúrjon, mert a hegye nem olyan szúrós, mint a foka, nem, nem jó, mert a hegye szúrósabb ugyan, mint a foka, de azért a foka is szúrós, nem, így sem jó. A tű szárára, a két dugó között vékony fekete fonál tekeredik. Ez a kedves kis tárgy olyan, mint valami... nem, semmire se hasonlít. Aztán a pipafejem, bár nem pipáztam soha. Biztos találtam valahol a földön, vándorlásaim során. Ott hevert a fűben, eldobták, mert nem volt már jó, betört a szára, na ugye, eszembejutnak a részletek, a fej közelében. Megjavíthatta volna a gazdája, de biztos azt gondolta: Eh, majd veszek másikat. Én csak a pipafejet találtam meg. De mindez feltevés csupán. Tán egyszerűen megtetszett, vagy erőt vett rajtam a szánalomnak az az érzése, melyet gyakran éreztem tárgyak iránt, különösen fából és kőből való apró tárgyak iránt, melyek vágyat ébresztettek bennem, hogy magamhoz vegyem és mindig magamnál tartsam őket, felvettem a földről, majd zsebre raktam a tárgyakat, gyakran sírva, mert könnyen sírtam még hajlott koromban is, pedig nem voltak érzelmeim, se szenvedélyeim, gazdag élettapasztalatom ellenére. Az apró tárgyak társasága nélkül, melyeket vándorlásaim során szedtem össze itt-ott, és néha úgy éreztem, szintén ragaszkodnak hozzám, tán kénytelen lettem volna beérni derék emberek társaságával, esetleg valami vallásban keresek menedéket, bár nem hiszek. Jól emlékszem, mennyire szerettem járás közben zsebre tenni a kezemet, mert most arról az időről próbálok beszélni, amikor még bot, sőt mankó nélkül jártam, mennyire szerettem tapogatni, simogatni feneketlen zsebeim mélyén ezeket az apró, kemény tárgyakat, így beszélgettem velük, mintegy nyugtatgattam őket. Szívesen aludtam el kavicsal, gesztenyével vagy fenyőtobozzal a kezemben, még ébredéskor is görcsösen szorongattam őket, pedig az alvás

fellazítja a testet, olyan lesz, akár a mosogatórongy, pihenés közben. Ha rájuk untam, mert más tárgyak lopták be magukat a szívembe, hát eldobtam őket, de nem akárhol ám, hanem gondosan olyan helyet kerestem, ahol nyugtuk lesz örökre, nem háborgatja őket senki, legföljebb véletlenül, pedig nehéz ilyen helyet találni, és ott elrejtettem őket. Néha eltemettem e tárgyakat, vagy a tengerbe dobtam, teljes erőmből a partról azokat, melyekről tudtam, hogy nem maradnak fenn a víz színén, még rövid ideig sem. De jó pár fából való barátomat is a tenger fenekére küldtem, egy kőnehezéssel. De beláttam tévedésemet. Mert ha a spárga elrohad, feljönnek majd a felszínre, ha ugyan máris fel nem jöttek, és a partra sodródnak, előbb-utóbb. Így szabadultam meg a szeretett tárgyaktól, melyeket már nem tarthattam magamnál, új szerelmeim miatt. Gyakran fájó szívvel bizony. De olyan jól elrejtettem őket, hogy magam sem bukkantam rájuk soha többé. Na, hát így kell írnom, ez az, mintha volna még vesztegetni való időm! Egyébként van is, érzem. Akkor meg minek az a fene nagy sietség? Nem tudom. Tán mégis sietni kéne. Az imént még úgy éreztem. Na de hát az én érzéseim! Mi lenne, ha nem akarnék mindenáron szemlét tartani javaim maradéka fölött? Legföljebb tíz tárgy ha maradt. De, de, okvetlenül el kell végeznem ezt a munkát. Van itt még más is. Hol tartottam? A pipafejem. Szóval sohasem váltam meg tőle. Doboznak használtam, apró tárgyakat raktam bele, de hogy a francba, ilyen kis helyre, s fedőt csináltam a tetejére, bádogból. Aztán. Ez a szánalmas Macmann. Biztos, hogy sohasem kapok tőle semmit, amit befejezhetnék, kivéve az életet. Csak ne olyan mohón! De hát így fullad meg az ember? Alighanem. Hát a hörgés hol marad? Tán nem is okvetlen szükséges. Az elején teli pofával bömbölünk, a végén meg nincs erőnk hörögni. Mi? Ennyire elveszi az élet a tiltakozó kedvünket! Na de hát ez csak amolyan részlet. Vajon mi lesz az utolsó szavam, amit leírok, mert a kimondott szó csak elszáll. Soha nem tudom meg. Ezt a leltárt sosem fejezem be, ezt csicsergi egy kismadár, szajkó talán, mert szajkózza. Így legyen. Egy husáng is van itt, nem tehetek róla, nevükön kell nevezni a dolgokat, anélkül hogy mindenáron igyekeznénk megérteni őket, mindvégig. Néha úgy érzem, öröktől fogva itt vagyok, talán még itt is születtem. Ami sok mindent megmagyarázna. Vagy hosszú távollét után tértem vissza. De most már aztán félre az érzésekkel meg feltevésekkel! Ez a husáng az enyém. Holtbiztos. Vértoltok ékeskednek rajta, de nem elég, nem elég. Rosszul védekeztem, de megvédtem magam. Néha ezt

mondogatom magamban. Egy magas szárú cipő, eredetileg sárga, nem tudom, melyik lábra, a balra persze, azzal szoktam felkelni. A másik nincs itt. Elvették tőlem, még az elején, amikor még nem tudták, hogy képtelen leszek mozogni. A másikat meg itt hagyták, hadd legyenek csak letörve, ha meglátom. Ilyenek az emberek. Vagy tán a szekrény tetején van. Már mindenütt kerestem a botommal, csak a szekrény tetejét felejtettem el. Soha többé nem fogom keresni, sem a szekrényen, sem másutt, meg egyebet se, így már nem az enyém. Mert csak azok a tárgyak az enyéme, melyeknek tudom a hollétét, és bármikor elérhetem őket, ezt a meghatározást fogadtam el, így határozom meg a javaimat, különben sose végeznék velük, bár így sem végzek, persze. Az a másik cipő nemigen hasonlított, kár is volt szóba hoznom, erre a sárgára, ami még megvan, ennek viszont az a nevezetes sajátossága, hogy rengeteg fűzőlyuk van rajta, még sohasem láttam ilyen sok fűzőlyukat cipőn, többnyire hasznavehetetlenek, mert kihasadtak, így már nem is lyukak. Ez a holmi mind ott van a sarokban, összedobálva. Elérhetném e tárgyakat, még a sötétben is, csak akarnom kellene. Érintéssel bukkannék a nyomukra, a botomon futna végig az üzenet, aztán megcsákláznám a keresett tárgyat, és az ágy lábához húznám, hallanám, amint csúszik vagy ugrál felém a padlón, egyre közelebb, én meg egyre kevésbé vágnék utána, majd felemelném az ágyra, de vigyázva, nehogy betörje az ablakot, kárt tegyen a mennyezetben, végül a kezembe venném. Ha véletlenül a kalapom, hát a fejemre teszem, emlékeztet a régi szép időkre, bár éppen elég jól emlékszem rájuk. Karimája nincs, olyan, mint valami tökharang. Két kézzel kell megmarkolnom, jó szorosan, ha fel akarom tenni, aztán levenni. Tán ez az egyetlen tulajdonom, melynek jól emlékszem a történetére, attól a naptól fogva, amikor megszereztem. Azt is tudom, hogyan szakadt le a karimája, tanúja voltam. Karima nélkül alvás közben is a fejemen lehet. Szeretném, ha eltemetnék velem, igazán ártalmatlan hóbot, de hogyan intézhetném el? Emlékeztető: Feltenni mindenesetre, jó mélyen behúzva, amíg nem késő! De mindent a maga idejében. Folytassam-e? Bár talán néhány tárgy nem is az enyém, csak én gondolom, hogy még az enyém, mások viszont, melyekről azt hiszem, hogy elvesztek, még megvannak, sőt rajtuk kívül más tárgyak is vannak a sarokban, ez volna a harmadik kategória, ezekről semmit sem tudok, velük kapcsolatban hát se nem tévedhetek, se igazam nem lehet. Az is megfordult a fejemben, hogy javaim utolsó szemléje óta bizony sok víz folyt el a Butt

Bridge alatt, mindkét irányban. Mert eleget döglődtem ebben a szobában, és rájöttem, hogy eltűnnek a tárgyak, majd újak érkeznek helyettük, a jó ég tudja, miféle mesterkedés folytán. Néhány visszakerül, hosszabb-rövidebb távollét után, de néhány nem kerül vissza soha. Ezért a visszakerülők közül néhányat ismerek, a többit nem. Érthetetlen. S ami ennél is különösebb, egész sor olyan tárgy van itt, melynek látszólag semmi köze egymáshoz, sohasem hagytak el, mióta itt vagyok, szépen a helyükön maradtak a sarokban, mint akármilyen közönséges, lakatlan szobában. Vagy roppant gyorsan jönnek-mennek. Milyen hamisan cseng ez az egész! De senki se mondta, hogy mindig így lesz. Másként képtelen vagyok megmagyarázni javaim eltűnését és megjelenését. Így is. Ekképp tehát, fogalmazzunk csak szigorúan, ami az egyik pillanatban az enyém, a következő pillanatban már nem az enyém, saját meghatározásom alapján. Akkor pedig folytassam-e, minek vesződjek ezzel a leltárral, tán meg sem felel a tényeknek, nem kellene inkább abbahagynom? Találhatnék más szórakozást is, melyből nem adódnak ilyen határozott következtetések, egyszerűen várhatnék például, mondjuk, nem csinálnék semmit, esetleg számolhatnék is, egy, kettő, három és így tovább, az aztán végképp nem ártana. Na, hát ide vezet az aggályosság! Ha volna egy pennym, rábíznám a döntést. Hosszú az éj, fukarkodik a tanácsokkal. És ha mégis kihúznám hajnalig? Meggondolandó. Jó ötlet. Kitűnő ötlet. Ha még itt talál a hajnal, fontolóra veszem. Álmos vagyok. De nem merek elaludni. Végtére in extremis, in extremissimis is el lehet végezni a javításokat. Csak nem hunytam már el? Ne kezd újra, Malone, ne kezd előlről! Hátha magam köré gyűjteném javaim maradékát az ágyban? Az meg mire volna jó? Úgy vélem, semmire. Tán mégis megteszem. Bármikor megtehetem. Inkább majd ha világosabb lesz. Akkor mind itt lesznek körülöttem, rajtam, alattam, mellettem, javaim körében leszek, semmi sem marad a sarokban, mind itt lesz velem az ágyban. Kezemben tartom majd a fényképet, a kavicsomat, nem veszhetnek el. Felteszem a kalapom. Tán a számba is teszek valamit, netán azt a kis darab újságpapírt vagy a gombjaimat, a többi kincsemre meg ráfekszem. A fényképem. Nem rólam készült, de azért talán én is ott vagyok a közelben. Szamár van rajta, szemből elég közélről, az óceán partján, nem óceán ugyan, de nekem óceán. Persze megpróbálták rávenni, hogy emelje fel a fejét, csodaszép szemét is megörökítem a képen, de búsan lógatja. Látszik a fülén, hogy nem boldog. Szalmakalapot tettek a fejére.

Vékony, merev, párhuzamos lábak, az apró paták könnyedén és kecsesen a homokban. Homályos a kép, a fényképész elröhögte magát, és elmozdult a készülék. Az óceán olyan mesterkéltné, mintha műteremben csinálták volna a képet. Bár talán az ellenkezőjét kellene állítanom. Ruháknak nyoma sincs, például, kivéve a cipőt, a kalapot s három zoknit, megszámláltam őket. Hová lett a ruhám, a felöltőm, a nadrágom, a flanelalsóm, melyet Quin úr adott, megjegyezve, hogy ő már úgysem hordja? Tán elégették. De most nem arról van szó, ami már nincs meg, akárki akármit mond, nem ez a fontos ilyen sorsdöntő pillanatban. Egyébként azt hiszem, szünetet tartok. A végére hagytam a legjobbat, de nem érzem jól magam, tán meghalok, bár csodálkoznék rajta. Csak múló gyengeség, mindenki érzett ilyet. Az ember kissé elgyengül, aztán elmúlik a gyengesége, összeszedi magát, és újult erővel folytatja. Valószínűleg velem is így lesz. Ásítózom. Ásítóznék, ha komoly a dolog? Miért ne. Szívesen ennék egy kis levest, azt hiszem, ha volna. Nem. Még ha volna, sem ennék. Na. Néhány napja nem kapok levest, mondtam már? Biztos. Hiába tologatom az ajtóhoz, ide-oda, a kis asztalomat, hátha meghallják és értenek belőle megfelelő helyen, ha ugyan egyszerű feledékenységről van szó, üres a tányér. Bezzeg tele az egyik bili, és lassanként a másik is megtelik. Ha sikerül megtöltenem, majd kiürítem mindkettőt a padlóra, de hát nincs sok esély rá. Már nem eszem, így kevesebb a salakanyag és a vizelet. Nem hinném, hogy az enyém a két bili, legfeljebb a haszonélvezőjük vagyok. Alkalmazható rájuk a javaim meghatározása, mégsem az enyéme. Tán rossz a meghatározás. Két-két fülük van, egymással szemben, magasabban a peremnél, így hát a fülükbe akaszthatom a botom, felemelhetem és visszatehetem őket. Mindenre gondoltak. Vagy tán a szerencsés véletlen műve mindez? Könnyen felfordíthatom majd őket, ha már nem lesz más hátra, hamar kiürülnek. Milyen jólesik a két bilimről beszélni! Szinte erőre kaptam. Pedig nem is az enyéme, én mégis azt mondom, a bilim, úgy beszélek róluk, mint az ágyamról, az ablakomról, önmagamról. Mégiscsak szünetet tartok. A javaimtól gyengültem el, újra elgyengülök, ha megint felsorolom őket, mert azonos okok azonos okozathoz vezetnek. A kerékpárcsengőm kupakjáról szerettem volna beszélni, a fél mankómról, a felső feléről, akkora, mint egy gyerekmankó. Még beszélhetek róluk, persze, mi akadályos volna, nem tudom, bár nem beszélhetek. Ha meggondolom, hogy talán éhen halok a hiányos táplálkozás miatt, pedig egész életemben elkerültem ezt a veszélyt!

Tán csak nem. Tehetetlen öregeket táplálnak a végsőkig. S amikor már nem tudnak nyelni, csövet dugnak a nyelőcsövükbe vagy a végbelükbe, feltöltik őket vitamindús kásával, nehogy emberölés gyanúja merüljön fel. Szóval egyszerűen végelgyengülésben halok meg, pukkadásig tömve napokkal, akár az özönvíz előtt, teli hassal. Talán azt hiszik, meghaltam. Vagy ők haltak meg. Többes számot használok, bár tán helytelenül. Kezdetben, de vajon kezdetben-e, láttam itt egy öregasszonyt, aztán néha sárga, aszott kar nyúlt be az ajtón, de ő biztos a vezetőség parancsára járt itt. Időnként tényleg olyan csend van, mintha egyedül lennék a világon. Nahát tessék, ide vezet a mániákus általánosítás. Az ember néhány napig semmit sem hall az odújában, csak a tárgyak zaját, és máris azt hiszi, hogy ő az utolsó ember a földön. Hátha kiabálnék? Nem mintha fel akarnám hívni a figyelmet magamra, de netán kiderülne, van-e itt valaki. Csak nem szívesen kiabálok. Halkan beszéltem, halkan járkáltam világéletemben, mint olyan emberhez illik, akinek semmi mondanivalója, és fogalma sincs, hogy merre tart. Mert ilyen helyzetben inkább ne hívjuk fel a figyelmet magunkra. Százméteres körzetben esetleg nincs senki, azon túl meg valóságos sokaság, egymás hegyén-hátán tolongnak. Nem mernek a közelembé jönni. Akkor meg kiordíthatom a tudómet. Mégis megpróbálom. Megpróbáltam. Nem hallottam semmi szokatlant. Na nem, ez azért túlzás, valami furcsa reszelős nyikorgást a légcsőben, mint amikor hirtelen elakad a szavunk. A végén még nyögni is megtanulhatok, persze, kitartó gyakorlással. Az alvás érne a legtöbbet. Sajnos azonban, már nem vagyok álmos. Egyébként nem is szabad aludnom. Micsoda unalom! Elszalasztottam az alkalmat. Mondtam már, hogy csak elenyésző töredékéről beszélek a dolgoknak, melyek eszembe jutnak? Biztos. Azokat válogatom ki, melyek összefüggnek valahogy. Nem mindig könnyű. Remélem, ezek a legfontosabbak. Vajon képes vagyok-e egyáltalán szünetet tartani? Talán eldobhatnám a ceruzabelet. Sohasem találnám meg. Akkor aztán bánkódhatnék. A kis ceruzabelem után. Ilyen kockázatot nem vállalhatok e pillanatban. Hát akkor? Botomat csáklyaként használva, nem tudnám esetleg megmozdítani az agyamat? Könnyen lehet, hogy kereke van, akad ilyen ágy, nem is egy. Ez a gondolat nem fordult volna még meg a fejemben, mióta itt vagyok? Szinte hihetetlen. Tán az ajtón is kijuthatnék, olyan keskeny ez az ágy, lekormányoznám a lépcsőn, ha van egyáltalán lefelé vezető lépcső. El innen! Hátráltat a sötétség, bizonyos szempontból. De azt kipróbálhatnám,

megmozdul-e az ágy. Csak a falnak kellene feszítenem a botot, majd jól megnyomni. És már látom is magam, ha sikerül, amint körbejárom a szobát, majd ha elég világos lesz e kalandhoz. És legalább akkor nem hazudozom összevissza. És, ki tudja, netán ki is készíti az erőfeszítést, mondjuk, megáll a szívem.

Elvesztettem a botom. Ez a nap kimagasló eseménye, mert újra felvirradt. Az ágy nem mozdult. Biztos rosszul választottam meg a támpontomat a sötétben. Pedig ez a lényeg, igaza volt Arkhimédésznek. Megcsúszott a bot, ha nem engedem el, még magával rántott volna. Persze inkább az ágyról kellett volna lemondanom, mint a botomról. De nem volt időm gondolkodni. Félünk a zuhanástól, ez sok ilyen ostobaság forrása. Igazi sorscsapás. Ezen kell gondolkodnom, újra átélnem, ez a legjobb, amit most tehetek. Az emberi lény ebben különbözik a majomtól, ez az alap, majd felfedezésről felfedezésre közelebb jut a fényhez. Nincs már kezemben a botom, csak most döbbenek rá, mit jelentett nekem. Apránként megértem, mi a bot, a Bot mint olyan, a Bot mint magábanvaló. Jé! Egyszerre hogy megvilágosodott a tudatom! Az előbbi sorscsapásban már-már jótéteményt látok. Ez vigasztaló. Sorscsapás bizony, a szó antik értelmében. Hidegnek lenni a láva alatt, akár a márvány. Ilyenkor derül ki, hogy milyen fából faragták az embert. Tudjuk, hogy legközelebb mindent jobban csinálunk, de azt is, hogy nem lesz legközelebb, és milyen szerencse, mert ez ám az igazi öröm. Azt hittem, a lehető legjobban használok fel ezt a meszelőnyélfélét, akár a majom a ketrece kulcsát, ha vakarózik vele. Egyébként vakarózzon csak, az a legjobb, amit tehet. Mert ha okosan használtam volna a botot, rájöttem közben, talán kiszállhatok az ágyból, sőt visszafekhetek, ha már nincs kedvem hemperegni a földön vagy csúszni-mászni a lépcsőn. Kis változatosság a rothadásban. Miért is nem gondoltam erre? Igaz, nem volt kedvem kiszállni az ágyból. De hogyan lehet a bölcsnek kedve ellenére valami, aminek még csak nem is gondolt a lehetőségére? Nem értem. Bölcs embernél elképzelhetetlen. Hát nálam? Ismét felvirradt, legalábbis valami fény dereng. Elalhattam, miután rövid időre inamba szállt a bátorságom, és olyan jót aludtam bizony, hogy na, ilyesmi is régen fordult elő. De hát miért is bátortalanodnánk el, az egyik lator megmenekült, kecsegtető százalékarány. Látom a botot a földön, az ágy közelében. Azaz csak egy részét, mint mindennek, amit látunk. Mintha

a világ túlsó végén lenne. Dehogyan, nem is, talán vissza is szerzem, amilyen ügyes vagyok. Tán még nem veszett el minden menthetetlenül. De meghatározásom alapján már semmi sem az enyém, ha jól emlékszem, csak a füzet, a ceruzabél meg a francia ceruza, ha ugyan létezik egyáltalán. Jó, hogy leálltam a leltárral, szerencsés ötlet volt. Most nem vagyok olyan gyenge, tán feltápláltak, amíg aludtam. A bilit is látom, amelyik nincs tele, már nem érném el. Kénytelen leszek az ágyba csinálni, mint csecsemőkoromban. Csak most nem szidnak meg. Elég már magamról! Mintha még örülnék is, hogy nincs meg a botom. Azt hiszem, visszaszerezhetném. De felötlött bennem valami. Hátha azért nem adnak levest, mert így akarják siettetni a halálomat? Elhamarkodott ítélet. Akkor miért tápláltak alvás közben. Bár ez nem is biztos. De ha meg akarnak ölni, mérgezett levest is adhatnának, sok mérgezett levest. Talán a boncolástól tartanak. Előrelátó emberek, látni való. Most jut eszembe, hogy a javaim között egy kis fiola is volt, címke nélkül, néhány pasztillával. Hashajtó? Nyugtató? Már nem emlékszem. Kínos lenne, ha idegcsillapítót veszek be, és rám jön a hasmenés. Egyébként nem kerül rá sor. Nyugodt vagyok, bár nem eléggé, még rám férne egy kis nyugalom. De elég már magamból! Na most majd kiderül, vissza tudom-e szerezni a botot. Igazság szerint biztos nagyon gyenge vagyok. Ha visszaszereztem, először is megpróbálok felkelni. Mi mást is tennék? Tán megnézhetném, mi van Macmann-nal. Utolsó mentsváram. Miért ez a tettvágy? Már idegeskedem.

Egy nap, sokkal később, Macmann a jelek szerint megint, már megint tébolydában tért magához. Nem mindjárt jött rá, hogy tébolydában van, mivel túlságosan elmélyedt az élményben, de megmondták neki, amikor már képes volt érteni az emberi szóból. Nagyjából a következőt mondták: Az Istenes Szent János Tébolyda lakója vagy, százhetvenhatos a számod. Ne félj semmitől, barátok között vagy. Majd meglátod! Ne törődj semmivel, ezentúl mi viseljük gondodat. Szívesen tesszük. Nem jár köszönet érte. Az élelmen kívül, mely megőriz erőben, egészségben, szombatonként egy fél pint világot és egy pofa bagót is kapsz védőszentünk tiszteletére. Majd elősorolták jogait és kötelességeit, mert még jogai is voltak, bizony, annak ellenére, hogy mindenhol csak úgy záporozott rá a fene nagy jószág. Macmann, akit meglepett a hirtelen tegezés, mivel egész életében kitért az alamizsna elől, nem fogta fel mindjárt, hogy őhöz beszélnek. A szoba

vagy cella, ahol feküdt, megtelt fehér ruhás férfiakkal, nőkkel. Tolongtak az ágya körül, s akiknek csak hátrább jutott hely, lábujjhegyre állva ágaskodtak, a nyakukat nyújtogatták, hogy jobban lássák. A szónok természetesen élete virágában lévő férfi volt, vonásai gyengédséget és szigort árultak el, egyenlő mértékben, ráadásul csenevész szakállt viselt, nyilván, hogy még jobban hasonlítson Krisztushoz, őszintén szólva nem is rögtönzött, inkább olvasott vagy szónokolt, mert papír volt a kezében, és időnként nyugtalan pillantásokat vetett rá. Végül átadta Macmann-nak a papírt, az elmaradhatatlan ceruzacsonkkal, melynek előzőleg megnyálazta a hegyét, és kérte Macmant, hogy lássa el kézjegyével, hozzátéve, hogy merő formáság az egész. Amikor Macmann engedelmeskedett, mert félt, hogy megbüntetik, ha nem írja alá a papírt, vagy egyszerűen nem tudta, mit csinál, a másik elvette a papírt, megvizsgálta, majd így szólt: Mac, mi? És ekkor női hang felelt, roppant éles, kellemetlen női hang, mondván: Mann, Macmann a neve. Ez a nő Macmann mögött állt, ezért nem látta, s mindkét kezével az ágy rácsába kapaszkodott. Ki maga? – mondta a szakállas. És valaki így felelt: De hát Moll, nem látja, ő Moll! A szakállas a beszélő felé fordult, végigmérte, majd lesütötte szemét. Persze, persze – mondta –, beteg vagyok. S rövid szünet után hozzátette: Szép név. Csak nem lehetett tudni, hogy a szép Moll vagy a szép Macmann névre gondol-e. Ne tolakodjanak, az istenfáját! – mondta méltatlankodva. Aztán megfordult és felkiáltott: A bűdös francnak tolakszanak már! Tényleg egyre jobban megtelt a szoba az újabb kíváncsiskodók tömegével. Részemről megyek – mondta a szakállas. Akkor lökdösődve, tolongva, egymás hegyén-hátán mindenki elsőnek akart kimenni a szobából, Moll kivételével, aki nem mozdult. De amikor mind elmentek, az ajtóhoz lépett, bezárta, majd leült egy székre az ágy mellett. Szörnyen csúf, töpörödött vénasszony volt, arca és teste egyaránt leírhatatlanul csúnya. Bizonyos szerepet játszik az eljövendő nevezetes eseményekben, melyek, remélem, lehetővé teszik, hogy befejezzek mindent. Valami csontbetegség még jobban elcsúfította aszott, sárga karjait, de (első látásra) mégis nagy, vastag szája volt a legrútabb, szinte felzabálta fél arcát. Fülbevalónak két hosszú elefántcsont feszületet hordott, amelyek fejének legkisebb mozdulatára is vadul himbálóztak össze-vissza.

Itt megállok és közlöm, hogy roppant furcsán érzem magam. Delírium talán.

Macmann-nak úgy rémlett, hogy őt e személy gondjaira bízták. Úgy is volt. A vezetőség valóban elrendelte, hogy Moll viseli gondját a százhetvenhatosnak. Egyébként Moll még kérvényezte is, szolgálati úton. Ennivalót hozott (naponta egy nagy tányérral, előbb melegen ehette a beteg, aztán hidegen), reggelenként kiürítette az éjjeliedényt, és megtanította Macmann-t a mosakodásra. Persze fokozatosan. Arcát, kezét naponta meg kellett mosnia, és a többi testrészét is, egyiket a másik után, a hét folyamán, mondjuk hétfőn a lábát, kedden a lábszárát, térdig, szerdán a combját és így tovább, végül vasárnap a nyakát és a fülét, nem, vasárnapra felmentést kapott. Moll kisöpörte a szobát, időnként rendbe tette az ágyat, és különös öröme telt a magányos ablak tisztításában, melyet nem nyitottak ki soha. Ha Macmann tett valamit, Moll közölte vele, hogy megengedett dolgot művelt-e vagy sem, ha pedig tétlenkedett, Moll megmondta, hogy van-e vagy nincs joga a henyéléshez. Azt jelentené ez, hogy Moll ott töltötte mellette minden idejét? Nem, nyilván más dolga is akadt, egyéb teendők. Bár kezdetben, amikor Macmann még nem élte át minden idegszálával, micsoda hallatlan szerencse érte, Moll nemigen hagyta magára, sőt éjszakánként is jócskán virrasztott mellette. Kiderül a következő kis történetből, mennyire megértő volt Moll, és milyen jóindulatú. Egyszer, nem sokkal a felvétele után, Macmann rájött, hogy megszokott madárijesztő-jelmeze helyett valami durva anyagból, tán darócból varrt, hosszú ing van rajta. Azon nyomban, nagy hangon követelni kezdte a ruháját, valószínűleg zsebeinek tartalmával együtt, mert ezt ordította: A holmimat! A holmimat! Szóval nagy lármát csapott, dobálta magát az ágyon, két kézzel csépelte a takarót. Akkor Moll leült az ágya szélére, két kezét pedig a következőképpen helyezte el: egyiket Macmann két kezére, a másikat meg a homlokára, a Macmannéra vagy a magáéra. Olyan kicsi volt, hogy a lába nem ért le az ágyról a padlóra. Amikor Macmann kissé megnyugodott, Moll megmondta, hogy a ruhája már bizonyára nincs is meg, ezért nem kaphatja vissza, ami pedig a zsebeiből kiszedett tárgyakat illeti, azokat értéktelennek gondolták, így mindjárt el is dobták őket, egy kis ezüst késtartó kivételével, mely bármikor rendelkezésére áll. De e szavak annyira lesújtották Macmann-t, hogy Moll gyorsan hozzátette nevetve, hogy csak viccelt, és valójában kitisztították, kivasalták, rendbe hozták, fertőtlenítették, naftalinnal szórták be a ruháját, majd gondosan összehajtva egy dobozba tették, amire ráírták a nevet meg a

számot, és olyan biztos helyen van, mintha az Angol Bankban helyezték volna letétbe. De Macmann továbbra is lármásan követelte a holmiját, mintha egy árva szót sem értett volna az elhangzottakból, ezért Moll kénytelen volt emlékezetébe idézni a szabályzatot, mely szigorúan előírja, hogy az ápoltak semmi szín alatt nem kaphatják vissza a holmijukat, míg az intézetben tartózkodnak. De Macmann hevesen, indulatosan követelte a holmiját, különösen a kalapját, ezért Moll otthagya, kijelentette, hogy Macmann-nak elment az esze. Kis idő múlva visszajött, két ujjhegye közé csippentve a nevezetes kalapot, melyet tán a trágyadombon talált meg a veteményeskert végében, mondom, talán, mert ha mindent pontosan akarnánk tudni, nem érnénk a dolgok végére soha, mert a kalap össze volt kenve trágyával, és már majdnem teljesen elrohadt. Sőt mi több, azt is eltúrta, hogy Macmann feltegye a kalapot, még segített is neki felülni az ágyban, megigazította háta mögött a párnát, hogy kényelmesen üljön. Gyengéden nézte, amint az elvadult, öreg arc megenyhül, és a szőrszálak kusza rengetegében a száj mosolyogni próbál, az apró, vörös szemek pedig félénken őt keresik a hála jeléül, vagy a megtalált kalapot, a fejhez emelkedő, kalapot igazgató kezét, mely reszketegen hullt a takaróra. Végül hosszú pillantást váltottak, és Moll szája lassan ocsmány vigyorba torzult, amitől megrebbent Macmann szeme, mint az állaté, melyet merőn néz az idomárja, aztán félrefordult a tekintete. Vége a történetnek. Ez bizonyára ugyanaz a kalap, mely a síkság közepén veszett el, annyira hasonlít rá, no, persze, elkopott azóta. Lehet, hogy nem is ugyanazzal a Macmann-nal van dolgunk, a nagy fizikai és szellemi hasonlóság ellenére, bár ez csak olyanoknak szembetűnő, akik jól ismerik a múltó évek hatását. Macmannból persze annyi van a szigeten, mint a szemét, ráadásul fenemód nagyra vannak vele, hogy mind egyazon nevezetes tökzacskóból származnak. Szóval időnként roppant hasonlítottak egymásra, már-már szinte megtévesztően, még olyan ember sem tudja megkülönböztetni őket, aki őszintén jót akar nekik. Egyébként bármely testi-lelki roncs is megteszi ám, nem érdemes sokat nyomozni az emberek után. Ameddig eleven az illető, nem tévedhetünk, ő a bűnös. Macmann sokáig meg se moccant az ágyában, nem volt biztos benne, hogy tud-e járni vagy akár csak állni is, no meg, persze, félt, hogy igenis tud, és összeütközésbe kerül a vezetőséggel. Nézzük előbb az Istenes Szent János Téboldyában töltött idejének ezt az

első szakaszát. Aztán áttérünk a másodikra, sőt a harmadikra is, ha szükséges.

Egész sereg apró, különös jelt kellene leírnom, mely mind a helyzetemre utal, ha jól értem őket. De mintha kerülgetnék a lényegét a feljegyzéseim, valahogy megsemmisítik tulajdon tárgyukat. Tehát gyorsan lehűtöm magamban e különleges hevületet, csak órála beszélek, aki hatalmába kerítette a szerkezetem bizonyos részeit, nem mondom meg, hogy melyeket. A másikkal semmi baj. És én még inkább higgadást vártam!

Az elsőt, az ágyhoz kötöttség szakaszait, a viszony szép fejlődése jellemezte Macmann és őre között. Lassanként valami bensőséges kapcsolat alakult ki köztük, majd eljött az idő, amikor együtt feküdtek le és közöszültek, na persze, már amennyire tudtak. Mert öregek voltak, ugye, és tapasztalatlanok a testi szerelemben, így, természetesen, nem érezhették mindjárt, hogy az Isten is egymásnak teremtette őket. Mindenesetre Macmann emlékezetes látványt nyújtott, amint elkeseredett igyekezettel próbálta Moll nemi szervébe dugni a nemi szervét, mint párnát a huzatba jói széthúzva, ujjaival gyömöszölve befelé. De nem vesztették el a kedvüket, de nem ám, hanem egész jól belejöttek a játékba. Jóllehet mindkettő tökéletesen impotens volt, végül üggyel-bajjal mégis sikerült valami satnya kéjt kicsikarni petyhüdt, ernyedt ölelkezésükből, a bőr, a nyálkahártya és a képzelet ingerlésének útján. Így hát Moll, mert (akkoriban) ő volt a bőbeszédűbb, fel is kiáltott: Ó, bárcsak hatvan évvel ezelőtt találkoztunk volna! Ám az ide vezető hosszú úton mennyit, de mennyit turbékoltak összebújva, hányszor támadt riadalom a szívükben, milyen sokat matattak egymás testén, szégyenlősen, reszkető kézzel! És Macmann apránként már-már a magasröptű mondás értelmét is kihüvelyezte: Két ember egy pár. A társalgás művészetében is roppant léptekkel haladt most előre, és rövid idő alatt megtanulta, mikor kell azt mondani, igen, nem, még és elég. Ilyesmitől függ ám az igazi barátság! Sőt egyúttal az olvasás csodálatos világába is behatolt, mert Moll lánglelkű levelet írt neki, és saját kezűleg adta át őket. És az iskola emléke olyan makacs, na persze ha egyáltalán járt iskolába az illető, hogy hamarosan nem is kellett magyarázat, segítség, magától megértett mindent, kinyújtott karral, a lehető legmesszebbre tartva szemétől a papírlapot. Míg Macmann olvasott, Moll kissé félrehúzódott, és

lesütött szemmel mondogatta magában, na most éppen ott tart, ahol... És nem mozdult, amíg a borítékba visszatett papírlap zörgése hírül nem adta, hogy elolvasta hát. Akkor nagy hévvel a férfi felé fordult, épp jókor, mert látta, amint Macmann az ajkához érinti vagy a szívéhez szorítja a levelet. Újabb hátulgombolós emlék. Aztán Macmann visszaadta a levelet, és Moll a párnája alá tette a többihez, időrendi sorba rakta és rózsaszín szalaggal kötötte át őket. Sem formai, sem tartalmi szempontból nem voltak túlzottan változatos levelek, ami nagyban megkönnyítette Macmann dolgát. Nézzünk egy példát: Drágám! Egyetlen nap sem múlik el anélkül, hogy térden állva ne adnék hálát az Istennek, amiért megtaláltalak, mielőtt meghalok. Mert hamarosan mindketten meghalunk, ez napnál világosabb. Nem is kérek mást, csak hogy ugyanabban a pillanatban jöjjön értünk a halál. Egyébként nálam a gyógyszerész kulcsa. De használjuk ki ezt a pompás alkonyt, nem is számítottunk rá e hosszú, viharos nap végén! Ugye neked is ez a véleményed? Drágám! Bárcsak találkoztunk volna hetven évvel ezelőtt! Nem, így még jobb, így a legjobb, legalább nincs időnk megundorodni egymástól, nem nézzük végig, ahogy megöregszik a másik, s nem emlékszünk majd émelyegve a régi mámoros szédületre, nem várjuk egy harmadiktól, amit egymásnak nem tudunk megadni, röviden szólva, nem unjuk meg egymást. Szembe kell néznünk a dolgokkal, nem igaz, tubicám? Karodba zársz, köréd fonódik az enyém, ami, persze, nem nagy dolog az ifjúság vagy akár az érett kor szenvedélyes öleléseihez képest. De gondoljuk csak meg, hogy minden viszonylagos, és csődörnek, kancának megvan az igénye, ahogy nekünk is megvan a miénk! Igazán meglepő, hogy ilyen jól tartod magad. Milyen józan és mértékletes életed lehetett! Én persze szintén, bizonyára neked is feltűnt. Gondolj rá, kérlek, hogy nem minden a test, különösen a mi korunkban, és mutass szeretőket, akik olyan sokat elmondanak egymásnak a szemükkel, mint mi! A szemünkkel, melyek nemsokára mindent meglátnak, ami csak látható, és gyakran már-már leragadnak, gondolj a gyengéd pillantásokra, hiányzik ugyan belőlük a szenvedély, mégis olyan sokat jelentenek nekünk a szürke hétköznapi során, amikor kötelességeink elválasztanak egymástól. Arról se feledkezz meg, mivel, ugye, nincs titkolnivalónk, hogy sohasem voltam szép, sem jó alakú, hanem ronda és formátlan, legalábbis így hallottam mástól. Éppen a papa szokta mondogatni, hogy hozzám képest a bányarém világszép nádszálkisasszony. Ezt a remekbe szabott hasonlatot nem felejtettem el

soha. No és te, drágám? Életed virágában, amikor megdobogtathattad volna a lányok szívét, téged talán jóvágásúnak tartottak? Kötve hiszem. De most, öregen, alig valamivel vagyunk csúfabbak a többi korunkbelinél, sőt te még csak nem is vagy kopasz. Sose szolgáltunk, sose értettük a dolgokat, ezért, azt hiszem, megőriztünk valamit ifjúkori üdeségünkből, ártatlanságunkból. Tanulság: Most virradt fel számunkra a szerelem hajnala, használjuk ki ezt az időt, vannak körték, amelyek csak decemberre érnek meg! A módszereinkkel meg akár ne is törődj, bízd csak rám, majd meglátod, fogunk mi még örömet okozni egymásnak. Ami a franciázást illeti, nem osztom a nézetedet, szerintem a kitartó igyekezet a fő. Csak hadd dolgozzam rajtad egy kicsit, olyan finom lesz, hogy el se hiszed! Te drága vén kujon! Csak öreg csontjaink miatt kényelmetlen. Na hidd már el! De hát fogadjuk el egymást olyannak, amilyenek vagyunk. Elsősorban pedig nyugalom, csak nyugalom, ezek apróságok! Gondoljunk az éjszakára, amikor fáradtan összefonódunk a sötétben, egy ritmusra ver szívünk, hallgatjuk a szélzúgást, jól tudva, milyen szörnyű lenne odakint a téli éjben, no meg azt is, mit jelentünk egymásnak, feloldódva a névtelen nyomorúságban, szorosán átkarolva egymást. Így kell néznünk a dolgokat! Bátorság hát, imádott szőrös kicsikém, és szaftos, szopós puszik, tudod hová, a te Szopós Mollodtól. Ui. Már kértem osztrigát. Remélem, kapunk. Ebben a könnyed, csevegő hangnemben küldözgette Moll a vallomásait, tán attól tartva, hogy négy szemközt túlzottan szabad folyást engedne érzelmeinek, hetente háromszor-négyszer Macmann részére, aki sohasem felelt, mármint írásban, de egyébként minden más eszközzel Moll értésére adta, mennyire örül a leveleknek. Ám az idill vége felé, azaz kissé elkésve, amikor már ritkultak a levelek, Macmann, összeszedve szókincsét és utolsó erejét, különös versikéket kezdett írni a barátnőjéhez, mert úgy érezte, hogy Moll elhidegül tőle. De itt egy példa:

*Ím a bús magánynak vége
Szopós Moll és Szőrös Mac
Boldogság köszönt be végre
Szerelemben egyesültek
Bánat ellen
Egyesültek.*

Másik példa:

*A mi öreg szőrösünket
Szopósával kéz a kézben
Örök birtok várja őket
A közeli temetőben
Várja őket
Temetőben.*

Tíz-tizenkét verset is költött, nagyjából ebben a modorban, idejéből futotta. A szerelem mindegyikben nyomatékos hangsúlyt kapott, a szerelem, amit a szerző afféle halálos ragasztószernek tekintett, gyakran találkozunk e felfogással a misztikus szövegekben. Valósággal hihetetlen, hogy Macmann ilyen rövid idő alatt, meglehetősen nehéz kezdet után e fennkölt, éteri magasságba emelkedett. Bizony eltűnődik az ember, vajon mire vihette volna, ha valamivel fiatalabb korában ismerkedik meg az igazi nemi étellel.

Elkalandozom. Egy szót se!

Nehéz kezdet, szó se róla, mert Moll először őszinte visszatetszést keltett benne, különösen az ajkaitól iszonyodott, nagyjából ugyanazoktól az ajkaktól, melyeket néhány hónappal később gyönyörében nyögdecselve szopogatott. De először annyira undorodott, hogy amikor meglátta őket, nemcsak lehunyta a szemét, hanem a biztonság kedvéért még el is takarta a kezével. Tehát eleinte inkább Moll tékozolta az érzelmeit, őbenne lobogott nagyobb lánggal a szenvedély, éppen ez a magyarázata, hogy a végén aztán ő táncolt vissza, inkább neki volt szüksége minduntalan nógatásra. Bár talán csak egészségi okokból. Ami nem zárja ki azt a feltevést, hogy Moll egyszer csak úgy érezte, csalódott Macmannban, mégsem ő az igazi, és ő, mármint Moll, akart véget vetni a viszonyuknak, de kíméletesen, hogy meg ne bántsa Macmann. Sajnos azonban nem Mollról van szó, aki végül is csupán nőnemű lény, hanem Macmannról, és nem is a viszonyuk végéről, hanem az elejéről. Nem esik említés a kezdet és a vég közti rövid, gyorsan múló boldog időről, amikor az egyik felizzó szenvedélye átmenetileg azonos hőfokon ég a másik ellobbanó lángolásával. Mert ha csak akkor szerezhetünk is meg valamit, ha előzőleg nem volt a miénk, és aztán hamar

el is veszítjük, ez még nem ok a terjengős fecsegésre. Inkább beszéljenek a tények! Vegyük szemügyre a hangulatukat. Például : Egy nap, amikor Macmann már-már megszokta, hogy szeretik, de még nem viszonzta olyan hévvel, mint kicsit később, eltolta Moll arcát a magáétól, azzal a kifogással, hogy megszemlélné a fülbevalóját. De mivel Moll folytatni akarta a nyalakodást, ezért Macmann újra megfogta Moll vállát, és mintegy mellékesen megkérdezte: Minek az a két Jézus? S a kérdésben ott lappangott véleménye, amely szerint egy is bőven elég. Moll pedig lehetetlen kérdéssel válaszolt: Minek van két fülünk? De mindjárt jóvátette, és mosolyogva (semmiségeken is mosolygott) hozzáfűzte: Azok egyébként is a latrok, Jézus a számban van. Aztán kitátotta a száját, megfogta felső ajkát, és felhúzta füles főkötője felé. Akkor, a fogatlan íny egyhangúságát megtörve, jókora, sárga, odvas szemfog tűnt elő, amelyet, valószínűleg fúróval, kereszt alakúra csiszoltak. Naponta ötször megkefélem – mondta –, egyszer minden szent sebért. Másik kezének mutatóujjával megtapogatta. Mozog – mondta –, attól tartok, egy szép napon majd arra ébredek, hogy lenyeltem. Inkább ki kéne húzatni. Elengedte a felső ajkát, mely krikettütő csattanásával ugrott vissza a helyére. Ez az élmény nagy hatással volt Macmannra, ettől kezdve sokkal jobban ragaszkodott Mollhoz. És később, amikor Moll szájába dugta a nyelvét, gyönyörében nagy része volt e rothadt szentségnek. De hát van olyan szerelem, melyben ne jutnának szerephez ártalmatlan segédeszközök? Harisnyatartó is lehet, mondjuk, vagy izzadságelszívó a hónaljban. Időnként egyszerűen egy harmadiknak a képe. Néhány szót végül a lazuló kapcsolatról. Képtelenség. Nem megy.

Belefáradva a fáradtságomba, végső fehér hold, csak szánalom vagy az se. Meghalni, Moll előtt, rajta, vele, forogni, férfihulla női hullán, a szegény emberiség körül, akkor már soha többé nem kell meghalni a haldoklók közt. Még ennyi se, még ez se. Itt volt a holdam, alacsonyan, mélyen, ami keveset kívánhattam. S egy nap, nemsokára, egy evilági éjszakán, nemsokára, a föld alatt, egy haldokló majd azt mondja, amit én az evilági fényben: Még ennyi se, még ez se, és meghal, még csak szánalomban se lehet része.

Moll. Megölöm. Továbbra is gondoskodott Macmannról, de már nem volt a régi. Szolgálatá végeztével letelepedett egy székre a szoba közepén,

és nem mozdult. Ha Macmann hívta, az ágy szélére kuporodott, és még tapizni is hagyta magát. De látszott rajta, hogy máson jár az esze, szeretne minél előbb visszaülni a székre, és folytatni, amit elkezdett, mármint hasa lassú, kitartó dörgölését, két kézzel. Egyébként már bűzlött akkoriban. Sohasem volt valami kellemes szaga, de a kellemetlen szag meg a bűz között, mely akkortájt terjengett körülötte, ég és föld a különbség. A tetejében még a hányás is gyakran rájött. Olyankor elfordult, és csak görcsökben vonagló hátát mutatva szerelmének sokáig hányt a padlóra. Az okádék néha órákig ott maradt, míg Moll végre össze nem szedte utolsó erejét, és el nem takarította. Ha fél évszázaddal fiatalabb, terhesnek látszott volna. Közben bőségesen hullt a haja, és megvallotta Macmann-nak, hogy nem mer fésülni, nehogy teljesen megkopaszodjon. Mindent elmond nekem, gondolta Macmann elégedetten. Bár mindez semmi a bőrszíne elváltozásához képest, mert az szemlátomást változott sárgáról sáfrány árnyalatúra. De Macmann még töpörödött, bűzősen, hányadékkal bemocskolva is a karjába zárta volna. Bizonyára meg is teszi, ha Moll nagyja. Ugye megértjük Macmant (meg Mollt is). Mert ha egy mérhetetlen hosszú élet végén az egyetlen viszonzott szerelmének tárgya közelében van valaki, természetes, hogy ki akarja használni az időt, amíg nem késő, ügyet se vet a viszolygásra, ami csak langyosoknak való, de az ilyesmi nem állhatja útját a szerelemnek, ha istenigazában lángol. Jóllehet minden jel arra utalt, hogy Moll csak rosszkedvű, Macmann mégis elhidegülést érzett viselkedésében. S talán igaza is volt. Az biztos, hogy Moll minél jobban elhúzódott, Macmann annál makacsabban üldözte szerelmével, ami ugye mégis elég ritka és szokatlan jelenség, érdemes hát említenünk. Amikor Moll a férfi felé fordult és ránézett (időnként még ez is előfordult), olyan tekintettel, amelyből szerelmet és határtalan szánalmat olvasott ki, Macmannon valóságos örület lett úrrá, vadul csépelte öklével a mellét, fejét, nem kímélte a matracot sem, dobálta magát, vonaglott, üvöltözött, remélve, hogy Moll talán megkönyörül rajta, babusgatja, letörli a könnyeit, mint amikor a kalapját követelte. De nem. Hiába csapkodott, vonaglott, óbégatott, Molltól aztán csinálhatott, amit akar, még ki is ment a szobából, ha a férfi sokáig nem tért észre. Akkor aztán Macmann egyedül cirkuszolt tovább, ami ugye bizonyítja, hogy nem megjárta csupán a felindulást, bár tán azzal gyanúsította Mollt, hogy ott marad az ajtó mögött, hallgatózni. Majd amikor lecsillapodott, vagy netán a színjátéktól kimerült, azon

bánkódott, hogy véget ért a menedék, a jótékonyság és az emberi gyengédség hosszú biztonsága. Sőt a téves okfejtésben olyan messzire jutott, hogy már latolgatni kezdte, vajon milyen jogon gondoskodnak róla. Szóval Macmannra bizony nehéz idők jártak. Mollra szintén, kétségkívül, nem is vitás, szó se róla. Akkoriban hullott ki a szemfoga, csak úgy, magától, fényes nappal szerencsére, könnyen meg is találta hát, és biztonságba helyezte. Amikor elmondta, Macmann azt gondolta: Nem is olyan régen nekem adta volna, de legalább megmutatja. Aztán meg eszébe jutott: Ha úgy tetszik neki, akár meg sem említi, tehát mégiscsak bizalom és ragaszkodás jele, hogy elmondta egyáltalán. Majd megfordult a fejében a gondolat: Persze mindenképpen észrevettem volna, amikor beszél vagy mosolyog. Végül: De hát már nem beszél, és nem is mosolyog. Egy nap, kora reggel egy férfi lépett a szobába, akit Macmann sohasem látott, és azt mondta, hogy Moll meghalt. Egy-egy nő mégiscsak beadja a kulcsot! Nevem Lemuel – mondta –, bár a szüleim valószínűleg árják voltak, ezentúl én viselem gondodat. Itt a kásád! Edd meg, míg meleg!

Még egy utolsó erőfeszítés. Lemuel inkább hülyének látszott, mint gonosznak, pedig nagyon is gonosz volt. Amikor Macmann, aki egyre jobban nyugtalankodott a helyzete miatt, sőt mi több, érthetően meg is tudta fogalmazni a néhány gondolatfoszlány kis részét, ami megfordult az agyában, mondom, amikor Macmann felvilágosítást kért Lemuelről, csak a legritkább esetben kapott azonnal választ. Például ha azt kérdezte tőle, hogy az Istenes Szent János Menhely magánintézmény-e vagy a Köztársaság tartja fent, aggok és nyomorékok háza-e vagy tébolyda, ha beszípkázták az embert, ki lehet-e jutni innen, és ha igen, mi módon, Lemuel hosszasan töprengett, tíz percig, néha negyedóraig is, mozdulatlanul, vagy ha úgy tetszik, a fejét, esetleg a hóna alját vakarva, mintha ilyen kérdések soha eszébe se jutottak volna, bár talán egészen mást forgatott a fejében. És ha Macmann türelmetlen volt, vagy azt hitte, rosszul fejezte ki magát, és megismételte a mondókáját, Lemuel ellentmondást nem tűrő mozdulattal elhallgattatta. Ilyen volt ez a Lemuel, bizonyos szempontból. Vagy leírhatatlan idegességtől remegve felkiáltott: Hadd gondolkozzam, te ganéj! Végül többnyire azt mondta, hogy fogalma sincs. De gyakran eszeveszett jókedve támadt. Ilyenkor hozzátette: Na, majd utánanézek. Elővette noteszét, mely akkora volt, mint valami hajónapló, és motyogva

feljegyezte: Magán vagy állami, bolondok vagy olyanok, mint mi, hogy lehetne kijutni stb. Akkor aztán Macmann akár mérget vehetett rá, hogy egy árva szót se hall többé ezekről a dolgokról. Felkelhetek? – mondta egy nap. Már Moll idejében is többször hangoztatta, hogy szeretne felkelni és kimenni a friss levegőre, de csak félénken, mintha a jó ég tudja, mit kérne. Moll megmondta neki, hogy ha jól viselkedik, egyszer majd felkelhet, sőt kimehet, és szívhatja a fennsík tiszta levegőjét, és akkor majd a nagyteremben, ahol a személyzet összegyűlik hajnalban, szolgálat vagy lefekvés előtt, értesítést lát a hirdetőtáblán a következő szöveggel: A százhetvenhatos keljen fel és menjen ki. Mert a szabályzattal szemben Moll nem ismert tréfát, hangja még a szerelem szavát is elnémította benne, ahányszor csak felharsant. Gondoljunk például az osztrigaügyre! A vezetőség megtiltotta, hogy osztrigát szerezzen be, a szabályzat megfelelő pontjára hivatkozva, és bár könnyűszerrel hozzájutott volna külső összekötők révén, Macmann színét se látta osztrigának soha. De Lemuel más fából faragták, ő nem lovagok a szabályzaton, sőt mintha csak nagyon felületesen ismerte volna a pontjait. Emelkedettebb szempontból még az a kérdés is felmerülhetett volna, vajon nem hiányzik-e nála egy kerék. Ha a gondolkodás gyötrelmeitől nem vert gyökeret hosszú percekre a lába, jöttment szakadatlan, súlyos léptekkel, dühösen, tántorogva, hadonászva handabandázott, érthetetlen hangokat hallatott. Valósággal elevenen megnyúlták az emlékei, képzeletében csak úgy nyüzsögtek a kobrák, nem mert tűnődni, sem gondolkodni, mégse tudta megállni, hogy ne tűnődjön, ne gondolkodjon, ezért állandóan üvöltözött. Két okból is ordította. Szorongó félelmében és azért, hogy távol tartsa magától a nyomasztó képeket, bár e kétféle üvöltés roppant hasonlított. A fizikai fájdalom viszont mindig segítségére sietett, egyszer felhúzta a nadrágszárát, megmutatta Macmann-nak véraláfutásokkal, sebhelyekkel és zúzódásokkal borított sípcsontját. Majd villámgyorsan kalapácsot varázsolt elő a belső zsebéből, és olyan hatalmas ütést mért a régi sebekre, hogy menten hanyatt vágódott fájdalmában. De legszívesebben a fejét ütötte a kalapáccsal, ami érthető ugye, mert az is csontos, érzékeny testrész, könnyen elérhető, abban székelnek az ocsmányságok, a disznóságok, akkor meg azt kell ütnünk, és nem a lábunkat például, ami semmiről se tehet Ez már igazán emberi dolog! Felkelhetek? – kiáltott fel Macmann. Lemuel mozdulatlaná dermedt. Miii? – üvöltötte. Felkelni! – kiabálta Macmann. Szeretnék felkelni! Felkelni!

Meglátogattak. Egész jó volt. Szórakozott voltam, figyelmetlen. Enyhe túlzás. Tűrhető volt. Máson járt az eszem. Valaki más szenvedett. Szóval meglátogattak. Visszahoztak a haldoklásból. Ha nekik ez kell! Nem sokat tudnak, na meg én sem, de ők fene nagy bölcsnek képzelik magukat. Repülő száll felettem, alacsonyan, mennydörgés robajával. Egyáltalán nem hasonlít mennydörgésre ez a zaj, azt mondják, mennydörgésre hasonlít, de nem gondolják komolyan, hangos zaj, és vége egy pillanat alatt, semmi több, nem hasonlít másra. Most hallom itt először, ha nem tévedek. De hallottam repülőket másutt, és láttam is őket a levegőben, láttam a levegőben az első repülőket meg a legmodernebbeket is, azért nem a legmodernebbek, csak az utolsó előtti szériát. De mennyire. Esküszöm, hogy láttam a levegőben az egyik első repülőszaltót. Nem féltem. A lóversenypálya fölött volt, anyámmal voltam, fogta a kezem. Anyám mondogatta: Csoda történt, valóságos csoda. Én nem úgy gondoltam. Ritkán voltunk azonos véleményen. Egy nap sétáltunk az úton, nagyon meredek lejtőn tartottunk hazafelé, azt hiszem, szép számmal akadnak meredek dombok az emlékeim között, folyton összetévesztem őket Emlékszem az ég kékjére. Azt kérdeztem: Ugye, mama, az ég sokkal messzebb van, mint ahogy látszik? Nem gúnyolódtam, egyszerűen a mérföldek számára gondoltam, melyek elválasztanak tőle. Azt felelte: Pontosan olyan messze van, ahogy látszik. Igaza volt. De akkor nagyon rosszulest ez a válasz. Ma is látom azt a helyet, a Tyler-kapuvál szemben. A félszemű kertészt, aki pofaszakállt viselt. Ez az, fecsegjünk csak! Látszott a tenger, a szigetek, a félszigetek, a földszorosok, az északnak és délnek húzódó part, a mólók íve a kikötőben. A hentestől jöttünk. Anyám? Talán csak hallottam ezt a történetet valakitől, aki jónak találta. Micsoda történeteket hallottam a régi szép időkben! Mindenesetre szarban vagyok. A repülő talán kétszáz mérföldes sebességgel húzott el itt. Nem is rossz sebesség aránylag. Lélekben vele vagyok, az biztos. Lélekben mindig ott voltam mindenhol. Testben nem. Olyan hülye azért nem vagyok. Na most a programomat, a program végét! Azt hiszik, összezavarhatnak, elterelhetik figyelmemet a programjaimról. Hülyék, mint a segg. Tehát a programom: látogatás, különféle megjegyzések, Macmann (folytatás), visszatérés a haláltusára, Macmann (folytatás), majd vegyesen Macmann és a haláltusa, ameddig csak lehet. Nem tőlem függ, a ceruzabelem nem tart örökké, a

füzetem se, Macmann sem, rólam nem is szólva, a látszat ellenére. E pillanatban csak azt kérem, hogy egyszerre legyen vége mindennek. Hacsak valami közbe nem jön. Persze. Na most már tudunk mindent. A látogató. Jókora ütést éreztem a fejemen. Talán már itt volt egy ideje. Az emberek nem szívesen várnak sokáig, felhívják magukra a figyelmet. Ez csak emberi dolog! Bizonyára először szólongatott, és csak utána ütött meg. Nem tudom, mit akart. Most nincs itt. De mégis. Micsoda ötlet, csak úgy fejbe vágni az embert! Különös fény világít azóta itt, csak semmi túlzás, gyenge és mégis ragyogó, tán félig agyonvert az az ember. A szája kinyílt, az ajka mozgott, de egy kukkot se hallottam. Mintha egy árva szót se szólt volna. Pedig nem vagyok süket, a repülő is bizonyítja, ha nem hallok semmit, akkor nincs mit hallani. Bár tán csak kizárólag az emberi hangokra nem reagálok. Jómagam például nem adok semmiféle hangot, de tényleg, egyáltalán semmilyen. Pedig lélegzem, köhögök, nyögdécselek, nyelek nagyokat, úgyszólván a fülem közvetlen közelében, igen, sziklaszilárd meggyőződés. Szóval fogalmam sincs, minek köszönhetem a megtiszteltetést. Dühösnek látszott. Leírom? Miért ne. Tán fontos. Jól láttam. Divatjamúlt fekete öltöny, vagy tán megint ilyen a divat, fekete nyakkendő, hófehér ing, hosszú, az egész kezét majdnem teljesen elfedő kézelő, hollófekete haj, borotvált, hosszúkás, gyászos, halálsápadt arc, tompa fényű, sötét szem, középtermet, a keménykalap könnyedén kézzel tartva az alhason, majd egy pillanat alatt a fejen, egy gyors, hihetetlenül pontos mozdulat nyomán. A szivarzsebéből colstok állt ki a fehér zsebkendő mögül. Először temetkezési vállalkozónak néztem, aki dühös, hogy korán hívták. Jó ideig itt volt, hét óra hosszat legalább. Talán remélte, hogy kilehelem a párámat, mielőtt elmegy, úgy időt, fáradságot takarít meg. Már-már azt hittem, kikészít. A nyavalyát! Az bűn lett volna. Hat óra tájban mehetett el, lejárt a műszakja. Azóta fog körül ez a különös fény. Jobban mondva akkor ment el először, aztán néhány óra múlva visszajött, majd végképp elment. Szóval kilenctől tizenkettőig és tizennégy órától tizennyolcig volt itt. Sokat nézegette az óráját. Egy vacak zsebórát. Holnap visszajön tán. Délelőtt ütött meg, úgy tíz körül. Délután nem bántott, bár nem láttam meg mindjárt, amikor észrevettem, már itt állt az ágy mellett. Délelőtről beszélek és délutánról meg a napnak erről meg arról az órájáról, de ha emberekről beszélünk, a helyükbe kell képzelnünk magunkat, ami nem is olyan nehéz. Csak egy dologról ne beszéljünk soha! A

boldogságunkról. Még csak ne is gondoljunk rá! Az ágy mellett állt és figyelt. Amikor látta, hogy mozog az ajkam, mert beszélni próbáltam, fölém hajolt. Lett volna mit kérnem tőle, például a botomat. Elutasítja, egész biztos. Akkor összekulcsolt kézzel, könnyezve rimázkodtam volna ezért a kis szívességért. E megaláztatástól kímélt meg a némaságom. A hangom már elnémult, nemsokára a többi is bedöglük. Akár fel is írhattam volna a füzetbe: Adja vissza a botomat, kérem! Vagy: Legyen szíves, adja ide a botomat! De a takaró alá rejtettem a füzetet, nehogy elvegye. Akkor rejtettem el, amikor már itt volt egy ideje (különben nem üthetett volna meg), és nézte, hogy írok, mert éppen írtam, amikor jött, így könnyen elvehette volna a füzetet, ha kedve tartja, nem is gondoltam rá, hogy figyel minden mozdulatomat, voltaképpen tehát csak felhívtam a figyelmét a tárgyra, melyet el akartam rejteni előle. Ezt aztán alaposan átgondoltam. Mert már csak ez a füzet maradt meg nekem a javaim közül, ragaszkodom hát hozzá. Ez csak emberi dolog! Persze itt van még a ceruzabél is, de mit kezdjek vele, ha egyszer nincs papírom? Ebédszünetben biztos azt gondolta: Nagyon dédelgeti azt a füzetet, délután majd elveszem tőle. De amikor visszajött, a füzet már nem volt ott, ahol utoljára látta. Ravasz dolog, mi? Az esernyőjét említettem? Acélpenge van a nyelében. Hol az egyik, hol a másik kezében fogta, és rátámaszkodott az ágy mellett. Meghajlott a nyele. Turkált vele az ágyamban, emelgette a takarókat. Azt hittem, a hosszú, hegyes pengével öl meg, egyszerűen szíven szúr. Szándékos emberölés, így mondják. Holnap visszajön tán, állig felfegyverezve, segéd kíséretében, most már jobban ismeri a helyszínt. Ha ő megfigyelt engem, hát én is megfigyeltem őt. Úgy rémlik, órákig néztünk farkasszemet. Azt hihette, majd még én sütöm le a szemem, csak mert öreg és kakochimiás vagyok. Nyomorult seggfej. Jó régen láttam utoljára ilyen barmot, kocsányon ült hát a szemem, csak nem tudtam, hihetek-e neki. Azt gondoltam, na ez mindjárt elbődül. És micsoda pofákat vágott! Ejnye, majdnem elfeledtem! Egyszer, amikor már nem tudta tán elviselni a szagot, besurrant az ágy és a fal közé, megpróbálta kinyitni az ablakot. Nem sikerült. Délelőtt le sem vettem róla a szemem. De délután aludtam egy keveset. Nem tudom, eközben mit csinált, turkált a holmimban valószínűleg, az esernyőjével, mert most szanaszét hevernek a dolgaim. Egy pillanatra úgy éreztem, tán a temetkezési vállalkozó küldte. Akik eddig életben tartottak, szerény temetésről is gondoskodnak. Itt nyugszik Malone,

vége, no meg ráírják még a fejfára a születésem és a halálom időpontját, hadd legyen azért az embereknek halvány fogalmuk, milyen sokáig mentegetőzött, hogy egyáltalán a világon van, meg hát a névrokonai miatt is, akiből nagyon sok van a szigeten és a túlvilágon szintén. Furcsa módon, tudtommal egyetleneggyel sem találkoztam soha. Bár van időm. Itt nyugszik egy szegény seggfej, övé marad ez a nyughely. De csak egy pillanatig gondoltam ezt, legfeljebb félóráskáig. Aztán más szerepekkel is felruháztam, de valahogy azok se voltak jók. Igazán különös, hogy folyton tudni akarjuk, kivel van dolgunk, hogy az a valaki miből él, és mit akar tőlünk. Bár jól állt neki a gyász, a keménykalap, és könnyed eleganciával kezelte az esernyőt, egy darabig mégis úgy éreztem, álruhát visel vagy színészkedik. De hát miért? Kérdem, miért? Egyszer csak, megint egyszer, megrémült, felgyorsult a lélegzete, és elment az ágytól. Akkor vettem észre, hogy sárga cipőt hord, ami leírhatatlan hatást gyakorolt rám. Vastag, friss sár borította a cipőt, azon tűnődtem, vajon miféle mocsáron gázolhatott át, míg eljutott hozzám. Talán keresett valamit? Vajon mit? Kitépek egy lapot a füzetemből, feljegyzek néhány kérdést, és megmutatom neki, ha holnap, ma vagy bármikor visszajön. 1. Ki maga? 2. Miből él? 3. Mit akar tőlem? 4. Keres valamit? Mit? 5. Miért haragszik? 6. Megbántottam? 7. Tud valamit rólam? 8. Nem kellett volna megütnie. 9. Adja vissza a botomat! 10. Magánvállalkozó? 11. Ha nem, ki a megbízója? 12. Rakja rendbe a holmimat! 13. Miért nem kapok levest? 14. Miért nem ürítik ki a két bilimet? 15. Mit gondol, mennyi időm van hátra? Sok? 16. Kérhetek egy szívességet? 17. Elfogadom a feltételeit. 18. Miért hord sárga cipőt, és hol sározta be ennyire? 19. Adna egy ceruzacsonkot? 20. Számozza meg a válaszait! 21. Ne menjen el, még nem fejeztem be! Elég lesz egy lap? Biztos kevés maradt Esetleg kérhetek radírt. 22. Kölcsönözne egy radírt? Amikor elment, azt gondoltam, már láttam valahol. És akiket láttam, azok láttak engem is, ezért kezeskedem. Na de kiről nem mondhatjuk, hogy ismerjük? Micsoda hülyeség! Meg aztán este olyan messze van a reggel. Megszoktam azt az embert. Már nem is tartottam szemmel. Rá gondoltam, igyekeztem megérteni, ami nem fér össze a megfigyeléssel. Még azt se láttam, mikor ment el. Persze, nem tűnt el, mint a kámfor, hallottam az óralánca csörgését, amikor kivette a zsebéből, az esernyő elégedett kopogását a padlón, hallottam, hogy megfordul, hallottam az ajtó felé tartó gyors lépteit, az ajtó zajtalan csukódását, és végül, bemejtem-e vallani,

bizony távolodó, vidám fütyörészését is hallottam. Csak nem hagytam ki valamit? Apró dolgokat, semmiségeket, amelyek eszembe jutnak később, és akkor majd világosabban látom a történeteket, és így szólok: Ó, ha ezt tudtam volna, bezzeg most már késő! Igen, lassanként olyannak látom, amilyen volt, vagy amilyennek lennie kellett volna, hogy azt mondhassam, már megint: Késő, már késő. Az az érzésem. Vagy most látogatások hosszú sora következik talán, esetleg más és más jön mindig. Sokan jönnek, váltják egymást. Az emberem holnap kamáslit, lovaglónadrágot és zokésapkát visel netán, a kezében korbácsot tart esernyő helyett, és lópatkót tűz a gomblyukába. Bizony, mindenkinek el kellene most vonulnia itt, akit csak láttam életemben. Talán még nők is lesznek és gyerekek, mert gyerekeket is láttam, mindegyikük kezében lesz valami, amire támaszkodhat, no meg turkálhat a holmimban, először jót rásóznak a fejemre, aztán egész nap csak néznek rám, dühösen, undorral. Átdolgozom a kérdőívemet, hiszen már nemcsak egy emberhez fordulok vele, hanem sokakhoz. Akad majd tán közöttük egy, valamikor esetleg, aki feledve az előírásokat, visszaadja a botom. Vagy elkapom az egyiket, például egy kislányt, megszorogatom a nyakát, félig megfojtom, a frászt csak félig, majdnem halálra fojtogatom, akkor aztán visszaadja a botom, hoz levest, kiüríti a két bilimet, megcsókol, cirógat, rám mosolyog, ideadja a kalapom, velem marad, követi a halottaskocsit a zsebkendőjébe pityeregve. Nahát, milyen jó lenne! Olyan jó ember vagyok, annyira jó, hogyhogya senki nem vette észre soha? Kislány kellene ide, bizony, előttem vetközne, le is feküdne velem, rajtam kívül nem lenne senkije, az ajtóhoz tolnám az ágyat, nehogy elszökjön, akkor viszont kiugrana az ablakon, ha tudnák, hogy velem van, kettőnknek hoznának levest, megtanítanám szeretetre és gyűlöletre, nem felejtene el soha, boldogan halnék meg, lezárná a szemem, bedugaszolná a seggem, a szabályzatnak megfelelően. Malone, vén hímrinyó, nyugalom, ne gyötörd magad! Végül is meddig képes böjtölni az ember? A corki polgármester hihetetlenül sokáig bírta, de ő fiatal volt, politikai meggyőződése, sőt valószínűleg emberi meggyőződése is voltak. Néha ivott egy korty vizet, valószínűleg cukrosat. Egy kis vizet, könnyörgök! De hát miért nem vagyok szomjas? Biztos locsolnak belülről a váladékaim. Igen, beszéljünk rólam egy kicsit, szabaduljunk már ettől a csürhétől! Micsoda fény! Csak nem a mennyország kapujában vagyok? A fejem. Valósággal lángol, mintha olaj fortyogna benne. Mibe döglöm meg végül? Agyvérzés? Túl szép lenne. Bár

a fejfájás szinte elviselhetetlen. Lüktető fejkörcs, összetéveszt valakivel a halál. A szívben van a hiba, bedöglök lassan, mint a gyufakirály szíve. Hogy is hívták? Schneider? Schoeder? Már nem tudom. Egyébként a szív is ég szégyenében, szégyell engem, őket, mindent, csak verni nem szégyell. Semmi komoly baja, csak idegeskedik. Ki tudja, végül tán a lélegzetem akad el. A vallomások idején micsoda szédítő moraj! No meg előttük és utánuk is. Hajnalt jelez az ablak, szétszórtan tépázott esőfelhők. Jó mutatást! Távolságban a vörösen sziporkázó homálytól. Igen, nehezen lélegzem, mozdulatlan a mellkasom, fojtogat a levegő, talán kevés az oxigén. A törpe Macmann az óriási, hajladozó, sötét felhők alatt a dühöngő tengert kémleli. A többiek is ott vannak vagy az ablaknál, mint én, de ők állnak, biztos járóbetegek, biztos, hogy odavitték őket, nem, nem mint én, nem segít itt senki senkinek, a didergő nyárfaágakba kapaszkodva vagy az ablaknál állva fülelnek. De előbb talán magammal végeznék, amennyiben persze lehetséges ilyesmi. Kínos lassúsággal megy a dolog, ennél már csak gyorsabban mehet, tán ez az egyetlen vigasz. Emlékeztető: pótlás a kérdőívhez. Ha netán van egy szál gyufája, kérem, gyújtsa meg! Hogyhogy egy árva szót sem hallottam, amikor beszélt, viszont amikor elment, jól hallottam a füttyörészést? Talán megjátszotta csupán, hogy beszél, így akarta elhíttetni, hogy megsüketültem. Most hallok valamit? Na? Nem. Sem a szelet, sem a tengert, sem a papírzörgést, még a tüdőmből nagy kínna kiáramló levegőt sem. S a mormolást? Megszámlálhatatlan hang moraja. Nem értem. Távoli kezemmel forgatom a maradék lapokat. Elég lesz. Az életem ez a füzet, ez a nagy iskolai füzet, jó ideig eltartott, míg beletörődtem. Mégsem dobom el. Mert azokról is írok, még egyszer, utoljára, akiket segítségül hívtam, hogy haljanak meg velem, de rosszul hívtam őket, mert nem értették meg. Pihenő.

Hálóingére hosszú, bokájáig érő csíkos köpenyt öltve, fején a Moll jóvoltából visszanyert kalappal, Macmann szorgalmasan levegőzött, még ítéletidőben is, reggeltől estig. Sőt gyakran előfordult, hogy keresni kellett lámpással a sötétben, hogy visszavigyék a cellájába, mert nem felelt a harang hívó szavára, sem Lemuel, sem később a többi ör kiabálására, fenyegetésére. Akkor a botokkal, lámpákkal felfegyverzett, fehér köpenyes örök legyező alakban indultak az épülettől a park felé, csapkodva a bozótot, cserjét meg a bokrokat, szölongatva a szökevényt, szörnyű büntetésekkel

fenyegetőztek, ha azonnal nem jön elő. De hamar rájöttek, hogy mindig ugyanott rejtőzködik, ha elrejtőzik, és fölösleges megerősített készültséggel kivonulni. Attól fogva Lemuel, ahányszor csak szükség volt rá, egyedül indult, csendben, mint mindig, ha tudta, mi a teendő, a bozóthoz, amelyben Macmann vackot ásott magának. Atyaisten! És gyakran jó ideig együtt maradtak a bozótban, összebújva, mert szűk volt az odú, szótlánul, talán az éjszaka hangjait hallgatták, a baglyokat, a szélzúgást a fák között, a tengert, ha éppen háborgott, és hallatta a hangját, meg más éjszakai zajokat, melyekről nem tudjuk, mit jelentenek. Az is előfordult, hogy Macmann, ráunva a társaságra, egyedül tért vissza a szobájába, Lemuel csak sokkal később követte. Igazi angolpark volt, bár messze vagyunk Angliától, szinte hihetetlenül elhanyagolt állapotban, a növényzet zabolátlanul burjánzott, a fakoronák összehajoltak, egymásra dőltek a magasban, mindenütt cserjék, bokrok, vadvirágok nőttek, és gaz, lebírhatatlanul vágyódva földre, fényre. Egy este Macmann egy kiszáradt szederfáról letört ággal jött vissza az épületbe, botot akart csinálni belőle, amelyre támaszkodhat járás közben, de Lemuel elvette, és sokáig ütötte-verte az ággal, nem, nem jó, Lemuel intett egy Pat nevű örnek, aki külsőre vézna volt, de valójában igazi vadállat, és azt mondta neki: Gondod legyen rá, Pat! Akkor Pat kicsavarta Macmann kezéből a faágat, pedig elkeseredetten (szorongatta két kézzel, mert látta, hogy rosszra fordul a dolog, és agyba-főbe verte Macmannt, amíg csak Lemuel nem mondta, hogy már abbahagyhatja, sőt még utána is csépelte egy kicsit. Mindezt egy árva szó magyarázat nélkül. És valamivel később, amikor Macmann a sétájáról egy jácinttal tért vissza, melyet gyökerestül szakított ki a földből, mintha csak egyszerűen letörné a szárát, remélve, hogy így egy kicsit tovább él, Lemuel vadul nekirontott, kitépte kezéből a kedves virágot, és megfenyegette, hogy megint átadja Jacknek, nem, Patnek, Jack az más. De nem részesült semmiféle megrovásban, amiért jóformán teljesen elpusztított egy bokrot, borostyánt, rejtekhelyet keresve magának. Bár bizonyíték nem szólt ellene, tehát nincs ebben semmi különös. Ha kihallgatták volna, biztos megmondja az igazat, mert úgy vélte, semmi rosszat sem követett el. De valószínűleg azzal gyanúsították, hogy folyton csak tagad, hazudozik, tehát felesleges faggatni. Az Istenes Szent János Menhelyen egyébként sem hallgattak ki soha senkit, egyszerűen csak büntettek vagy nem büntettek, roppant sajátos logika alapján. Mert ha jól meggondoljuk, ugyan milyen alapon állítható valakiről, aki virágot tart a

kezében, hogy ő is tépte le? Vagy netán az a puszta tény, hogy virág van az illető kezében, már önmagában is kihágásnak minősül, rejtegetésnek számít? Akkor viszont nem kellett volna nyíltan és egyértelműen felvilágosítani az érdekelteket, hogy a büntudat ne csupán kövesse, hanem előzze meg a bűnös cselekedetet? Na így már jól hangzik a kérdés, igazán takaros. Kék-fehér csíkos köpenyük miatt, mely olyan volt, akár a raboké, senki sem téveszthette össze a Macmannokat Lemuellel, Pattel, Jackkel és a többi örrel. Rengeteg madár élt a dús lombú fakoronák közt, mindenféle madár, egész évben, és semmitől sem féltek, legfeljebb egymástól, olyanok is akadtak, amelyek nyáron vagy télen elrepültek más vidékre, a következő télen vagy nyáron meg visszajöttek, igen, nagyjából jól mondom. Hangjukkal megtelt a levegő, különösen hajnalban és alkonyatkor, csapatostul repültek el reggel, például a varjak vagy a seregélyek, a távoli vetésekre, este meg örömmel tértek vissza a szentélyükbe, ahol őrszemeik fogadták őket. Viharos időben itt pihent meg a rengeteg sirály, aztán folytatta útját a szárazföld belsejébe. Hosszasan köröztek a metsző, hűvös levegőben, dühösen kiáltozva, majd letelepedtek a fűbe vagy az épületek tetejére, nem bízva a fában. De mindez mellékes, mint annyi más. Minden csak kifogás, ürügy, nem egyéb, Sapo és a madarak, Moll, a parasztok, s akik a városban egymást keresik, majd menekülnek egymástól, a kételyeim, melyek nem érdekelnek, a helyzetem, a javaim, csak kifogás, kerülgetem a lényegét, hogy vége az egésznek, nincs más hátra, mint megadni magam, és elmenni csendben, huzavona nélkül, ha nem is tetszik a nagyérdemű közönségnek. Igen, hiába, mégis nehéz itt hagyni mindent. A bánattól megtört szem tekintete még egyszer könnyörgőn megállapodik mindenben, búcsúzóul, ez az utolsó néma fohász, az igazi, mely már nem kér semmit. A meghallgatás halvány reménye ilyenkor éleszti újjá a holt vágyakat, s moraj támad a néma világban, szelíden, szemrehányóan, susogva, hogy késő már a kétségbeesés. Nincs ennél megnyugtatóbb utolsó kenet. Nézzünk valami mást. A fennsík

Mégis folytatni próbálom. A fennsík tiszta levegője. Csakugyan fennsík volt, Moll nem hazudott, vagy inkább magaslat, melyet szelíd lankák határoltak. A Szent János Menhely elfoglalta az egész dombtetőt, a szél jóformán szakadatlan fújtt itt, cibálva az évszázados, vén fákat, ágakat törve le, megtépázva a bokrokat, felborzolva a cserjét, földre simítva a

füvet, leveleket, virágokat ragadva magával, remélem, nem felejtettem ki semmit. Jól van. Magas fal fogta körül a kertet, de nem takarta el a kilátást, csak akkor, ha a tövében állt az ember. Hogy lehet az? Hát úgy, hogy lejtett, emelkedett a talaj, Sziklásnak hívták a tetőpontját, a sziklák miatt, ahonnan nagyszerű kilátás nyílt a síkságra, a tengerre, a hegyekre, a város füstjére és az intézeti épületekre, melyek zömöken, vaskosan emelkedtek ki a háttérből a nagy távolság ellenére, időnként apró, fehér pelyhek jelentek meg és tűntek el körülöttük, a jövő-menő fehér ruhás örök látszottak pelyheknek messziről, no meg talán a... majdnem azt mondtam, a rabok is, mivel e távolságból nem lehetett kivenni a köpeny csíkozását, még az alakját se, tehát, az első meglepetés múltán, az embernek csak az juthatott eszébe: férfiak és nők, szóval emberek, csupán ez biztos. Még patak is csordogált a kertben... de most már a francba az egészszel. Vajon hol lehetett a forrása? Tán a föld alatt. Röviden, valóságos kis Éden annak, aki szereti a kusza összevisszaságot. Macmann néha már azon tűnődött, mi hiányzik a boldogságához. Járkálhatott a szabad levegőn kora reggeltől késő estig, dús növényzet fogta körül, szinte beburkolta, elrejtette, tápláléka és vacska ingyen biztosítva, nagyszerű látképek mindenfelé örök ellenségeire, minimális zaklatás és rugdosás, állandó madárdal, alig valami emberi kapcsolat, Lemuelt leszámítva, aki viszont többnyire látni se akarta, a szakadatlan gyaloglás és a nagy szél eltompította benne az emlékezés és a gondolkodás képességét, sőt Moll is meghalt. Kívánhatna még valamit egyáltalán? Most biztos boldog vagyok, gondolta, nem is olyan kellemes, mint képzeltem. Egyre gyakrabban tűnt fel a fal közelében, na, nem túl közel, mert őrizték a falat, kijáratot keresve valamerre, a vigasztalanságba, hogy nincs az embernek senkije, semmije, a szűkös kenyér, a szűkös menedékek, a rémült emberek földjére, a magányos utak sötét örömébe, valahová, ahol egyedül, üresen él át tudást, szépséget, szerelmet. Mindezt pedig így fejezte ki: Elegem van! Mert szerette a keresetlen szavakat, és egyetlen pillanatra sem gondolta meg, voltaképpen miből van elege, nem hasonlított össze azzal, amiből régebben volt elege, mielőtt elveszítette, sem azzal, amiből megint elege lesz, mihelyt megkapja, még csak nem is gyanítva, hogy amiből olyan gyakran van elégünk, amit oly sok, változatos néven ismerünk, az valójában talán egy és ugyanaz. De másvalaki gondolkodott helyette, és hidegen kitette az egyenlőségjelet, ahová kell, mintha változtatna valamit a lényegen, ő meg, a maga egyszerű, ostoba

módján, csak dohogott tovább szüntelen hajtogatva: Elegem van, elegem! Napjában a fal közelében járkált a növényzet rejtekében, rés után kutatva, ahol kijuthat az éj leple alatt, vagy megrongált falrészt keresett, ahol kimászhat. Ám a fal jó állapotban volt, zöld üvegcserepek borították a tetejét a kerítés teljes hosszában. De vessünk egy pillantást a főbejáratra, mely olyan széles volt, hogy két nagy jármű is behajthatott rajta egymás mellett, és kétoldalt két kedves, vadszőlővel befuttatott házikó állt jobb és bal felől, bizonyára népes családok lakták, mivel apró gyerekek nagy csapata játszott a közelükben szaladgálva, kergetőzve, az öröm, a düh, a fájdalom kiáltásait hallatva. De Macmann tér fogta körül minden oldalról, vergődött hálójában, a majdnem mozdulatlan testek végtelen sokaságával, köztük a gyerekek, a házak, a kapu, s teltek a pillanatok, mintegy a tárgyaktól szivároghva, hatalmas csordogáló, zuhogó áradattá olvadva össze, s az összegabalyodott tárgyak csak változtak, majd elenyésztek, mindegyik a maga magányos módján. A kapu túloldalán, az úton árnyak suhantak, melyeket Macmann nem ismert fel a rács miatt s a háta mögött és mellette tomboló zűrzavartól, a kiabálástól, az égbolttól, a föld makacs vonzerejétől, hosszú, céltalan életétől. Fehérruhás őr jött ki az egyik házból, talán telefonon értesítették, hosszú, fekete tárgy volt a kezében. Kulcs. A gyerekek felsorakoztak a fasor két oldalán. Hirtelen nők termettek ott. Minden megdermedt, elnémult. A súlyos kapuszárnyak kitértek, maguk előtt hajtva az őr, aki behátrált, majd megperdült, és gyorsan elfoglalta a helyét a kapu mellett. Előtűnt a porosan fehérülő út, hatalmas, tömör, sötét tömbökkel, de mindjárt elfödte a keskeny, szürke égbolt. Macmann előbújt a fa mögül, és visszafelé indult a lejtőn, na nem futva, mert a járás is nehezebbre esett, hanem a tőle telhető legnagyobb gyorsasággal, meggörnyedve, a törzsekbe és ágakba kapaszkodva vonszolta magát. Lassan újra ráborult a köd, megint felhangzott a nemlét s a rabságban sínylődő tárgyak moraja, és olyan lett a világ, mintha mi sem történt volna, és nem is történhetne soha semmi.

Nemcsak Macmann, hanem mások is bolyongtak reggeltől estig a vastag köpenybe burkolózva a kevés tisztáson, a fák között, melyek eltakarták az égboltot, és szinte úszva haladtak a magas harasztban. Csak ritkán közeledtek egymáshoz, mert ugye kevesen voltak, a park viszont nagy volt. De amikor a véletlen összehozott kettőt vagy akár többet, és

észre is vették egymást, sietve megfordultak vagy irányt változtattak, mint akik szégyenkeznek sorstársaik előtt. De néha súrolták egymást, és még csak nem is vették észre, az arcukba húzott bő csuklya miatt.

Macmann magánál tartotta és időnként nézegette Moll fényképét, bár talán inkább dagerrotipia volt. Moll egy szék mellett állt, hosszú copfjait szorongatva. Mögötte halványan mintha lugasrács és virágok látszottak volna, biztos rózsák, azok szeretnek kúszni. Amikor odaadta Macmann-nak emlékül a képet, azt mondta: Éppen tizennégy éves voltam, jól emlékszem arra a nyári napra, akkor volt a születésnapom, utána bábszínházba vittek. Macmann jól emlékezett ezekre a szavakra. A képen a szék tetszett neki legjobban, szalma-fonatú ülőkéje volt. Moll görcsösen összeszorította a száját, hogy elrejtse kiálló metszőfogait. Micsoda szép rózsák lehetnek! Biztos csak úgy illatozott tőlük a levegő! Macmann végül széttépte a fényképet, és egy szeles napon kidobta a darabjait az ablakon. S bár minden darabra ugyanaz a sors várt, készséggel, szinte lelkesen szóródtak szét a levegőben.

Amikor esett... amikor havazott.

A tárgyra. Egy reggel, a szabályzat szerint, Lemuel szolgálat előtt bement a nagyterembe, és a hirdetőtábla egyik feljegyzésén a nevét olvasta: Lemuel csoportja, jó idő esetén kirándulás a szigetekre Pedálnéval: indulás 13 órakor. Kollégái gúnyosan nézték, egymást lökdösve. De szólni nem mertek. Egy nő mégis megjegyezte: Hajókázni visznek! Mindenkiből kirobbant a röhögés, jobbra-balra dőltek, párok alakultak ki, egymás vállára borulva nevettek. Úgy látszott, nem szeretik Lemuelt. Na de törődött vele? Erről van szó! Tudomásul vette a megjegyzést, aztán kész. A nap éppen hogy csak felkelt nagy keservesen, jóvóltából szép nap ígérkezett, májusi vagy áprilisi nap, inkább áprilisi, mert nagyhét volt, nagyhét vége, amikor Jézus poklokra szállt alá. Pedálné tán az utóbbinak a tiszteletére szervezte Lemuel csoportjának ezt a kirándulást a szigetekre, ami drága lesz, de ő jó módú nő volt, imádta a jótékonykodást, szívesen okozott örömet a szegényebbeknek, helyén volt az esze, mindig csak mosolygott rá az élet, vagy, saját kifejezésével szólva, csak visszamosolygott rá, sőt szélesebben mosolygott vissza rá, úgy, mintha Pedálné homorú vagy domború vagy a

fene tudja milyen tükörbe nézne. Lemuel undorral nézte a napot, kihasználva, hogy a föld légköre csökkenti ragyogását. A szobájában volt, a negyedik vagy ötödik emeleten, ahonnan már többször kiugorhatott volna, ha erősebb jellem. A pontban végződő, hosszú ezüstszőnyeg ott húzódott előtte, enyhén reszketve az ellenszenvesen szép tenger felszínén. A szoba kicsi volt és teljesen üres, mert Lemuel a puszta földön hált, meg a kisebb pihenők idején is a padlóra feküdt, hol itt, hol ott. De ki a franc törődik Lemuellel meg a szobájával? Nem Pedálné volt az egyetlen, aki gyámolította a Szent János Menhely ápoltságait vagy a szentjancsikat, mert kedélyesen szellemeskedve így hívták őket a környéken, nemcsak ő vitte ki őket sétálni, átlagosan kétévenként, a tengerre s a szárazföldre, hogy megcsodálják a látványosságokat szépségükért vagy nagyságukért, sőt mindenféle szórakozásban is részesítette őket, láthattak bűvészmutatványokat, hallgathatták a hasbeszélőt holdfényben, a teraszon, szóval nem ő volt az egyetlen, hanem más hölgyek is támogatták, akik osztották a nézetét, éppen olyan gazdagok voltak, mint ő, és éppen úgy ráértek. De ki a nyavalyát érdekel Pedálné? A tárgyra! Lemuel a konyhába ment egy kétrekeszes éthordóval. Nagy sürgölődés fogadta. Hat kimenőlevest – morogta. Mi? – mondta a szakács. Hat kimenőlevest! – üvöltötte Lemuel, két csöbrét a tűzhelyhez vágva, de nem engedte el fogójukat, mert megőrizte a nyugalma, és tudta, ha elengedi a vödörket, még neki kell felszedni a földről. Nagy csend támadt. Jó, jó – mondta a szakács. A kimenőleves és a közönséges vagy házileves abban különbözött egymástól, hogy az utóbbi csak híg lötty volt, az előbbiben meg egy darab szalonna is úszkált, mégpedig azért, hogy a kirándulók győzzék erővel az út fáradalmait. Lemuel egy félreeső helyre vonult a tele vödörrel, könyéig feltúrta az ingujját, kihalászta a vödör fenekéről a hat szalonnadarabot, a sajátját meg az öt másikat, lerágta a szalonnát egészen a bőrig, alaposan le is szopogatta a bőrt, majd visszadobta a levesbe. Különös dolog, bár, ha jól meggondoljuk, nem is olyan nagyon, hogy szóbeli kérésére hat kimenőlevest vagy extra-levest adtak ki, és nem is kértek írásos igazolást tőle. Az öt ápoltság egymástól távol eső cellákban lakott, s olyan agyafúrta helyezték el őket a nagy épületben, hogy Lemuel sohasem fogta fel, miképp juthat el hozzájuk egymás után a legkisebb fáradtsággal s a lehető legkevesebb bosszúsággal. Az elsőben egy fiatalember, egy ifjú élőhalott üldögélt egy ócska hintaszékben, feltúrt ingujjal, a combjára tett kézzel,

mintha csak aludt volna, bár nyitva volt a szeme. Sohasem járt ki a kertbe, legfeljebb utasításra, és olyankor is támogatta valaki. A bilije üres volt, a csajkájában viszont megkocsonyásodott a tegnapi leves. A fordított eset nem lett volna ilyen meglepő. De Lemuel már megszokta, eszébe sem jutott, hogy eltűnődjön, voltaképp miből is él ez az ember. A csajka tartalmát üres vödörbe borította, s a tele vödörből friss levest töltött a csajkába. Aztán kiment, mindkét kezében egy-egy vödörrel, pedig az előbb még fél kézzel is elvitte a két vödört. Kulcsra zárta az ajtót maga mögött, túlzott óvatosságból, a kirándulás miatt. A második cella, négy-ötszáz lépésre az elsőtől, olyan lényt rejtett, akinek csak a magassága, merev tartása volt meglepő. S úgy viselkedett, mint aki folyton keres valamit, csak képtelen rájönni, hogy mit. Semmi sem utalt a korára, nem lehetett eldönteni, hogy jól tartja-e magát korához képest, vagy ellenkezőleg: koravén ember. Angolnak hívták, bár dehogy volt ő angol, talán csak azért, mert néha angolul beszélt. Hálóingét le sem vetve, körülcsavarta magán két takaróját, mint valami pólyát, s erre az otromba selyemgubóra öltötte fel a köpenyét, melyet fázósan magához szorított fél kézzel, mert a másikkal folyton tapogatott mindent, amit csak gyanúsnak tartott. De a lábán semmi se volt. *Good morning, good morning, good morning*, szajkózta erősen idegenszerű kiejtéssel, nyugtalanul kémlelődve maga körül. *Fucking awful business this, no, yes?* Tán attól tartott, hogy az arca elárulja a gondolatait. Visszafogott görcsös mozdulatok billentették ki időnként egyensúlyából, megfigyelőhelyén, lehetőleg a cella közepén. *What!* – kiáltott fel. Valószínűleg cseppenként megvizsgálta a levesét, majd átöntötte a bilijébe. Szorongva figyelte Lemuelet, aki tette a dolgát, kiöntött, betöltött. *Dreamt all night of that bloody man Quin again* – mondta. Néha kijárt a parkba. De odakint néhány lépés után megingott, sarkon fordult, s csak úgy nyargalt vissza a cellájába. Halálra rémült a sötét mélységektől.

A harmadik cellában egy kis sovány járkált élénken fel-alá, köpenye a karján, esernyő a kezében. Szép, selymes, ősz haj. Halk kérdéseket tett fel magának, gondolkodott, aztán válaszolt rájuk. Alig nyílt ki az ajtó, már rohant volna kifelé. Hacsak tehetne, egész nap a parkot róttá. Lemuel, vödrökkel a kezében, vállának egyetlen mozdulatával leterítette. A sovány fekve maradt a földön, köpenyét és esernyőjét szorongatva, majd felocsúdva meglepetéséből, sírva fakadt. A negyedikben hatalmas,

ormótlan, szakállas alak, aki nem csinált semmit, csak vakarózott, időnként. A falnak dőlve üldögélt az ablak alatt a párnáján, lehajtott fejjel, csukott szemmel, nyitott szájjal, szétvetett lábbal, felhúzott térddel, egyik kezével a padlóra támaszkodott, a másikkal meg buzgón vakaródzott az inge alatt, a levesét várta. Amikor a csajkája megtelt, abbahagyta a vakaródzást, és Lemuel felé nyújtotta a kezét abban a hiú reményben, hogy nem kell felkelnie. Még szerette a homályt és a harasztos titkait, de nem járt ki soha. Tehát az ifjú, az angol, a sovány és a szakállas. Úgy rémlik, senki más, már nem emlékszem. Ha mégis, bocsássanak meg a többiek! Ötödik cella. Odabent Macmann. Félálomban.

Csak néhány sort, emlékeztetőül, hogy még én is élek. A látogató nem tért vissza. Mikor is járt itt? Nem tudom. Régen. És én? Döglődöm, nem vitás. Ez a lényeg. Honnan e magabiztosság? Meggondolandó. Nem bírom. Látványos szenvedés. Dagadok, kipukkadok, az lesz a vége. A mennyezet ütemesen közeledik, távolodik, akár magzat koromban. Harsány vízcsobogás hallatszik, mely jelenség, mutatis mutandis, talán a sivatagi káprázathoz hasonlít. Ablak. Már nem látom, sajnálattal közlöm, hogy képtelen vagyok feléje fordulni. Újra egyenletes, ólomszín fény, örvények hasogatják szét, tölcsérek mélyednek belé, világosság dereng az aljukon vagy tán levegő, szívó hatású levegő. Minden készen áll. Csak én nem. Megszületek a halálban, ha szabad így kifejeznem. Ez az érzésem. Fura vajúdás. A lábam már kilóg a lét nagy picsájából. Remélem, elég költői a kép. A fejem hal meg utoljára. Arcodhoz a kezed! Nem megy. Azt kapta, amit érdemelt. A történetemnek vége, és mégis élek. Ígéretes eltolódás. Végeztem magammal. Nem használok többé egyes szám első személyt.

Kis csapatával, melyet kétórás keserves vesződséggel szedett össze, Lemuel a teraszon várta Pedálnét. Egyedül csinált mindent, mivel Pat nem volt hajlandó segíteni. Lemuel a bokájánál fogva összekötötte a soványt az ifjúval, az angolt a szakállással, ő pedig Macmannt fogta karon. Macmann volt, tényleg, dühöngött, hogy délelőtt bezárták, egy kukkot sem értett belőle, mi a fenét akarnak tőle, alig lehetett bírni vele. Egy lépést se akart tenni a kalapja nélkül, olyan makacsul kötötte az ebet a karóhoz, hogy Lemuel, aki már belefáradt a sok huzavonába, megígérte, hogy megtarthatja a kalapját, ha jól a csuklyája alá rejti. De azért Macmann nyugtalan volt és

mogorva, állandóan a karját rángatta, szakadatlan hajtogatva: Engedjen el, eresszen már! Idegesítették az érthetetlen óvintézkedések, az állandó fegyelmezés, a bokájuknál párosával összekötött többi nyomorult. Az ifjú nagyon szenvedett a naptól, erőtlen mozdulatokkal folyton a sovány esernyője után nyúlkaált, és ezt motyogta: Nap'nyő, nap'nyő! A sovány jól oda-odacsapott a kezére meg a karjára. Te csúnya! – kiabálta. Segítség! – A szakállas az angol nyaka köré fonta a karját, alig állt a lábán, az angol nyakába csimpszkodott. Az angol nem csuklott össze, méltóságán alulinak tartotta volna, fel s alá tántorogva a súly alatt, nyugodt hangon kért magyarázatot: *Who is this shite anyway, any of you poor buggers happen to know?* Na de kérem! – szólt néha révedezve az igazgató vagy a helyettese, aki szintén jelen volt. Egyedül voltak a tágas teraszon. Csak nem időváltozástól tart, Pedálné? – mondta az igazgató. Majd Lemuel felé fordulva hozzátette: Magának beszélek. Az ég felhőtlen volt, szellő se rezdült. Hol a Krisztusszakállas, nyalka fiatalember? Igaz, hogy akkor meg telefonált volna – mondta az igazgató.

A kocsi. A bakon Pedálné a kocsis mellett. Kétoldalt, hosszában két pad. Az egyikben Lemuel, Macmann, az angol és a szakállas. Macmann-nak is mintha szakállas volna. Szemben, a másikon a sovány, az ifjú és két matrózruhás, hatalmas termetű lakáj. Amikor kihajtottak a kapun, a gyerekek megtapsolták őket. Hosszú, meredek lejtőn haladtak lefelé a tengernek. Fékezni kellett, a kerekek inkább csúsztak, mint gurultak, a lovak botladozva tartották a súlyt. Pedálné görcsösen kapaszkodott a bakon, hátradőlve. Nagydarab, kövér, hájas nő volt. Széles karimájú szalmakalapján mű százszorszépek tarkállottak rikító sárgában. Borsónyi pettyekkel díszített fátyla mögött kerek, vörös arca majd kicsattant. Az utasok tehetetlenül zötykölődtek az ülésen, időnként lehuppantak a kocsi padlójára. Dőljetek hátra! – kiáltotta Pedálné. Akár a falnak beszélt volna. Nem mindegy? – mondta az egyik matróz. Na persze – mondta a másik. Leszállítsam őket? – kérdezte Pedálné a kocsistól. Majd visszafelé – felelte. Amikor végre leértek a lejtőn. Pedálné nyájasan hátrafordult vendégei felé. Na, legények! – mondta, hogy lássák, benne aztán nincs semmi gög. A kocsi felgyorsult, néha nagyokat zökkent. A szakállas az ülések között hevert a padlón. Maga a megbízott? – mondta Pedálné. Az egyik matróz Lemuelhez fordult, és azt mondta: Magának beszélnek. Azt kérdik, maga-e

a megbízott. Kuss!! – mondta Lemuel. Az angol eszelős üvöltést hallatott, amelyet Pedálné, mivel mohón vágyott az elégedettség akár legapróbb jelére is, az életöröm zabolátlan megnyilvánulásaként fogott fel. Ez az! Énekeljetek – kiáltotta. Örüljetek ennek a szép napnak! Legalább pár órára feledjétek a gondokat! S teli torokból rázendített:

*Ó, a kedves, szép tavasz
Kék ég, nap, virágok, fészkek,
Krisztus Urunk, hála néked,
Ó, az édes,
Meghitt percek,
Ó, a kedves szép...*

Bátortalanul elnémult. – De hát mi van velük? – mondta. Az ifjú, aki már valamelyest öregedett az utóbbi néhány órában, kétrét görnyedve, fejét mélyen a kámzsába húzva, olyan volt, mint aki mindjárt elokádja magát. Csámpás pipaszárlába térdben összeverődött. A kis sovány dideregve, jóllehet elvileg az angol a didergő, rákezdte újra párbeszédét önmagával. A kérdések és válaszok között, a szünetekben, mozdulatlanul magába mélyedt, a szavakat viszont élénk mozdulatokkal kísérte, sőt esernyőjével is hadonászott: Hát te?... Kösz... Hát te?... Lássuk csak... Igaz... Jobbra?... Próbáljuk meg... Menjünk vissza!... Hová?... Esik... Dehogyan... Menjünk vissza!... Hová?... Balra!... Próbáljuk meg!... Érzitek a tengert, kedveskéim? – mondta Pedálné. Mert én igen. Macmann szabadulni próbált. Hiába. Lemuel fejszét vett elő a köpenye alól, s többször saját koponyájára sújtott, óvatosságból a fokával. Klassz kis séta – mondta az egyik matróz. Remek – mondta a másik. Azúr napfény. Ernest, ossza szét a zsömlét! – mondta Pedálné.

A bárka. Mint a kocsiban, kétszer-háromszor, ha összeszorulnak, négyszer ekkora társaságnak is jutott volna hely. Az egyik szárazföld távolodott, a másik közeledett, nagy szigetek, kis szigetek. Csend. Csak az evezők, villák zaja, csak a kék tenger csobban néha a bárka oldalán. Pedálné a tatban, szomorúan. Mennyi szépség! – suttogta. Magányos, meg nem értett, jószívű, túlon túl jószívű hölgy. Lehúzta a kesztyűjét, és az átlátszó vízbe tette zafírgyűrűs kezét. Négy evező, kormány nincs, evezővel

kormányoznak. Valamit az enyéimről? Semmi. Ott vannak, tartják magukat, ahogy tudják, valahol csak lenniük kell. Lemuel a hegyeket nézi a tornyok, a kikötő mögött, inkább

Inkább csak dombok. Lágyan kéklenek az elmosódó síkság fölött. Valahol ott született, szép házban, jó családból. Odafönn hangafű nő megzanót, meleg aranyvirággal, melyet rekettyének is hívnak. Reggeltől estig a kőtörők kalapácsai csengnek-bongnak, mint a harang.

A sziget. Még egy utolsó erőfeszítés! Kicsi. A nyílt tenger felőli oldalát öblök szabdalják fel. Lehetne élni ott, talán még jól is, ha maga az élet egyáltalán lehetséges volna, de nem él rajta senki. A mély víz mindenhová behatol. A hatalmas sziklafalak közé. Egy nap kettéhasad a sziget, szakadék választja el a két földdarabot, előbb keskeny, aztán egyre szélesebb az évszázadok során, két sziget lesz, két szikla, két szirt. Mit keresnének ott emberek? – Jöjjön, Ernest – mondta Pedálné –, helyet keresünk az uzsonnához. Maga, Maurice – tette hozzá –, maradjon a hajónál. Hajónak nevezte a bárkát. A sovány már rohant volna, hogy bejárja a szigetet, de az ifjú lefeküdt egy szikla árnyékában, mint valami Sordello, csaknem olyan méltóságteljes testtartásban, mert Sordello fekvő oroszlánra hasonlított, és tíz körömmel kapaszkodott a sziklába. Szegénykék – mondta Pedálné, oldozza el őket! Amikor Maurice engedelmeskedni akart, Lemuel azt mondta: Ne nyúljon hozzájuk! A szakállas nem volt hajlandó kiszállni a bárkából, tehát az angolnak is ott kellett maradnia. Macmann sem volt szabad, mert Lemuel átkarolta a derekát, és már-már gyengéden szorította magához. Végül is maga a megbízott – mondta Pedálné. Elindult Ernesttel. Hirtelen visszafordult és azt mondta: Tudjátok, hogy druida

emlékek vannak a szigeten? Sorjában szemügyre vette őket. – Uzsonna után majd felkutatjuk őket. Jó? – Folytatta útját Ernesttel, aki kosarat vitt a karján. Amikor eltűntek, Lemuel elengedte Macmannt. Maurice egy kövön ülve a pipáját tömte, Lemuel odalopakodott mögé, és néhány fejszeccsapással megölte. Inkább kisbalta volt az. Haladunk, haladunk. Az ifjú és a szakállas szeme meg se rebbent. A sovány összetörte az esernyőjét a sziklán. Fura cselekedet. Macmann újból szabadulni próbált. Ismét hiába. Az angol előrehajolva, a combját paskolva, felkiáltott: *Nice work, Sir, nice*

work! Egy kicsit később Ernest visszajött értük. Lemuel elébe ment, őt is megölte ugyanúgy, mint a másikat. Csak ez valamivel tovább tartott. Két derék, békés, jóra való ember, ráadásul sógorok! Ezer meg ezer ilyen bugris szaladgál a földön. Macmann hatalmas feje. Feltette a kalapját. A nap már alacsonyan járt a hegyek fölött. Pedálné hangja. Hívja őket: Gyertek, kész az uzsonna! Örömtől sugárzó arccal jelent meg. Gyertek, gyertek – kiabálta –, készen vagyunk! De amikor meglátta a néhai matrózokat, elájult, összeesett. *Smash her!* – üvöltötte az angol. Pedálné fátyla fellebbent. Kezébe parányi szendvicset szorongatott. Eltörhetett valamije az eséstől, tán a medencecsontja, idős hölgyek könnyen eltörnek a medencecsontjukat, mert mihelyt magához tért, mindjárt nagy nyögdécselésbe fogott, mintha egyedül ő szorulna szájalomra az egész föld színén. Amikor a nap lenyugodott a hegyek mögött, és a kikötő fényei pislákolni kezdtek, Lemuel a bárkába parancsolta Macmant meg a két másikat, maga is beszállt, és eltávolodtak a parttól, mind a hatan.

Csobbanás, bugyborékolás.

Szürke testek egymáson. Ők azok. Az éjszakában alig látható néma testhalom, tán egymásba kapaszkodnak, csuklya rejti az arcukat. Messze kint járnak az öbölben, Lemuel már nem evez, a vízbe lógnak az evezők. Tele az éj abszurd

abszurd fényekkel, csillagok, világítótornyok, bóják, a föld fényei s a hegyekben égő cserje sápadt visszfénye. Macmann, utolsó emberem, a javaim, nem felejttem el, ő is ott van, tán alszik. Lemuel

Lemuel a megbízott, felemeli a fejszét, melyen sohasem szárad meg a vér, de nem üt meg senkit, nem fog megütni senkit, soha többé nem üt meg senkit, nem bánt már senkit soha többé, sem a fejszével, sem vele, sem azzal, sem a

kalapácsával, sem a botjával, sem az öklével, sem a botjával, sem gondolatban, sem álmában, mondom, már sohasem bánt senkit

sem a ceruzájával, sem a botjával sem

sem fény, fény, mondom

már soha többé nem bánt senkit

sohasem bánt senkit

soha

soha

soha többé